

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ιωαννίδης Δημοσθένης

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου
Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην
Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

Πειραιάς, Οκτώβριος 2017

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM IN
ECONOMIC AND BUSINESS STRATEGY

DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN BULGARY

By
Dimosthenis Ioannidis

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economic and Business Strategy

Piraeus, Greece, September 2017

Ευχαριστίες

Πρώτα απ' όλα, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου, κ. Παντελίδη Παντελή για την άμεση και πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της δουλειάς μου. Επίσης, είμαι ευγνώμων στα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής εργασίας μου τη Κ. Φαφαλιού και τη Κ. Κοταρρίδη, για την προσεκτική ανάγνωση της εργασίας μου και για τις πολύτιμες υποδείξεις τους.

Οφείλω επίσης να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν να συλλέξω τις πληροφορίες που ήταν απαραίτητες για να ολοκληρώσω την εργασία μου. Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την υποστήριξη τους όλα αυτά τα χρόνια.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Σημαντικοί Όροι: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, Ιδιωτικοποιήσεις, Εξαγωγές, Μητρική εταιρεία , θυγατρική εταιρεία.

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αναλύεται η πορεία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη περιοχή των Βαλκανίων και κυρίως στη χώρα της Βουλγαρίας. Γίνεται ανάλυση της θεωρίας των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων καθώς και των χαρακτηριστικών των ελληνικών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες.

Επίσης, βλέπουμε το ρόλο που παίζουν οι ελληνικές επενδύσεις στη βαλκανική περιοχή καθώς και ποιες εταιρείες και σε ποιους κλάδους έχουν επενδύσει στη Βουλγαρία. Επιπλέον αναλύεται το πώς η οικονομική κρίση που εμφανίστηκε στην Ελλάδα επηρέασε πολλές επιχειρήσεις να προβούν σε άμεσες ξένες επενδύσεις και ποιοι είναι οι ακριβείς λόγοι που τις οδήγησαν σ αυτή την επιλογή.

Να σημειωθεί ότι όλα τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στη παρούσα διπλωματική εργασία είναι από έγκυρες πηγές οι οποίες είναι οι Επίσημες ελληνικές αρχές, Διεθνείς οργανισμοί καθώς και Μελετητικοί φορείς.

DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN BULGARY

Keywords: Foreign Direct Investments, Privatization, Export

Abstract

This study analyzes the course of Foreign Direct Investment in the Balkan region and especially in the country of Bulgaria. An analysis of the theory of Foreign Direct Investment and of the features of Greek Foreign direct investment in the Balkan countries is presented.

We can also observe the role of the Greek investments in the Balkan region and especially the companies and the sectors which have invested in Bulgaria. Moreover, it is highlighted the way that economical crisis in Greece had strong influence to a lot of Greek companies and make them create direct foreign investments. Finally, we analyze thee reasons of this choice.

It should be noted that the data while have been used for this study come from authoritative sources like Greek Authorities, International Organizations and design organizations.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	vii
Abstract	ix
Κατάλογος Πινάκων	xv
Κατάλογος Διαγραμμάτων	xvii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΙΑ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΑΞΕ	16
1.1 Σημαντικότητα των ΑΞΕ	16
1.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις- Θεωρητική προσέγγιση –Βασικές έννοιες- Κατηγορίες	17
1.2.1 Μορφές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΤΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ΕΤΙΑ	22
2.1 Η εθνική οικονομία της Βουλγαρίας από 1990-1998	22
2.2 Η ανάπτυξη της οικονομίας από το 1999 και μετά.	24
2.3 Το εξωτερικό εμπόριο της Βουλγαρίας	27
2.4 Σημαντικότητα και διάρθρωση των εξαγωγών.	27
2.5 Pest analysis της οικονομίας της Βουλγαρίας	29
2.6 Βουλγαρία Χρηματοοικονομικά στοιχεία	31
2.7 Κοινωνικά και οικονομικά μεγέθη (Απασχόληση, ΑΕΠ)	35
2.7.1 Βουλγαρία: Μέτριοι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟ-2001	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ)	46
4.1 Ελληνική επιχειρηματική παρουσία στη Βουλγαρία	46
4.2 Τυπολογία ελληνικών άμεσων ξένων επενδύσεων στις χώρες της βαλκανικής	49

4.2.1 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που προέρχονται από θυγατρικές επιχειρήσεις ομοειδείς μητρικών.	49
4.2.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που αφορούν διάσπαση και μεταφορά μέρους ή και όλης της παραγωγικής διαδικασίας στο εξωτερικό.	51
4.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις για την παραγωγή βοηθ. εισροών.	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	58
6.1 Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Βουλγαρία κατά τη διάρκεια της μετάβασης	58
6.2 Άμεσες Ξένες Ελληνικές Επενδύσεις στη Βουλγαρία	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΦΟΡΟΑΠΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	78
7.1 Παράδεισος των ελληνικών ΑΦΜ Βουλγαρία	78
7.2 Η λάθος συνταγή των Μνημονίων	79
7.3 Κίνητρα μετακίνησης	81
7.4 Εταιρείες-σφραγίδες	83
7.5 Μεγάλη διαρροή από την Αττική	84
7.7 Βουλγαρικές πινακίδες και βουλγαρικά κινητά	86
7.8 Τζίρος των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία	87
7.9 Φορολογικό περιβάλλον της Βουλγαρίας	88
7.10 «Δημοφιλής» προορισμός η Βουλγαρία	89
7.11 Κεφάλαια επένδυσης.	90
7.12 Τομείς δραστηριοποίησης	91
7.13 Πως επηρέασε η κρίση των τελευταίων ετών τις επιχειρήσεις που έφυγαν στη Βουλγαρία.	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΟΣ	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	96

Κατάλογος Πινάκων

2.1 Οικονομικοί Δείκτες.....	23
2.2 Δημοσιονομικά.....	23
2.3 Ισοζύγιο Πληρωμών (% του ΑΕΠ).....	23
2.4 Δημοσιονομικός Τομέας.....	25
2.5 Πραγματικός Τομέας.....	25
2.6 Χρηματοοικονομικός Τομέας.....	26
2.7 Εξωτερικός Τομέας.....	26
2.8 Ιστορική Αναδρομή.....	32
2.9 Κοινωνικά & Οικονομικά μεγέθη Βουλγαρίας.....	35
3.1 Επενδύσεις στα Βαλκάνια.....	40
4.1 Ελληνικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία.....	47
6.1 Αξία ξένων επενδύσεων την περίοδο 1992-1999.....	58
6.2 Κατανομή επενδύσεων.....	59
6.3 Επενδύσεις 2003-2004.....	68
6.4 Ελληνικές εταιρείες που μπορούν να επενδύσουν στη Βουλγαρία.....	71

Κατάλογος Διαγραμμάτων

7.1 Η Βουλγαρία στην κρίση	81
7.2 Λόγοι προσέλκυσης επενδύσεων	83
7.3 Σύγκριση στην Ελλάδα της κρίσης	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΘΕΩΡΙΑ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΑΞΕ

1.1 Σημαντικότητα των ΑΞΕ

Οι ΑΞΕ διαδραματίζουν τον κύριο και πρωταρχικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία καθώς αποτελούν μονόδρομο που οδηγεί στην οικονομική ευημερία. Συνεπώς μπορούμε με ευκολία να πούμε ότι οι ΑΞΕ αποτελούν βασικό θεμέλιο της παγκοσμιοποίησης και φυσικά όλες οι οικονομικές αναπτυξιακές πολιτικές των κρατών βασίζονται σ αυτές.

Όταν τέλειωσε ο Β παγκόσμιος πόλεμος όπου οι χώρες ήταν σε μια κακή οικονομική κατάσταση αμέσως ξεκίνησε μια φρενίρης οικονομική ανάπτυξη παγκοσμίως ,μια ανάπτυξη η οποία στηρίχθηκε στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και στις πολυεθνικές εταιρείες. Χαρακτηριστικά οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις έπαιξαν σημαντικότερο ρόλο στην άνθιση αυτή ακόμα μεγαλύτερο και από αυτόν του παγκόσμιου εμπορίου.

Χαρακτηριστικά τη περίοδο 1986-1989 όπως και το 1995 η ανάπτυξη των ΑΞΕ δωδεκαπλασιάστηκε καθώς από 25 δις δολάρια έφτασαν στα 315 δις δολάρια κάτι που αποδεικνύει αυτό που αναφέρθηκε πιο πάνω ότι είχαν μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης από το παγκόσμιο εμπόριο καθώς το παγκόσμιο εμπόριο οκταπλασιάστηκε από 575 δις δολάρια σε 4900 δις δολάρια. Το 2003 σε παγκόσμιο επίπεδο οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις υπολογίζονταν στα 1711.78 δις παρότι το 2004 παρατηρήθηκε μια μείωση στο ρυθμό ανάπτυξής τους αλλά το 2007 είχε προβλεφθεί ότι θα αυξηθούν εκ νέου οι ρυθμοί τους.¹

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις είναι άκρως απαραίτητες ώστε να έχει μια οικονομία σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης . Η εισροή ΑΞΕ σε μια οικονομία βοηθάει σε μεγάλο βαθμό την ανεργία καθώς και έχει επίδραση στα φορολογικά έσοδα από τη νέα επιχείρηση αλλά πάνω από όλα δίνει τη δυνατότητα μεταφοράς του Know how στην οικονομία της χώρας που δέχεται την επένδυση. Δε υπάρχει συνεπώς αμφιβολία ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις έχουν τόσο σημαντική προσφορά που τις κάνει ένα αναπόσπαστο κομμάτι προόδου των εθνικών οικονομιών.

¹ World Investment Report 2004, UNCTAD

1.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις- Θεωρητική προσέγγιση –Βασικές έννοιες- Κατηγορίες

Άμεσες Ξένες επενδύσεις² είναι η ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό οι οποίες είναι μερικώς ή ολικώς ιδιοκτησία μιας μητρικής επιχείρησης. Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις περιλαμβάνουν τη μεταφορά πέρα από τα εθνικά σύνορα ενός πακέτου παραγωγικών πόρων , είτε υλικών (όπως είναι το μετοχικό κεφάλαιο, οι παραγωγικοί συντελεστές και οι ενδιάμεσες πρώτες ύλες) είτε άυλων (όπως τεχνογνωσία οργάνωσης της παραγωγής, ποιοτικού ελέγχου και marketing). Η μεταφορά των πόρων γίνεται χωρίς την παρεμβολή της αγοράς, δηλαδή δεν έχει τη μορφή μιας εμπορικής συναλλαγής ή συμφωνίας μεταξύ δύο ανεξάρτητων επιχειρηματικών οντοτήτων , αλλά συμβαίνει μεταξύ δύο επιχειρήσεων οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με σχέση ιδιοκτησίας.

Προφανώς όταν αναφερόμαστε στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις εννοείται ο πλήρης έλεγχος της θυγατρικής επιχείρησης από τη μητρική, δηλαδή η μητρική επιχείρηση επηρεάζει τη διαδικασία και τα κριτήρια λήψης αποφάσεων της θυγατρικής και καθορίζει τη συμπεριφορά της σε μια σειρά από ζητήματα όπως η επιλογή τεχνολογίας ή οι πηγές πρώτων υλών.

Κάθε επιχείρηση που δεν έχει άμεσες ξένες επενδύσεις δε μπορεί να θεωρηθεί πολυεθνική καθώς απαραίτητα στοιχεία για τον καθορισμό μιας πολυεθνικής επιχείρησης είναι:

- Η ύπαρξη παραπάνω από δύο παραγωγικών μονάδων.
- Οι παραγωγικές αυτές μονάδες πρέπει να βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες.
- Η κατοχή όλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τουλάχιστον θυγατρικής επιχείρησης που είναι στο εξωτερικό.
- Ο έλεγχος μιας τουλάχιστον θυγατρικής επιχείρησης που είναι στο εξωτερικό.

Κάθε θυγατρική αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας του προϊόντος (κάθετη ολοκλήρωση) ή την παραγωγή του ίδιου του προϊόντος (οριζόντια ολοκλήρωση). Έπειτα το τελικό προϊόν διανέμεται μέσω του παγκόσμιου δικτύου πωλήσεων ή διανομής της πολυεθνικής ασχέτως με το που παράχθη.

Η εσωτερική μεταφορά των πόρων γίνεται σε τιμές που δεν καθορίζονται από το μηχανισμό της αγοράς αλλά από τη διοικητική ιεραρχία της πολυεθνικής με βάση τους στρατηγικούς στόχους της και δε βασίζονται στη μεγιστοποίηση του κέρδους της κάθε θυγατρικής ξεχωριστά αλλά του οργανισμού στο σύνολο του. Όταν πραγματοποιείται μια

² <https://www.euretirio.com/ameses-xenes-ependyseis/>

Άμεση Ξένη Επένδυση η επιχείρηση αυτόματα από τη στιγμή που ελέγχει ή κατέχει επιχείρηση σε περισσότερες από μία χώρες γίνεται πολυεθνική. Φυσικά όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω ο έλεγχος που γίνεται όταν πραγματοποιείται μια άμεση ξένη επένδυση ασκείται όχι μόνο μέσω πλειοψηφικής συμμετοχής στις μετοχές της θυγατρικής αλλά και σε περιπτώσεις μειοψηφικής συμμετοχής. Φυσικά η μητρική εταιρεία λαμβάνει όλες τις αποφάσεις και επιτηρεί τις υπόλοιπες καθώς η μητρική είναι αυτή που προμηθεύει με τεχνογνωσία και τεχνολογία όλες τις θυγατρικές επιχειρήσεις και συντονίζει τη λειτουργία κάθε κλάδου ώστε να ολοκληρωθεί η παραγωγική διαδικασία. Σε όλα τα επίπεδα marketing, επέκτασης και γενικότερα στρατηγικής οργάνωσης η θυγατρική ελέγχεται από τη μητρική.

Στη ταχέως εξελισσόμενη σύγχρονη οικονομία οι άμεσες ξένες επενδύσεις έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο καθώς πέρα από όλα τα άλλα συμβάλλουν στην παγίωση ομαλών σχέσεων και κυρίως διαχρονικών μεταξύ των οικονομιών. Αν υπάρχει σταθερή πολιτική κατάσταση ενθαρρύνουν την ανάπτυξη των τοπικών επιχειρήσεων, γίνονται πιο ανταγωνιστικές στη χώρα αποδέκτη και ενισχύουν και την οικονομία της χώρας που εδρεύει η μητρική.

Κάτι πολύ ουσιαστικό και βασικό ταυτόχρονα είναι ότι με την ίδρυση θυγατρικών οι χώρες αποδέκτες λαμβάνουν τεχνολογία και τεχνογνωσία και έχουν πια την ευκαιρία να γίνει η διακίνηση των προϊόντων τους στις διεθνείς αγορές. Συνεπώς, πέρα από την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου που προκαλούν οι ΑΞΕ αποτελούν πηγή κεφαλαίων και για τις 2 οικονομίες.

1.2.1 Μορφές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

- **Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας.(wholly-owned subsidiary)**

Η επιχείρηση ιδρύει μια νέα επιχείρηση στη ξένη χώρα και είναι αποκλειστικά ο μοναδικός μέτοχος σ αυτήν. Η θυγατρική αυτή μπορεί είτε να είναι μια επιχείρηση που προϋήρχε την οποία εξαγόρασε η μητρική (acquisition strategy) είτε να αποτελεί μια εντελώς καινούρια επιχείρηση. (greenfield strategy).

Πλεονεκτήματα:

- ✓ Η μητρική καρπώνεται όλα τα κέρδη της θυγατρικής.
- ✓ Επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας λόγω της αύξησης του συνολικού όγκου παραγωγής του ομίλου.

- ✓ Η μητρική επιχείρηση διατηρεί το διοικητικό έλεγχο της θυγατρικής με όλα τα πλεονεκτήματα που συνεπάγεται αυτό για τη διαμόρφωση και εφαρμογή των στρατηγικών της σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μειονεκτήματα:

- ✓ Η θυγατρική επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως ξένη, πράγμα που μπορεί να προδιαθέσει αρνητικά τη κοινή γνώμη, τη κυβέρνηση και τις δημόσιες υπηρεσίες.
- ✓ Η μητρική επιχείρηση επιβαρύνεται με το σύνολο του οικονομικού κόστους του εγχειρήματος και αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους.

• **Κοινοπραξία (joint venture)**

Κοινοπραξία είναι η συνεργασία μιας ή περισσότερων ξένων επιχειρήσεων με μία ή περισσότερες τοπικές επιχειρήσεις για τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης ή για την εξαγορά μιας ήδη υπάρχουσας τοπικής επιχείρησης.

Όλοι οι εταίροι συνεισφέρουν κεφάλαια, ανθρώπινο δυναμικό, τεχνολογία και τεχνογνωσία. Συνήθως προσφέρουν τον παραγωγικό συντελεστή στον οποίο υπερτερούν σε σχέση με τους υπόλοιπους εταίρους.

Πλεονεκτήματα:

- ✓ Η επιχείρηση αποκτά έναν εταίρο που έχει τις κατάλληλες γνωριμίες και διασυνδέσεις, γνωρίζει το περιβάλλον και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας.
- ✓ Μείωση του μεταξύ τους ανταγωνισμού και αποτροπή εισόδου νέων ανταγωνιστών στην αγορά.
- ✓ Διεύρυνση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων.
- ✓ Επιμερισμός του κόστους και του κινδύνου του εγχειρήματος.
- ✓ Δημιουργεί οικονομίες κλίμακας λόγω της συμπαραγωγής.
- ✓ Η νομοθεσία πολλών χωρών δίνει σημαντικά οικονομικά κίνητρα στις κοινοπραξίες με αποτέλεσμα η ίδρυση θυγατρικής να συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη.

Μειονεκτήματα:

- ✓ Η επιχείρηση δεν ελέγχει απόλυτα τη διοίκηση της νέας επιχείρησης με αποτέλεσμα να μη μπορεί να την εντάξει πλήρως στο στρατηγικό σχεδιασμό της.
- ✓ Ενδέχεται να εμφανιστούν διαφορές και διαφωνίες μεταξύ των εταίρων σχετικά με τους στόχους και την στρατηγική της κοινοπραξίας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε διάλυση της.

- **Μερική εξαγορά(partial acquisition)**

Η επιχείρηση αποκτά μέρος των μετοχών μιας τοπικής επιχείρησης με την οποία συνεργάζεται μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, συμφωνιών αμοιβαίας διανομής των προϊόντων τους κλπ.

Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της μορφής ταυτίζονται , με μικρές διαφοροποιήσεις με αυτά των κοινοπραξιών .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΤΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ΕΤΙΑ

2.1 Η εθνική οικονομία της Βουλγαρίας από 1990-1998

Η Βουλγαρία ως χώρα με υψηλό ποσοστό δευτερογενή τομέα στο ΑΕΠ δείχνει ότι έχει μια οικονομία με δυσμενείς αρχικές συνθήκες μετάβασης. Λόγω του αυξημένου βάρους του δευτερογενή τομέα στο ΑΕΠ, ο ρυθμός της οικονομικής μεγένθυσης επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το ρυθμό μεταβολής της βιομηχανικής παραγωγής ο οποίος ήταν έντονα αρνητικός στην περίοδο 1994-199³. Το διάστημα 1991-1996 οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις δε καρποφόρησαν και ως αποτέλεσμα υπήρξε υψηλός πληθωρισμός (βλέπε πίνακα 3) και υποτιμήθηκαν οι συναλλαγματικές ισοτιμίες⁴.

Το 1997 η Βουλγαρία αντιμετώπισε μια σοβαρή χρηματοοικονομική κρίση κατά την οποία επήλθε η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, υπήρξε σαφής μείωση στον ΑΕΠ, το εγχώριο νόμισμα υποτιμήθηκε και ως απόρροια όλης αυτής της κατάστασης κλονίστηκε η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία στην οικονομική πολιτική⁵. Το σημείο κλειδί στην όλη αυτή κατάσταση της οικονομικής κρίσης αποτέλεσαν τα προβλήματα στον τραπεζικό τομέα. Η κυβέρνηση έκανε πολλές προσπάθειες να επιβάλλει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για τον τραπεζικό τομέα αλλά τα τόσα αντιδεολογικά δάνεια και οι αντίστοιχες χρηματοδοτήσεις οδήγησαν στη νομισματική κρίση⁶.

Η νομισματική επιτροπή διοίκησης (Currency Board Agreement) το 1997 επέβαλε φορολογική πειθαρχία και σε συνεργασία με τα προγράμματα σταθεροποίησης του ΔΝΤ η Βουλγαρική οικονομία έκανε μια εντυπωσιακή άνοδο στα έτη 1999-2002.

³ Γ. Πετράκος (2000). *Η ανάπτυξη των Βαλκάνιων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

⁴ *Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας*, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

⁵ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές χώρες- Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους /Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την Οικονομία φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανικής Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίου Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

⁶ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές χώρες- Διεύρυνση του ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

Η νομισματική επιτροπή διοίκησης δημιούργησε μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία(μάρκο με λεβ 1 προς 1 ενώ στην αρχή ήταν 1000/1). Αυτή η ισοτιμία οδήγησε στην απότομη αύξηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και των εξαγωγών και προκάλεσε και τη συγκράτηση του δημοσιονομικού ελλείματος.⁷ Συνεπώς το 1998 επήλθε η αναβάθμιση της χώρας από τους Standard&Poors σε B+ καθώς και η είσοδος της στη ζώνη ελεύθερου εμπορίου κεντρικής Ευρώπης (CEFTA)⁸.

Πίνακας 2.1
Οικονομικοί Δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ	1996	1997	1998
ΑΕΠ (%)	-10.9%	-6.9%	3.5%
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	1.7 τρις λέβα	17 τρις λέβα	21.6 τρις λέβα
Βιομηχανική παραγωγή (μεταβολή)	-1	-9	-13
Πληθωρισμός	310.8	578.5	1.0
Επενδύσεις(% ΑΕΠ)	8.4	11.8	13.8

Πηγή: <https://www.focus-economics.com/countries/bulgaria>

Πίνακας 2.2
Δημοσιονομικά

Ισοζύγιο Γενικού προϋπολογισμού	-12.7	-2.5	0.9
Δημόσιο χρέος	116	104.1	81.1

Πηγή: <https://www.focus-economics.com/countries/bulgaria>

Πίνακας 2.3
Ισοζύγιο Πληρωμών (% του ΑΕΠ)

Εμπορικό ισοζύγιο	1.9	3.6	-1.9
Τρέχουσες συναλλαγές	0.8	4.1	-1
Αποθεματικά (εκατομμύρια δολάρια)	793	2468	3051

Πηγή: <https://www.focus-economics.com/countries/bulgaria>

⁷ Μπιτζένης Α. (2003). *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Τόμος Β, εκδόσεις Αθ.Σταμούλης.

⁸ Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

2.2 Η ανάπτυξη της οικονομίας από το 1999 και μετά.

Τα τελευταία 8 χρόνια στη Βουλγαρία έγινε υλοποιήσιμο ένα ισχυρό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και έχοντας ουσιαστική βοήθεια των Διεθνών οικονομικών οργανισμών επήλθε η πλήρης σταθεροποίηση της οικονομίας και η σταθερά αναπτυσσόμενη πορεία της.

⁹Τα τελευταία αυτά χρόνια έχουμε τις εξής εξελίξεις¹⁰:

- Η συμμετοχή και η συνεισφορά του ιδιωτικού τομέα στον ΑΕΠ αυξήθηκε και ταυτόχρονα είχαμε μείωση της κρατικής συμμετοχής.
- Πολύ μεγάλη αύξηση των εσόδων από ξένες επενδύσεις και τουρισμό.
- Μακροοικονομική σταθερότητα (Σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία, ελεγχόμενος πληθωρισμός και μεγάλη αύξηση του ΑΕΠ)(βλέπε παρακάτω πίνακα).
- Αυξήθηκαν οι λιανικές πωλήσεις.
- Η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας βελτιώθηκε(εξόφληση των δανείων).
- Ο βιομηχανικός κλάδος είχε αύξηση της παραγωγής του καθώς και υπήρξε αύξηση στις πωλήσεις των βιομηχανικών προϊόντων .

Η μακροοικονομική εξυγίανση δεν έλυσε βασικά δομικά προβλήματα της βουλγαρικής οικονομίας όπως¹¹:

- Η χαμηλή αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού.
- Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας.
- Η αγοραστική δύναμη του μέσου καταναλωτή παραμένει μικρή.
- Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου μεγάλωσε.
- Το πρόβλημα της βουλγαρικής παραγωγής που την κάνει λιγότερο ανταγωνιστική σε διεθνές επίπεδο .

Η οικονομία της Βουλγαρίας όμως ξεπέρασε γρήγορα τη κρίση του 1996-1997. Να αναφερθεί ότι στο τέλος του 2001 σημειώθηκε αύξηση του ΑΕΠ 16.5% μέσα σε 4 χρόνια, ο πληθωρισμός έπεσε αισθητά σε μονοψήφια νούμερα και το εξωτερικό χρέος σημείωσε μείωση στο 70% του ΑΕΠ. Τρεις λόγοι οδήγησαν σε αυτά τα εντυπωσιακά αποτελέσματα και είναι οι εξής:

- a. Η επιβολή αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής.

⁹ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις οικονομίες & εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

¹⁰ www.bulgarianeconomy.gr

¹¹ www.bulgarianeconomy.gr

- b. Η πλέον καθιερωμένη νομισματική επιτροπή.
- c. Ένα αναλυτικό πρόγραμμα διαθρωτικών αλλαγών¹².

Παρά τις δυσμενείς εξωτερικές συνθήκες και την συνεχιζόμενη ύφεση στους βασικούς εμπορικούς εταίρους της από την ΕΕ, ο ΑΕΠ της Βουλγαρίας σημείωσε εκ νέου αύξηση κατά 4.3 στο 9μηνο του 2002. Για το ίδιο έτος ο πληθωρισμός κινήθηκε στα επίπεδα του 3.8%, το χρέος της χώρας στα 8.3 δις και τα συναλλαγματικά αποθέματα στο τέλος του ίδιου έτους στα 4.59 δις¹³.

Το άνοιγμα της εγχώριας αγοράς στη διεθνή αγορά και η αυστηρή οικονομική πολιτική οδηγεί τους ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας σε μια ισορροπία μακροπρόθεσμα ανεξάρτητα κάποιας αστάθειας που σημειώνει ως τώρα. Το πρόβλημα στις οικονομίες των βαλκανικών χωρών εντοπίζεται κυρίως στη πολιτική εξουσία και όχι στις δυνάμεις της αγοράς. Είναι πολύ σημαντικό γεγονός η αύξηση της δανειοληπτικής ικανότητας του βουλγαρικού κράτους και αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στη σταθερή μείωση του εξωτερικού χρέους ως προς τον ΑΕΠ¹⁴. Το 2004 η ανάπτυξη του ΑΕΠ ήταν η μεγαλύτερη των τελευταίων 5 ετών με 5.6 % αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Βέβαια αυτή η ανάπτυξη δεν μπορούσε να επιταχύνει την ανάπτυξη της βουλγαρικής οικονομίας. Συνεπώς το ΑΕΠ το 2004 αντιστοιχεί στο 91% του ΑΕΠ του 1989¹⁵.

Πίνακας 2.4
Δημοσιονομικός Τομέας

Δημοσιονομικός Τομέας	Μονάδα	2000	2001	2002	2003	2004
Εσωτερικό χρέος κυβέρνησης	Δις λέβια	2.3	1.8	2.0	2.2	2.5
Εξωτερικό χρέος κυβέρνησης	Δις λέβια	18.9	19.0	17.5	15.1	14.0

Πηγή: Ανακοινώσεις Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου

Πίνακας 2.5
Πραγματικός Τομέας

Πραγματικός Τομέας	Μονάδα	2000	2001	2002	2003	2004
ΑΕΠ Σε τρέχουσες τιμές	Δις λέβια	26.8	29.7	32.3	34.5	38
Τελική κατανάλωση	Δις λέβια	23.3	25.8	28.1	30.3	33
Ακαθάριστες Επενδύσεις	Δις λέβια	4.2	5.4	5.9	6.7	8.0

¹² Καλαιτζόγλου Α.. Ο αγώνας δρόμου των βαλκανικών χωρών με στόχο την Ε.Ε : ταχείς ρυθμοί εξυγιάνσεως της οικονομίας Διπλωματία (βαλκάνια), τεύχος 5, Σεπτέμβριος.

¹³ Καλαιτζόγλου Α.. Ο αγώνας δρόμου των βαλκανικών χωρών με στόχο την Ε.Ε : ταχείς ρυθμοί εξυγιάνσεως της οικονομίας Διπλωματία (βαλκάνια), τεύχος 5, Σεπτέμβριος..

¹⁴ Ανασκόπηση Αμυντικής και Εξωτερικής πολιτικής 2003: Η Ελλάδα και ο Κόσμος 2002-2003, ΕΛΙΑΜΕΠ, εκδόσεις Παπαζήση , 2003.

¹⁵ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

ΑΕΠ μεταβολή έτους	%	5.4	4.1	4.9	4.5	5.6
Τελική κατανάλωση μεταβολή	%	5.7	4.4	3.6	6.6	5
Ακαθάριστες επενδύσεις μεταβολή	%	15.4	23.3	8.5	13.9	12.0
Πληθωρισμός τέλος έτους	%	11.3	4.8	3.8	5.6	4.0
Ανεργία	Χιλ.α	682.8	662.8	602.5	500.7	450.6
Ποσοστό	%	16.4	19.5	16.8	12.7	11.8

Πηγή: Ανακοινώσεις Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου

Πίνακας 2.6
Χρηματοοικονομικός Τομέας

Χρηματοοικονομικός Τομέας	Μονάδα	2000	2001	2002	2003	2004
Κυκλοφορία χρήματος(M3)	Δις λέβα	9.9	12.4	13.9	16.6	20.4
Ετήσια Μεταβολή Βασικό	%	30.8	25.8	11.7	19.6	23.1
Ισοτιμία λέβα δολλαρίου	%	4.0	4.6	4.0	2.7	2.6
Μέσο ετήσιο spread	%	2.1	2.2	2.1	1.7	1.6
	%	9.0	8.5	6.7	6.1	6.0

Πηγή: Ανακοινώσεις Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου

Πίνακας 2.7
Εξωτερικός Τομέας

Εξωτερικός Τομέας	Μονάδα	2000	2001	2002	2003	2004
Εξαγωγές	Εκατ ευρώ	5253	5714	6063	6668	7994
Εισαγωγές	Εκατ ευρώ	6533	7493	7755	8868	10712
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις	Εκατ ευρώ	1103	903	980	1850	2114

Πηγή: Ανακοινώσεις Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου

Για να αναφερθούμε και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να αναφέρουμε ότι το καταγεγραμμένο έλλειμμα μειώνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ από 9.2 % το 2003 σε 7.5% το 2004 παρά το μεγαλύτερο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου από 12.5% το 2003 σε 14% του ΑΕΠ το 2004. Η βελτίωση οφείλεται ξεκάθαρα σε στοιχεία του ισοζυγίου όπως υπηρεσίες και εισοδήματα. Το Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο της Βουλγαρίας εξέδωσε κάποια στοιχεία που αναφέρουν σχετικά με το πληθωρισμό ότι ανάμεσα στο 2000-2005 έπιασε το 2005 τη μεγαλύτερη τιμή του στο 6.5%. Για τους ίδιους λόγους που είχαμε αύξηση το 2005 θα συνεχιστεί η αύξηση και στις αρχές του 2006. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το κέντρο οικονομικής ανάπτυξης της Βουλγαρίας σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας το πιο ουσιαστικό πρόβλημα είναι το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών κάτι που προκαλεί έντονη ανησυχία σε σχέση με τη δημοσιονομική σταθερότητα.

Βάσει της Standard&Poors η αξιοπιστία της βουλγαρικής οικονομίας και συνεπώς των τραπεζών της βαλτώθηκε πολύ στα τελευταία έτη λόγω των ιδιωτικοποιήσεων, των δομικών μεταρρυθμίσεων και του εκσυγχρονισμού της οικονομίας. Άλλωστε η Βουλγαρία έχει έναν τραπεζικό τομέα από τους πιο ισχυρούς στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και ειδικά μετά το 2006 βρίσκεται σε τρομερή κατάσταση μετά τη κρίση του 1996.

2.3 Το εξωτερικό εμπόριο της Βουλγαρίας

Το εξωτερικό εμπόριο της Βουλγαρίας το 2004 αλλά και στις αρχές του 2005 παρουσίασε θετική πορεία¹⁶ η οποία οφείλεται 1)Στις καλές και ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες της χώρας,2)στην ανάπτυξη εξαγωγικών κλάδων της οικονομίας 3) στο γεγονός ότι σε διεθνές επίπεδο αυξήθηκε το εμπόριο 4% και 4) στην αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη λόγω της ζήτησης για μέταλλα στις διεθνείς αγορές. Φυσικά υπάρχουν και παράγοντες που λειτουργούν αρνητικά και ας αναφέρουμε 3 από αυτούς:

- ✓ Η γενικότερη ύφεση της οικονομικής δραστηριότητας σε ευρωπαϊκά κράτη.
- ✓ Η αργή και δύσκολη προσαρμογή των εταιρειών της Βουλγαρίας στις μεταβαλλόμενες συνθήκες των διεθνών αγορών
- ✓ Οι υψηλές και μη προβλέψιμες τιμές του πετρελαίου.

Το εξωτερικό εμπόριο της Βουλγαρίας σημείωσε θετικά βήματα το 2004 και στις αρχές του 2005 κάτι που δείχνει ότι η βουλγαρική οικονομία ισορροπεί τα θετικά και τα αρνητικά. Ταυτόχρονα και οι εισαγωγές και οι εξαγωγές το 2004 αυξήθηκαν και οι δύο κατά 20%.(σε τιμές ευρώ). Εδώ να προσθέσουμε ότι το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε ξεπερνώντας τα 3.6 δις. Σύμφωνα με στοιχεία οι εισαγωγές πλησίασαν τα 11.2 δις και οι εξαγωγές τα 8 δις. Οι εισαγωγές χαρακτηρίστηκαν από παρατεταμένη αύξηση και αυτό οφείλεται στα εξής.1) Η ανάκαμψη των τραπεζών και η επέκτασή τους 2)Η ραγδαία μείωση της ανεργίας 3) Η αύξηση στη ζήτηση προϊόντων λόγω της αύξησης μισθών και γενικότερα εισοδημάτων 4) Στην ασταμάτητη επενδυτική δραστηριότητα.

2.4 Σημαντικότητα και διάρθρωση των εξαγωγών.

Το πόσο σημαντικές είναι οι εμπορικές σχέσεις για κάθε μία από τις δύο χώρες προκύπτει με το ποσοστό συμμετοχής των εμπορικών τους ροών στο σύνολο του εξωτερικού τους

¹⁶ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

εμπορίου. Η Βουλγαρία δείχνει να εισάγει ένα πολύ σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών (τα τελευταία χρόνια πάνω από 6%) και η Ελλάδα από τη μεριά της διαδραματίζει ρόλο σπουδαίου εταίρου καθώς απορροφά το 11% το εξαγωγών της Βουλγαρίας. Για την Ελλάδα οι βουλγάρικες εξαγωγές αποτελούν μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των εισαγωγών της γύρω στο 1%. Από την άλλη μεριά για τη Βουλγαρία οι βουλγάρικες εισαγωγές από την Ελλάδα αποτελούν ποσοστό το οποίο κυμαίνεται μέχρι και το 2006 στο 6%¹⁷.

Άρα εύκολα συμπεραίνουμε ότι βάσει των εμπορικών ροών η σπουδαιότητα στις εμπορικές εταιρικής μας σχέσης είναι σαφώς μεγαλύτερη για τη Βουλγαρία όσο αφορά και τις εισαγωγές και τις εξαγωγές σε σχέση με την Ελλάδα(σημαντικότητα εντοπίζεται στο σκέλος των εξαγωγών εν αντιθέσει με το σκέλος των εισαγωγών όπου η σχετική σημασία σχεδόν μηδενίζεται.). Αυτή η διαπίστωση μας κάνει ξεκάθαρο ότι αυτές οι δύο οικονομίες έχουν προχωρήσει σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό ενσωμάτωσης.

Για την διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής¹⁸:

- Τα ενδύματα αποτελούν το 24% των συνολικών εξαγωγών καταλαμβάνουν τη πρώτη θέση και εξάγονται στη χώρα της Βουλγαρίας κομμένα ώστε να υποστούν τελική ραφή και να επιστρέψουν στην Ελλάδα.
- Η κλωστοϋφαντουργία καλύπτει το 35% των ελληνικών εξαγωγών. Δηλαδή αυτός ο κλάδος αποτελεί το 1/3 των συνολικών εξαγωγών κάτι που δείχνει το πόσο σημαντικός είναι για την ελληνική και τη βουλγαρική οικονομία και παράλληλα υπογραμμίζει τον ενυπάρχοντα κίνδυνο για μείωση του συνολικού όγκου του διμερούς εμπορίου.
- Αν κάνουμε μια αναλυτική λίστα προϊόντων που εξάγονται στη Βουλγαρία τα ενδύματα όπως είπαμε παραπάνω βρίσκονται στη πρώτη θέση ενώ στη δεύτερη βρίσκονται τα λιπαντικά (6.1% του συνόλου), τα πλαστικά στη Τρίτη θέση (5.6%) και μετά έρχονται τα προϊόντα χάλυβα και σιδήρου (4.5%), τα αυτοκίνητα (4.5%), το αλουμίνιο (4.1%), τα μηχανήματα (3.9%), τα πλεκτά υφάσματα (3.5%), οι ηλεκτρικές συσκευές – καλώδια(3.3%) και τα βαμβακερά υφάσματα(3.3%). Το ότι μέσα στις δέκα πρώτες κατηγορίες προϊόντων βρίσκονται τα αμάξια, δείχνει ότι η Ελλάδα

¹⁷ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

¹⁸ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

λειτουργεί αφενός ως πλατφόρμα αρχικής εισαγωγής (κυρίως από Ιαπωνία) και αφετέρου ως κέντρο περιφερειακής διανομής στις γειτονικές χώρες.

Όσο αφορά τη διάρθρωση των ελληνικών εισαγωγών έχουμε τα εξής συμπεράσματα:

- Με ποσοστό 17.2% των συνολικών εισαγωγών της χώρας το νούμερο ένα εισαγόμενο προϊόν από τη Βουλγαρία είναι τα προϊόντα σιδήρου.
- Είναι ένα σημείο που πρέπει να τονιστεί ότι η παρουσία των ενδυμάτων είναι μικρή. Αν αθροιστούν οι εισαγωγές εισοδημάτων δεν ξεπερνούν τα 7 εκατομμύρια ή το 1.6% του συνόλου.
- Το 40 % των συνολικών εισαγωγών από τη Βουλγαρία το καλύπτουν τα προϊόντα του σιδήρου τα προϊόντα του ξύλου και η ενέργεια. Στο κλάδο επεξεργασίας ξύλου και της χαλυβουργικής υπάρχουν ελληνικές εταιρείες στη Βουλγαρία.
- Το 2004-2005 στις πρώτες δώδεκα θέσεις προϊόντων που εισάγει η Βουλγαρία είναι τα πλαστικά , τα κρέατα, η υγρή αμμωνία , τα έπιπλα, τα προϊόντα χυτοσιδήρου, χαρτιού υάλου, αργιλίου και δημητριακά. Σχεδόν σε όλες αυτές τις κατηγορίες έχουμε επενδύσεις ελληνικών συμφερόντων κάτι που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η βιομηχανία της Βουλγαρίας τροφοδοτεί με φθηνότερα προϊόντα μεταξύ των άλλων την ελληνική αγορά.

2.5 Pest analysis της οικονομίας της Βουλγαρίας

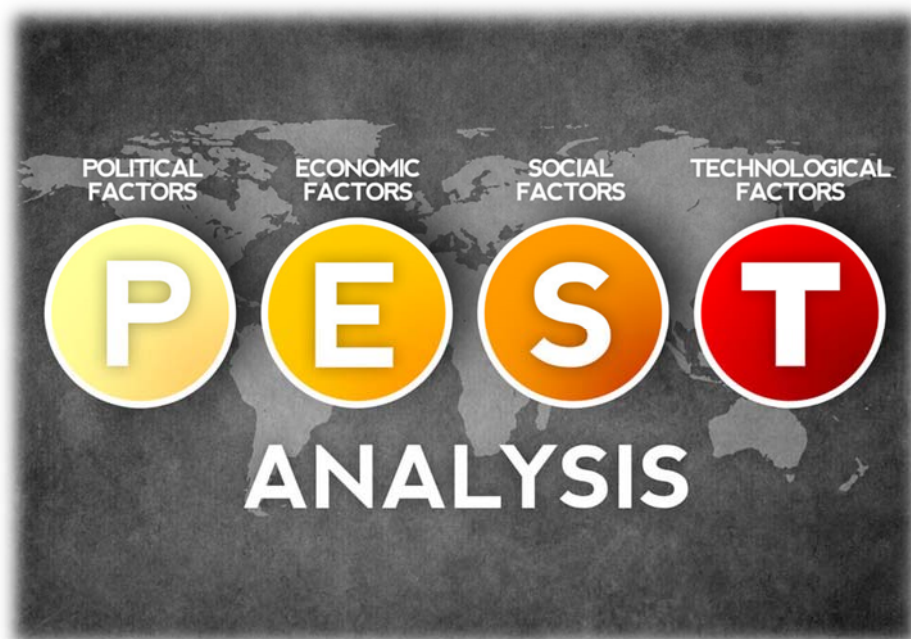
Η **ανάλυση PEST**¹⁹ είναι ένα στρατηγικό εργαλείο του **Μάρκετινγκ** που χρησιμοποιείται για την ανάλυση του Μακροπεριβάλλοντος μίας **επιχείρησης**. Με την έννοια του περιβάλλοντος δεν εννοούμε το φυσικό περιβάλλον αλλά τα συστήματα και τις δομές που περιβάλλουν μία επιχείρηση. Έτσι η ανάλυση PEST αναλύει:

- ✓ Το Πολιτικό περιβάλλον (Political)
- ✓ Το Οικονομικό περιβάλλον (Economical)
- ✓ Το Κοινωνικό περιβάλλον (Social)
- ✓ Το Τεχνολογικό περιβάλλον (Technological)

Το PEST προέρχεται από τα αρχικά των παραπάνω περιβαλλόντων (στα αγγλικά). Η ανάλυση PEST πολύ συχνά χρησιμοποιείται στο **Πλάνο Μάρκετινγκ** κατά την ανάλυση της

¹⁹ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7_PEST

παρούσας κατάστασης αναφορικά με το μακροπεριβάλλον. Ωστόσο αποτελεί από μόνη της ανεξάρτητο εργαλείο και μπορεί να εφαρμοστεί για οποιαδήποτε κατάσταση.

➤ Πολιτικό περιβάλλον

Όταν το 1989 έπεσε το κομμουνιστικό καθεστώς η Βουλγαρία έθεσε τους στόχους της που ήταν μια πετυχημένη οικονομική συνεργασία στο πλαίσιο εμπορικών και επενδυτικών σχέσεων, η σίγουρη ασφάλεια των συνόρων της αλλά και η προστασία των καταναλωτών της. Σε αυτή τη λογική και για την επίτευξη αυτών των στόχων έλαβαν χώρα προγράμματα σταθεροποίησης καθώς και δυναμικές πρωτοβουλίες. Βελτιώθηκαν όλες οι υποδομές επικοινωνιών και μεταφορών με την ίδρυση θεσμών που οδήγησε τη Βουλγαρία στην ιδιότητα να είναι ένα κανονικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2007. Δεδομένου των στόχων όλων των χωρών υπό μετάβαση να περάσουν σε μια οικονομία της αγοράς. Ο νούμερο ένας στόχος στη Βουλγαρία ήταν η μεταρρύθμιση των θεσμών. Έπρεπε να αντιμετωπισθεί οριστικά και αποτελεσματικά η διαφθορά. Μία από τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις έγιναν στο τραπεζικό τομέα όπως ο νόμος περί χρεοκοπίας των τραπεζών (2002) που δημιουργήθηκε για να εξασφαλίσει τις διαδικασίες της χρεοκοπίας για μια τράπεζα σε όσο μικρότερο διάστημα είναι δυνατόν με ταυτόχρονη ικανοποίηση των καταθετών της τράπεζας αλλά και των πιστωτών της (Σωτηράκου και Μουρούτσου, 2012).

➤ Οικονομικό περιβάλλον

Όπως αναφέρθηκε ήδη πολλές φορές πιο πάνω το 2007 ήταν το έτος που η Βουλγαρία έγινε επίσημο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χώρα παρουσίασε ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης εξαιτίας της εισροής ξένων κεφαλαίων αλλά και της ζήτησης του εξωτερικού. Το 2007 η οικονομία της Βουλγαρίας ανέδειξε μια πορεία βελτίωσης πάρα πολλών δεικτών, είχε μια αξιοσέβαστη αύξηση του ΑΕΠ ένα ΑΕΠ που σημείωνε αύξηση 6% ετησίως. Αυξήθηκαν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και μειώθηκε απότομα και πολύ η ανεργία. Ωστόσο παρέμεινε το γνωστό πρόβλημα του πληθωρισμού. Τέλος ένα σημαντικό θέμα που ακόμα δεν έχει αντιμετωπιστεί είναι η άνιση κατανομή πλούτου που παράγεται στη χώρα (Ζώμας 2008).

➤ **Κοινωνικό περιβάλλον**

Όπως είπαμε ένα σημαντικό κοινωνικό θέμα είναι η άνιση κατανομή πλούτου στη χώρα. Άλλα προβλήματα όπως οι αδυναμίες στο σύστημα παιδείας συνταξιοδότησης και υγείας είναι απαραίτητο να λυθούν αλλά δεν είναι καθόλου εύκολο. Το πιο βασικό πρόβλημα απ όλα όμως που εντοπίζεται στη Βουλγαρία είναι αυτό της διαφθοράς.

➤ **Τεχνολογικό περιβάλλον**

Η Βουλγαρία προσπαθεί να δώσει έμφαση στη παραγωγή ενέργειας κάτι το οποίο θα τη βοηθήσει σε 2 κατευθύνσεις όπως και στο να της δώσει ένα ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μακροπρόθεσμα αλλά φυσικά και άμεσα χρηματικά οφέλη.

2.6 Βουλγαρία Χρηματοοικονομικά στοιχεία

Σ αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στη Βουλγαρία γενικότερα. Για παράδειγμα το 2006 το ακαθάριστο κατά κεφαλήν εισόδημα ανερχόταν στο ποσό των 3.990 δολαρίων. Σε ρεαλιστικούς όρους το 2006 το κατά κεφαλήν εισόδημα ήταν 109 τις εκατό του επιπέδου του 1989. Το 1989 ήταν το έτος που η χώρα άρχισε τις μεταρρυθμίσεις της μετάβασης. Βασικοί τομείς της οικονομίας της Βουλγαρίας είναι οι επικοινωνίες, οι μεταφορές, η μεταποίηση , ο τουρισμός και η γεωργία.

Όσο περνάνε τα χρόνια η Βουλγαρία δείχνει μια σταθερή πρόοδο όσο αφορά τη σταθερότητα και τη ανάπτυξη σε μακροπρόθεσμο επίπεδο. Σ αυτή την οικονομική άνθιση σπουδαίο ρόλο έπαιξε ένα ουσιώδες πρόγραμμα διαθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ο ιδιωτικός τομέας είναι ο κύριος λόγος της οικονομικής ανάπτυξης και αντιπροσωπεύει τα τρία τέταρτα της οικονομίας και είναι ακριβώς στο ίδιο επίπεδο με το μέσο όρο των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και της Βαλτικής που έγιναν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη 1 Μάιου του 2004.

Το βιοτικό επίπεδο της χώρας βελτιώθηκε εξαιτίας της αύξησης των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων αλλά φυσικά και χάριν στη βελτίωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών. Για παράδειγμα το κατά κεφαλήν εισόδημα αυξήθηκε κατά 6%ετησίως από το 1998. Η ανεργία μειώθηκε σημαντικά από 20% το 2000 σε κάτω από 7% το 2007.

Στη 1^η Ιανουαρίου του 2007 η Βουλγαρία μπήκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όλες οι μακροοικονομικές πολιτικές και οι διαθρωτικές μεταρρυθμίσεις έγιναν από τη στήριξη της από πολιτικά κόμματα για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι διαπραγματεύσεις της Βουλγαρίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση ολοκληρώθηκαν με απόλυτη επιτυχία στις 15 Ιουνίου του 2004. 25 Απριλίου του 2005 έπεσαν οι υπογραφές για την παραχώρηση της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 1 Ιανουαρίου του 2007 Η Βουλγαρία έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Βουλγαρία μπήκε στο NATO στις 2 Μαΐου το 2004.

Παρόλη την ανάπτυξη της η Βουλγαρία εξακολουθεί να είναι μια από τις φτωχότερες χώρες της Ευρώπης. Το 2006 το κατά κεφαλήν εισόδημα σε μονάδες αγοραστικής δύναμης ήταν 37% σε σχέση με το μέσο επίπεδο των 27. Οι πολύ μεγάλες διαφορές εισοδήματος είναι το αποτέλεσμα στις διαφορές των επενδύσεων και της παραγωγικότητας παραλές τις βελτιώσεις στις πολιτικές που ακολουθεί η Βουλγαρία και στο θεσμικό της πλαίσιο.

Η Βουλγαρία μπήκε στη Παγκόσμια Τράπεζα το 1990. Η παγκόσμια τράπεζα με το πρόγραμμά της βοήθησε πολύ στη μείωση της φτώχειας στη χώρα καθώς και στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης.

Πίνακας 2.8
Ιστορική Αναδρομή

1989-1990	Το κομμουνιστικό κόμμα αφήνει εθελοντικά την εξουσία
1993	Υπογραφή της Ευρωπαϊκής συμφωνίας
1996	Διεθνές νομισματικό ταμείο
1997	Νομισματικό συμβούλιο , έναρξη περιόδου σταθεροποίησης
1997-2000	Περίοδος σχετικής ανάπτυξης
2000-2006	Περίοδος γρήγορης ανάπτυξης και προσαρμογής σε κοινωνικά δεδομένα
2006	Τελική έγκριση από Ευρωπαϊκή Επιτροπή
2007	Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Πηγή: <http://www.bulgarian-companies.com/>

Μέχρι πριν μερικά χρόνια σε όλες τις σοσιαλιστικές χώρες και συνεπώς και στη Βουλγαρία κυριαρχούσε η κρατική ιδιοκτησία και ο κρατικός. Όλες οι ποσότητες και οι τιμές

των βασικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται προσδιορίζονται από ένα και μοναδικό όργανο σχεδιασμού. Οι νομισματικές ροές της οικονομίας ήταν αποτέλεσμα των προκαθορισμένων ροών εμπορευμάτων και δεν έπαιζαν το ρόλο της προσαρμογής στις επενδύσεις και την παραγωγή (Αλεξίου 2010).

Ήταν Φεβρουάριος του 1990 όταν το Κουμμουνιστικό κόμμα άφησε την εξουσία και τον Ιούνιο του 1990 έγιναν εκλογές που αναδείχθηκε νικητής το Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό κόμμα. Μετά τον Ιούλιο του 1991 η χώρα υιοθέτησε ένα καινούριο Σύνταγμα. Κατά τη διάρκεια του 1990 εμφανίστηκε στη χώρα πολύ υψηλή ανεργία , υψηλός πληθωρισμός και πολύ μεγάλη δυσανεμία στους πολίτες.(Χρηστίδης, 2003).

Η Βουλγαρία υπέγραψε την Ευρωπαϊκή συμφωνία το 1993²⁰ με τα 21 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία έδινε τη δυνατότητα να γίνει ένας ουσιαστικός πολιτικός διάλογος και να καθιερωθεί μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ της Βουλγαρίας και των υπόλοιπων μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αυτή η κατάσταση αποτέλεσε το σημαντικότερο καταλύτη για τις μεταρρυθμίσεις της εμπορικής πολιτικής (Αλεξίου, 2010).

Παρόλα αυτά, η ασύμμετρη απελευθέρωση των εμπορικών καθεστώτων έδωσε την εντύπωση σε πρώτο χρόνο ότι δεν ήταν επαρκής για την επέκταση των εξαγωγών της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό έχει την ερμηνεία του στο ότι επειδή οι εξαγωγές της Βουλγαρίας, και ειδικά αγροτικών προϊόντων, κατατάσσονταν στην ομάδα των ευαίσθητων προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση προστατεύονταν έντονα.(Αλεξίου, 2010).

Έπειτα το 1996 ήρθε το Διεθνές νομισματικό ταμείο να βοηθήσει στην ανάκαμψη της βουλγαρικής οικονομίας .Το ΔΝΤ έδωσε μια τεράστια ανάσα στη κυβέρνηση της χώρας η οποία ήδη αντιμετώπιζε πολύ μεγάλα προβλήματα με το εξωτερικό της χρέος. Πολλές χώρες μέσω του ταμείου έδειξαν τις προθέσεις τους να χρηματοδοτήσουν το Βουλγαρικό χρέος. Το Διεθνές νομισματικό ταμείο βέβαια θέτει τους όρους του και σ αυτούς ανήκουν φυσικά οι ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών μη κερδοφόρων επιχειρήσεων καθώς και η αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα. Επιπλέον, ένας άλλος όρος είναι η λειτουργία της κεντρικής τράπεζας της Βουλγαρίας σε ότι αφορά τη διαχείριση των αποθεμάτων σε συνάλλαγμα. Ο στόχος που είχαν τα μέτρα για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα ήταν να μειωθεί στο ελάχιστο ο επιχειρηματικός κίνδυνος εφόσον υπάρξει υπεύθυνη διεύθυνση πληροφόρησης των τραπεζών για την οικονομική κατάσταση των πελατών τους (Καραφωτάκης, 1999).

²⁰ Παραπομπή ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Συμφωνία ή Συμφωνία Σύνδεσης:ΕΕ L 358 της 31.12.1994

Στις αρχές του 1997 όπου η χώρα βρίσκονταν στη χειρότερη κατάσταση μιας μεγάλης τραπεζικής και συναλλαγματικής κρίσης η λύση βρέθηκε και αυτή ήταν η προσφυγή στο διεθνές νομισματικό ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα ενώ την ίδια στιγμή πάρθηκε η απόφαση να δημιουργηθεί το Νομισματικό Συμβούλιο (Currency Board Agreement) το οποίο για την ακρίβεια θεσμοθετήθηκε τον Ιούλιο του 1997. Το συμβούλιο δημιούργησε μια άμεση σύνδεση του βουλγαρικού νομίσματος του λέβα με το τότε γερμανικό μάρκο και στη συνέχεια με το ευρώ (Αλεξίου, 2010).

Λόγω του ότι η χώρα αντιμετώπισε αυτή τη κρίση η λύση ήταν αυστηρά οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις που ήταν οι μόνες που μπορούσαν να βγάλουν τη χώρα από αυτή τη κατάσταση. Μέσω αυτών θα έμπαινε η χώρα σε μια σταθερή ανοδική πορεία στον οικονομικό της τομέα. Η κρίση όχι μόνο άλλαξε τη κατάσταση σε ότι αφορά τη κυβέρνηση αλλά προκάλεσε και τη δημιουργία μιας πολιτικής που εστίασε στην υιοθέτηση του καθεστώτος του Νομισματικού Συμβουλίου. Η στρατηγική που εφαρμόστηκε ενισχύθηκε από μια δημοσιονομική και εισοδηματική πολιτική, από διαθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε τομείς όπως οι ιδιωτικοποιήσεις, η ενέργεια, η γεωργία και το εμπόριο. Η στρατηγική αυτή ενισχύθηκε ακόμα από τη μεταρρύθμιση του κοινωνικού τομέα αλλά και από τη δημοσιονομική πειθαρχία στο τομέα των επιχειρήσεων (Αλεξίου 2010).

Η αρχή των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Βουλγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρήθηκε το 2000. Πιο συγκεκριμένα, η σταδιακή ανάπτυξη της οικονομικής κατάστασης της Βουλγαρίας οδήγησε το Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι στην απόφαση για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Βουλγαρία και άλλες 5 χώρες (Ρουμανία, Μάλτα, Λετονία, Λιθουανία, Σλοβακία) (Αλεξίου, 2010).

Στο πλαίσιο αυτής της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε ένα σχέδιο Οικονομικής ανάπτυξης της δημοκρατίας της Βουλγαρίας για την περίοδο 2000-200²¹ με μια ακολουθία από μακροπρόθεσμα ζητήματα της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της Βουλγαρίας συμπεριλαμβανόμενης της έξτρα απελευθέρωσης του εμπορίου. Το 2007 η Βουλγαρία μπήκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

²¹ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development),(2000), Review of Agricultural Policies : Bulgaria, OECD centre for Co-operation with Non-Members,Paris σελ 152-153.

2.7 Κοινωνικά και οικονομικά μεγέθη (Απασχόληση, ΑΕΠ)

Αν αναλύσουμε το ΑΕΠ της Βουλγαρίας ο βιομηχανικός τομέας συμμετέχει κατά 28.7%, οι υπηρεσίες κατά 66.7% και ο γεωργικός τομέας κατά 4.6%. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ του 2008 ήταν πολύ υψηλός καθώς υπήρξε τροφοδότηση από την εισροή επενδυτικών κεφαλαίων αλλά και στην εσωτερική ζήτηση. Στα τέλη του 2008 η χρηματοπιστωτική κρίση και οι συνέπειες που αυτή είχε στην οικονομία της Βουλγαρίας επηρέασαν υπερβολικά το ρυθμό ανάπτυξης της Βουλγαρίας με το ρυθμό αύξησης της δραστηριότητας της να υποχωρεί 3.5% σε ετήσια βάση (Πουρναράκης 2004).

Πίνακας 2.9
Κοινωνικά & Οικονομικά μεγέθη Βουλγαρίας

Έτη	2009	2010	2011	2012
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)(δισ €)	33.8	36	38.4	39.4
ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ευρώ.	4.466	4.786	5.169	5.400
Πληθωρισμός	2.8	2.4	4.2	2.0
Ανεργία (%)	9.1	10.2	11.2	12.5
Άμεσες Ξένες Επεν. (δισ €)	2.43	1.21	1.34	1.60

Πηγή: <http://www.bnb.bg/>

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει τη πορεία της Βουλγαρίας μέχρι και το πρώτο τρίμηνο του 2012. Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Το 2009 η Βουλγαρία αντιμετώπισε μια έντονη ύφεση που ήταν απόρροια της χρηματοπιστωτικής κρίσης και πως αυτή επηρέασε την οικονομία της. Η ύφεση αυτή φυσικά μεγάλωσε και επηρέασε πολλούς τομείς και είχε αρνητική επίδραση στις εξαγωγές, στην εσωτερική ζήτηση καθώς και στην εισροή επενδυτικών κεφαλαίων. Παράλληλα επηρέασε αρνητικά και την ανεργία (Σωτηράκου και Μαρούτσου, 2012).

Οι επιπτώσεις εξάλλου της υποχώρησης της οικονομικής δραστηριότητας στην εξέλιξη του πληθωρισμού είχαν σαν αποτέλεσμα τη σημαντική αποκλιμάκωση του ενώ συγχρόνως συνέβαλαν στην αξιοσημείωτη μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών λόγω του μεγαλύτερου βαθμού μείωσης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές που προκάλεσε η εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης.(Σωτηράκου και Μαρούτσου 2012).

Το 2010 η οικονομία της Βουλγαρίας βγήκε από την ύφεση με αργό ρυθμό που ξαφνικά το 2011 αυξήθηκε απότομα (συν 1.7%). Η ανάπτυξη αυτή της οικονομίας βασίζεται στη σημαντική άνοδο που παρουσίασαν οι εξαγωγές σε όλη τη διάρκεια του έτους 2011 αλλά και στην ανάκαμψη της δραστηριότητας του βιομηχανικού τομέα. Από την άλλη πλευρά, οι

εισροές κεφαλαίων για Άμεσες Ξένες Επενδύσεις , η εγχώρια ζήτηση αλλά και οι κατασκευές παρέμειναν σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Το 2011 είχε να παρουσιάσει και άλλα σημαντικά στοιχεία όπως το πλεόνασμα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών , την αύξηση των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών (κάτι που βοήθησε φοβερά στις τραπεζικές καταθέσεις (Σωτηράκου και Μαρούτσου 2012).

Το αρνητικό δεδομένο ήταν η μείωση της απασχόλησης που μεταφράζεται σε αύξηση της ανεργίας και με επανεμφάνιση πληθωριστικών πιέσεων (κάτι που ήταν ήδη εμφανές από το 2010 αλλά και στις αρχές του 2012 δείχνει να εξασθενεί) (Σωτηράκου και Μαρούτσου 2012).

Το πρώτο τρίμηνο του 2012 ο ΑΕΠ εμφάνιζε ρυθμό ετήσιας αύξησης κοντά στο 0.5%. Σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο ο ΑΕΠ της Βουλγαρίας παραμένει σταθερός. Αυτή η πολύ μικρή αύξηση που παρατηρείται οφείλεται ξεκάθαρα στην εγχώρια τελική κατανάλωση που αυξήθηκε κατά 1.5%. Παράλληλα είχαμε μια μείωση στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του μεγέθους 0.2% με τη γεωργία και τις υπηρεσίες να αυξάνουν το μερίδιό τους στη σύνθεση της.

Ο δείκτης επιχειρηματικού κλίματος υποχώρησε κατά 1.2% τον Ιούνιο του 2012 ενώ ο μόνος κλάδος που είχαμε θετικές τάσεις ήταν ο κλάδος των υπηρεσιών (5.7%). Παράλληλα είχαν πτωτικές τάσεις στη βιομηχανία (-2%), στο λιανικό εμπόριο (-7.7%). Στις κατασκευές είχαμε σταθεροποίηση.

Η ανεργία συνέχισε να αυξάνεται και το πρώτο τρίμηνο του 2012 έφτασε στο 12.9% (σε ετήσια βάση αύξηση 0.7%) το μεγαλύτερο ποσοστό που έχει διαμορφωθεί στη Βουλγαρία τη περίοδο 2004-2012.

Όσο αφορά το πληθωρισμό το πρώτο εξάμηνο του 2012 συνεχίστηκε η πτωτική τάση του που ήδη είχε και σταθεροποιήθηκε σε ετήσια βάση το επίπεδο του στο 2.7%. Ίδια πτωτική τάση με το πληθωρισμό είχε και το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος που σαν ποσοστό επί του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 89.1 % στα τέλη του Απριλίου ενώ σε χαμηλά επίπεδα (16.8% του ΑΕΠ) παρέμεινε και το δημόσιο χρέος. Τέλος, στα τέλη του Μαΐου του 2012 ο βουλγάρικος προϋπολογισμός εμφάνισε για πρώτη φορά από τον Ιούνιο του 2009 πλεόνασμα της τάξης 0.1% (έναντι ελλείμματος 0.8% την αντίστοιχη περίοδο του 2011).

Βάσει εκτιμήσεων διεθνών οικονομικών οργανισμών που μελετούν τη βουλγάρικη οικονομία ο ρυθμός ανάπτυξης το 2012 είναι 0.5-0.8 % έναντι 1% του CED) και περίπου 1.5% το 2013. Η επιβράδυνση του 2012 είναι συνέπεια της κάμψης των εξαγωγών που και αυτή επηρεάζεται από το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και τη κρίση στην ευρωζώνη .

Σύμφωνα ξανά με τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς ο πληθωρισμός το 2013 και το 2014 αναμενόταν να κυμανθεί στα επίπεδα 2% και η ανεργία 12 -12.5% στην ίδια περίοδο.

2.7.1 Βουλγαρία: Μέτριοι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ

Διεύρυνση της οικονομικής ανάκαμψης στη Βουλγαρία το 2014 και το 2015 αναμένει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με τις χειμερινές οικονομικές προβλέψεις της για τη χώρα, που δημοσίευσε χθες.

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η εγχώρια ζήτηση σταδιακά και σε συνδυασμό με τις εξαγωγές θα εξελιχθεί σε κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης. Προειδοποιεί, ωστόσο, ότι καθώς η ανάπτυξη αναμένεται να είναι μέτρια, η αγορά εργασίας θα παραμένει αδύναμη.

Μετά τα δημοσιονομικά κίνητρα του 2013, η δημοσιονομική πολιτική στη χώρα προβλέπεται ότι θα είναι γενικά ουδέτερη φέτος και το επόμενο έτος.

Με βάση την -ωθούμενη από τις καθαρές εξαγωγές και μία απότομη αύξηση των δημόσιων δαπανών- ανάπτυξη που σημειώθηκε το 2013, στο προβλεπόμενο 0,6%, η οικονομική ανάκαμψη το 2014 αναμένεται να είναι πιο ευρεία, καθώς εκτιμάται ότι η εγχώρια ζήτηση θα ενισχύσει την αναπτυξιακή δυναμική. Το ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 1,7% το 2014 και κατά 2% το 2015.

Η ανάκαμψη αυτή, ωστόσο, είναι αργή σε σύγκριση με πολλές άλλες συγκλίνουσες οικονομίες, καθώς μία σημαντική μείωση του πληθυσμού εξακολουθεί να «διαβρώνει» την αναπτυξιακή δυναμική.

Με τα νοικοκυριά να παραμένουν επιφυλακτικά στις δαπάνες τους μέχρι στιγμής, παρατηρείται μία σταδιακή σύσφιξη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Η σημαντική ανάπτυξη του λιανικού εμπορίου κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2013, υποδηλώνει ωστόσο ότι μία επικείμενη ανάκαμψη της κατανάλωσης των νοικοκυριών είναι εφικτή το 2014-2015.

Η ανάκαμψη των ιδιωτικών επενδύσεων προβλέπεται να είναι σταδιακή, με βάση την αναμενόμενη μέτρια ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, οι επενδύσεις υποστηρίζονται από ένα σχετικά ισχυρό χρηματοπιστωτικό τομέα, ο οποίος είναι ικανός να διασφαλίσει πιστώσεις στον ιδιωτικό τομέα στη διάρκεια της κρίσης. Επιπρόσθετα, τόσο τα επιτόκια καταθέσεων όσο και των χορηγήσεων συνέχισαν την καθοδική του πορεία, κάτι που σημαίνει βελτίωση των συνθηκών δανεισμού και της ρευστότητας.

Η δυναμική των εξαγωγών προβλέπεται ότι θα παραμείνει σχετικά ισχυρή την περίοδο 2014-2015, κάτι που επιβεβαιώνεται και από την οικονομική ανάκαμψη στην ΕΕ. Παρ' όλα αυτά η ανάκαμψη της εγχώριας κατανάλωσης και των επενδύσεων εκτιμάται πως θα ωθήσουν και τις εισαγωγές, με αποτέλεσμα η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη να είναι ελαφρώς αρνητική. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εκτιμάται ότι έφθασε σε επίπεδα της τάξης του 2% του ΑΕΠ το 2013, όμως αναμένεται να μειωθεί και να είναι σχεδόν ισοσκελισμένο μέχρι το 2015.

Οι κίνδυνοι γι' αυτές τις μακροοικονομικές προβλέψεις κρίνονται από τους αναλυτές σε γενικές γραμμές ισορροπημένοι. Ο πιο σημαντικός κίνδυνος μη επαλήθευσης προβλέψεων αφορά στην αναμενόμενη ανάκαμψη της κατανάλωσης των νοικοκυριών, η οποία ενδέχεται να αποδειχθεί ασθενέστερη από την εκτιμώμενη, δεδομένου ότι το κλίμα στη βουλγαρική αγορά εργασίας και τα νοικοκυριά παραμένει εύθραυστο.

Η αγορά εργασίας παραμένει δυσχερής, αναφέρει η έκθεση, προβλέποντας ότι θα βελτιωθεί μόνο σταδιακά, καθώς στη διάρκεια των ετών της παρατεταμένης κρίσης έχουν δημιουργηθεί αξιοσημείωτες στρεβλώσεις σε αυτήν. Η ανεργία εκτιμάται πως κορυφώθηκε στα επίπεδα του 13% του εργατικού δυναμικού το 2013 και αναμένεται μία σταδιακή μείωση με αργούς ρυθμούς στο 12% μέχρι το 2015.

Ο πληθωρισμός πέρασε σε αρνητικό έδαφος το δεύτερο εξάμηνο του 2013, εξαιτίας των μειώσεων στις τιμές των εισαγωγών και τις τιμές στην ενέργεια που καθορίζει το κράτος, καθώς και την καλή παραγωγική χρονιά στη γεωργία, που οδήγησε στη μείωση των τιμών των τροφίμων.

Ο πληθωρισμός αναμένεται ότι θα ανακάμψει το δεύτερο εξάμηνο του 2014, αν και οι πληθωριστικές πιέσεις εκτιμάται πως θα παραμείνουν σε χαμηλά επίπεδα στο σύνολο του έτους, με το μέσο όρο του ετήσιου πληθωρισμού να προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στο 0,5%. Ο πληθωρισμός αναμένεται να επιταχυνθεί το 2015 στο 1,8%, με βάση την προβλεπόμενη ανάκαμψη της εγχώριας ζήτησης και τη συνεχιζόμενη σύγκλιση των τιμών προς τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να παραμείνει αμετάβλητο στο 1,9% του ΑΕΠ το 2014 και να μειωθεί ελαφρώς στο 1,7% το 2015. Σε διαρθρωτικούς όρους, το έλλειμμα εκτιμάται ότι επιδεινώθηκε κατά μία ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ το 2013, αλλά θα παραμείνει σε γενικές γραμμές σταθερό το 2014 και το 2015. Αυτό αντικατοπτρίζει την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική του 2013, που εκτιμάται ότι θα είναι ουδέτερη το 2014-

2015. Το ακαθάριστο χρέος της γενικής κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα αυξηθεί από το 18,2% που ήταν το 2012 στο 24% του ΑΕΠ το 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟ-2001

Οι ελληνικές εκροές που αφορούν τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στα Βαλκάνια πλησιάζουν τα 3 δις δολάρια και πιο συγκεκριμένα το 70 % από όλο το σύνολο προέρχεται από τις δέκα μεγαλύτερες πολυεθνικές που δραστηριοποιήθηκαν στη περιοχή. Οι ελληνικές εκροές στη Γιουγκοσλαβία , Βουλγαρία, Αλβανία , Ρουμανία και Σκόπια σε σχέση με το σύνολο είναι της τάξεως του 22% ενώ οι συνολικές επενδύσεις σ αυτές τις χώρες υπολογίζονται στα 14 δις δολάρια.

Πίνακας 3.1
Επενδύσεις στα Βαλκάνια

	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	Σύνολο
Αλβανία	-	-	20	58	53	70	90	48	45	41	143	180	748
Βουλγαρία	4	56	42	40	105	90	109	505	537	819	1002	651	3960
Ρουμανία	-	40	77	94	341	419	263	1215	2031	1041	1040	1137	7698
Γιουγκοσλαβία							-	740	113	112	25	90	1080
ΠΓΑΜ	-	-	-	-	24	9	11	16	118	32	170	420	800
Σύνολο για 5 χώρες	4	96	139	192	523	588	473	2524	2844	2045	2380	2478	14286
Βοσνία Ερζεγοβίνη					-	-	-	-	100	90	150	164	504
Κροατία	-	-	16	120	117	114	511	533	932	1479	1115	900	5837
Σλοβενία	4	65	111	113	128	177	194	375	248	181	176	442	2214
Περιοχή Βαλκανίων													22841

Πηγή: Εθνικές στατιστικές ισοζυγίου πληρωμών, ΔΝΤ, στατιστικές ισοζυγίου πληρωμών, διάφορα ζητήματα και εκθέσεις του προσωπικού της χώρας (Staff Country Reports) (www.imf.org) Εκτιμήσεις UNECE. Υπολογισμοί και τροποποιήσεις του Α.Μπιτζένη.

Παρότι η ελληνική κυβέρνηση δεν παρότρυνε τους μεμονωμένους επενδυτές να προχωρήσουν σε προγράμματα επενδύσεων με την προσφορά οικονομικών κινήτρων και επιχορηγήσεων , παρ όλα αυτά ο ΟΤΕ/COSMOTE και η Εθνική τράπεζα της Ελλάδος έχουν επενδύσει 1.6 δις ευρώ λεφτά που αντιστοιχούν στο 53% των χρημάτων που επενδύθηκαν στα Βαλκάνια. Βέβαια υπολογίζοντας σε όλο αυτό τη δραστηριότητα των κρατικών πετρελαίων και του ομίλου ΔΕΠΑ το ποσοστό φτάνει ως και 60 %.

Μπορεί το 70% των ελληνικών εκροών των άμεσων ξένων επενδύσεων να έγινε από 10 επιχειρήσεις αλλά υπάρχουν 5000 ενεργές επιχειρήσεις σε όλη τη περιοχή. Οι βασικότεροι λόγοι που οδηγούν τις επιχειρήσεις στο να αναλάβουν προγράμματα επενδύσεων είναι :²²

1. Η αγορά των Βαλκανίων είναι πολύ κοντά στην Ελλάδα(γεωγραφικά μιλώντας).
2. Στα Βαλκάνια υπάρχει έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού στις αγορές.
3. Φθινό εργατικό δυναμικό και χαμηλό κόστος απόκτησης υλικών.
4. Για την Ελλάδα τα Βαλκάνια είναι μια εντελώς καινούρια αγορά.
5. Ειδική στη φασών παραγωγή είναι η Ελλάδα, μια παραγωγή που στηρίζεται στο χαμηλό κόστος της ανειδίκευτης εργασίας. Τα σκόπια, η Αλβανία και η Βουλγαρία σ αυτό το τομέα προσφέρουν πολύ καλούς όρους. Να μη ξεχνάμε ότι η αναλογία αμοιβών μεταξύ Ελλάδας και Βαλκανίων ήταν 1 8 στην αρχή της μετάβασης και το 2007 1 4. Παρόλ αυτά η παραγωγικότητα εργασίας στα Βαλκάνια στα πρώτα χρόνια ήταν 1 3 αλλά με την αυξανόμενη εμπειρία σε ορισμένες περιοχές πλησιάζει εκείνη των ελλήνων εργαζομένων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ανάπτυξη τους τελευταίους μήνες του 2007 οφείλεται στο ότι μαζεύτηκαν πολλές υφαντουργικές επιχειρήσεις(ιδιαίτερος στη Νότια Βουλγαρία). Οι επιχειρήσεις αυτές είχαν τεράστια ζήτηση για εργασία αλλά αύξησαν στο τέλος και τους μισθούς(κηνυγοί χαμηλού κόστους).
6. Υπάρχουν κάποια δεδομένα της οικονομίας των Βαλκανίων που αποτρέπουν τους Δυτικούς επενδυτές να επενδύσουν όπως η δωροδοκία , η διαφθορά , η γραφειοκρατία και ο υψηλός κίνδυνος. Αυτοί οι παράγοντες όμως δεν επηρεάζουν τους Έλληνες οι οποίοι είναι απολύτως εξοικιωμένοι με αυτή τη πραγματικότητα καθώς έζησαν την Ελλάδα σε όλο της το είναι τη δεκαετία του 1980.
7. Ο στόχος των ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια είναι η δημιουργία μιας εξαγωγικής βάσης στα Βαλκάνια κάτι που αυτομάτως σημαίνει χαμηλό κόστος λόγω φθηνής εργασίας και μεταφοράς. Όσο αφορά τη μεταφορά υπάρχει διευκόλυνση και λόγω γεωγραφικής θέσης αλλά και λόγω φθηνών μέσων μεταφοράς.
8. Η Βουλγαρία βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση όσο αφορά τις εμπορικές συμφωνίες (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη δασών) με κοντινές χώρες(κηνυγοί ευνοϊκών νόμων επένδυσης).

²² Μπιτζένης Α (2003). *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της Αγοράς , Εντοπιζόντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης και Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Τομος Β, εκδόσεις Αθ Σταμούλης.

9. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές ξένες επενδύσεις και συνεπώς υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός το γεγονός αυτό ώθησε πολλές επιχειρήσεις κυρίως μικρές να κινηθούν προς τις αγορές των Βαλκανίων²³.
10. Η Βουλγαρία γεωγραφικά συνδέει την Ελλάδα με τις Ανατολικές χώρες.
11. Πολλές μικρές επιχειρήσεις που ήταν στα πρόθυρα της πτώχευσης έφυγαν από την Ελλάδα και πήγαν στη Βουλγαρία καθώς έψαχναν την επιβίωση σε συνθήκες χαμηλού κόστους εργασίας και λιγότερου ανταγωνισμού²⁴. Φυσικά με τη προϋπόθεση ότι θα εξάγουν τα προϊόντα τους εκ νέου πίσω στην Ελλάδα.
12. Οι ελληνικές επιχειρήσεις εκμεταλλεύτηκαν πλήρως την απουσία ξένων επενδύσεων στα Βαλκάνια²⁵. Οι λόγοι που δεν έγιναν επενδύσεις από ξένους είναι:
- Χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα.
 - Αστάθεια στο οικονομικό περιβάλλον.
 - Λόγω των κομμουνιστικών καθεστώτων οι Βαλκανικές χώρες είχαν κόντρα με τις Δυτικές αγορές και έτσι υπήρξε χαμηλό εμπορικό επίπεδο με αυτές τις χώρες.
13. Οι Βαλκανικές χώρες απέχουν περισσότερο από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως Τσεχία Ουγγαρία σε σχέση με τη Δύση και γ αυτό το λόγο υπάρχει μειωμένο ενδιαφέρον από τη δύση. Το γεγονός αυτό ευνοεί τους Έλληνες επιχειρηματίες που βρίσκουν πρόσφορο έδαφος εκεί.
14. Παράλληλα με τη κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων υπήρξε ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες με σκοπό το γρήγορο κέρδος. Αυτό έδωσε κίνητρο στους Έλληνες επιχειρηματίες να ενεργήσουν βιαστικά και να επενδύσουν.
15. Ήταν επόμενο οι ελληνικές τράπεζες να εξαγοράσουν τοπικές τράπεζες στα Βαλκάνια για πολλούς λόγους όπως η γεωγραφική θέση η έλλειψη τοπικού ανταγωνισμού αλλά κυρίως λόγω εισροής ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία.
16. Σίγουρα κομβικό ρόλο παίζουν οι ιστορικοί δεσμοί και η πολιτική εγγύτητα(η ελληνική νοοτροπία είναι πολύ πιο κοντά με τη βουλγάρικη απ ότι με τις δυτικές χώρες) καθώς και η κοινή θρησκεία. Είναι ευρέως γνωστό ότι οι βαλκανικές χώρες απέχουν πολιτιστικά πολύ από τις ευρωπαϊκές και όπως έχουν δείξει μελέτες η πολιτιστική απόσταση

²³ Chatzidimitriou Y. (1997). *Reasons and Internalization Strategies and the Greek companies(in Greek) Market without borders 3 (2)*, Greece.

²⁴ Labrianidis L. (1996). *Subcontracting in the Greek Garment industry and the opening of the Balkan Markets*, Cyprus Journal of Economics, Vol 9, No 1.

²⁵ Paschaloudis D., Markovits Y. (1998). *Penetration and investment in the Balkan area : the case of Greece*, Proceeding of the 5th International Congress of the Economic society in Thessaloniki ,Greece.

ενθαρρύνει τις επενδύσεις. Παρόλα αυτά οι σύγχρονοι πολίτες των Βαλκανικών χωρών έχουν τη τάση να μιμηθούν τις δυτικές καταναλωτικές συνήθειες και συνεπώς η πολιτιστική απόσταση γίνεται πλέον κίνητρο. Να τονιστεί εδώ ότι αφού η Ελλάδα αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ελληνικά προϊόντα της και οι υπηρεσίες στα μάτια των Βαλκανίων είναι ευρωπαϊκά και επομένως υψηλής ποιότητας. Τέλος το ότι υπάρχει συνεχής μετακίνηση του τουρισμού από τα Βαλκάνια στην Ελλάδα έχει τρομερά πλεονεκτήματα διότι οι Βαλκάνιοι συνηθίζουν τις ελληνικές εικόνες τα ελληνικά ονόματα.

17. Κάποιες ελληνικές επιχειρήσεις εξειδικευμένες σε κάποιους τομείς όπως τα έπιπλα εγκαταστάθηκαν σε μια βαλκανική χώρα παρόλο που πίστευαν ότι τα πρώτα χρόνια θα έχουν χαμηλά κέρδη ακόμα και ζημιές. Αυτή η κίνηση έγινε για να πάρουν πρωταγωνιστική θέση στο τομέα τους να καθιερωθούν ως ηγέτες πριν προλάβουν οι ανταγωνιστές τους(πριν απελευθερωθούν οι αγορές οι ελληνικές επιχειρήσεις που είχαν επενδύσει στο εξωτερικό ήταν πολύ λίγες). Όταν κάποιοι ανταγωνιστές του κλάδου δε πρόλαβαν να επεκτείνουν ως πρώτοι τη δραστηριότητα τους στα Βαλκάνια κινήθηκαν σ αυτή την αγορά για να μην αφήσουν τους ανταγωνιστές τους που είχαν ήδη πάει να απολαύσουν το σύνολο της αγοράς. Αυτό συμβαίνει όταν ο τομέας της αγοράς που στοχεύουν εμφανίζει σημάδια πιθανής αύξησης.
18. Το 1990 έκανε ταχύτατα βήματα προς την οικονομική ανάπτυξη και ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις και τα προϊόντα έγιναν πιο αξιόπιστα. Ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι αρκετά δυνατές να ανταγωνιστούν τις επιχειρήσεις του Δυτικού κόσμου(σ αυτές τις ισχυρές επιχειρήσεις είναι η Hellenic Bottling Company, η Intracom , η Delta) και έτσι είναι αρκετά σίγουρες πως η γειτονική βαλκανική ενδοχώρα είναι μια αγορά που φυσικά τους ανήκει.
19. Είναι ευρέως γνωστό ότι στις χώρες των Βαλκανίων όπως Σερβία ,Βουλγαρία και Ρουμανία υπάρχουν πανεπιστήμια που φιλοξενούν χιλιάδες έλληνες φοιτητές κάτι που ώθησε πολλούς Έλληνες επιχειρηματίες να επενδύσουν στους κλάδους της ψυχαγωγίας των εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων.
20. Μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες όπως ο Σαραντόπουλος, ο Λάτσης και η Μηχανική έχουν αναλάβει προγράμματα στη Βουλγαρία τα οποία έχουν χορηγηθεί από ρώσικες , βουλγάρικες και ελληνικές κυβερνήσεις και μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων όπως PHARE, INTEREG 2, INTEREG 3 κα. Επιπλέον στη Βουλγαρία υπάρχουν και άλλα

προγράμματα όπως αυτά για το αέριο τα οποία θα βοηθήσει πολύ την Ελλάδα στο ενεργειακό της πρόβλημα (στρατηγικοί κηρυγοί της αγοράς).

21. Η πώληση διάφορων κρατικών επιχειρήσεων μέσω δημιουργίας κοινοπραξιών ή ιδιωτικοποίησης προκάλεσε πολλές μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις όπως η Ελληνική Εταιρεία Coca Cola, η Intracom, ο Τιτάν , η Δέλτα, η Νίκας , η χαρτοποιία Θράκης, η goodys και άλλες. Με τη συμμετοχή αυτή των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βαλκανική αγορά οι επιχειρήσεις θα έχουν πλέον μεγάλη ισχύ στη παγκόσμια αγορά και θα εδραιώσουν και τη θέση τους αυξάνοντας το παγκόσμιο μερίδιο αγοράς.(Ο δεύτερος μεγαλύτερος εμφιαλωτής στο κόσμο έγινε η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης).(πίεσεις από τον ανταγωνισμό).
22. Κατά τη διάρκεια των χρόνων μετάβασης πολλές ελληνικές επιχειρήσεις είχαν εμπορικές σχέσεις με τη Βουλγαρία και γενικότερα με τις Βαλκανικές χώρες. Η απόλυτη επιτυχία αυτών των σχέσεων καθώς και η άμεση αποδοχή των ελληνικών προϊόντων στη βαλκανική αγορά οδήγησαν τις ελληνικές επιχειρήσεις να αναλάβουν προγράμματα ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.(από το εμπόριο στις επενδύσεις). Οι κύριοι λόγοι που τα ελληνικά επενδυτικά προγράμματα συμπλήρωσαν ή αντικατέστησαν τις εμπορικές σχέσεις ήταν για να ξεπεράσουν τους εμπορικούς φραγμούς να αποφευχθεί το κόστος μεταφοράς και να ελαχιστοποιηθεί το κόστος παραγωγής.
23. Κομβικό ρόλο παίζουν οι νόμοι που ισχύουν στις Βαλκανικές χώρες για τα προγράμματα των ΑΞΕ με κυριότερο τη φορολογική απαλλαγή από τα κέρδη. Ειδικότερα στο νότιο μέρος της Βουλγαρίας στο οποίο υπάρχει και ένα πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας υπάρχουν κομβικά κίνητρα περιορισμένης φορολογίας για τις ξένες επιχειρήσεις που εγκαταστάθηκαν .(κηρυγοί ευνοικών νόμων επένδυσης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ)

4.1 Ελληνική επιχειρηματική παρουσία στη Βουλγαρία

Από το 1998 ως το 2001 το ποσό των εισροών των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Βουλγαρία ήταν περισσότερο από 3000 εκατ δολάρια ενώ στα πρώτα έξι χρόνια ήταν λιγότερο από 1500 εκατομμύρια δολάρια. Στη δεύτερη θέση εμφανίζεται η Ελλάδα με 540 εκατομμύρια δολάρια(οριακά 20 εκατομμύρια δολάρια λιγότερες επενδύσεις απ αυτές των Γερμανικών Πολυεθνικών) μέχρι το τέλος του 2001, χωρίς να περιλαμβάνονται οι Ελληνικές επενδύσεις από την Κύπρο και το Λουξεμβούργο²⁶.

Έχει υπολογισθεί ότι περισσότερες από 1000 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων είναι εγκατεστημένες στη Βουλγαρία δημιουργώντας τουλάχιστον 85000 θέσεις εργασίας. Το σύνολο επενδύσεων που έχει γίνει υπερβαίνει τα 850 εκατομμύρια δολάρια αν συνυπολογίσουμε και τις ροές κεφαλαίων που δεν προήλθαν από τη χώρα μας αλλά και από άλλους ορίζοντες ή και από τραπεζικό δανεισμό. Να συμπεριληφθεί εδώ μια συνέχεια επενδύσεων που έλαβε χώρα πέρα των αρχικών για επεκτάσεις και για κεφάλαια κίνησης²⁷.

Στη χώρα υπάρχει έντονα το στοιχείο των ελληνικών τραπεζών. Στη πρωτεύουσα λειτουργούν υποκαταστήματα της Εθνικής τράπεζας, της Ιονικής και της ΧΙΟΣ BANK²⁸ καθώς και ένα γραφείο αντιπροσωπείας της τράπεζας Μακεδονίας – Θράκης ενώ παράλληλα η Εμπορική Τράπεζα συμμετέχει στη βουλγαρική τράπεζα επενδύσεων με ποσοστό 32 % (βλεπε πινακα που ακολουθει)²⁹.

²⁶ Μπιτζένης Α. (2003). *Η δυναμική των Βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της Αγοράς, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Τόμος Β, εκδόσεις Αθ Σταμούλης.

²⁷ www.bulgarianeconomy.gr/reasons

²⁸ Η Τράπεζα Πειραιώς τον Ιούνιο του 2000 πραγματοποίησε την ενοποίηση των τραπεζικών δραστηριοτήτων της στην Ελλάδα, μέσω της απορρόφησης των εμπορικών τραπεζών Μακεδονίας – Θράκης και Χίου, συγχώνευση που ολοκληρώθηκε με επιτυχία , δημιουργώντας μια από τις τρεις μεγαλύτερες ιδιωτικές τράπεζες στην Ελλάδα.

²⁹ Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας ,1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

Πίνακας 4.1
Ελληνικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία³⁰

Επωνυμία ελληνικής επιχ.	Επωνυμία επιχ. στη χώρα	Τομέας δραστηριότητας	Μετοχικό κεφάλαιο επιχείρησης	Επένδυση			Παρ/τησεις
				Ύψος (εκατ. Δολ.)	Έτος	Είδος	
Εθνική Τράπεζα	United Bulgarian Bank	Τραπεζικός		207.0	00	Αμιγής	Εξαγόρασαν το 90%
Ο.Τ.Ε	Cosmo-Bulgarian Mobile	Δεύτερη άδεια κινητής τηλεφωνίας GSM		135.0	00	Αμιγής	
Brewinvest	Ariana	Ζυθοποιία		0.17	98	Αμιγής	50% Αθηναική ζυθοποιία 50% 3 ^E Εξαγόρασαν το 60%
Brewinvest	Zagorka	Ζυθοποιία		40.3	95	Αμιγής	50% 50% 3 ^E Εξαγόρασαν το 30%
Eurofinance /AIG	Post Bank	Τραπεζικός		38	98	Μικτή (από 50%)	Ελέγχουν το 84.4% Η AIG είναι αμερικάνικη
Barek Overseas	Drujba	Υαλουργία		20	98	Μικτή	90% Γιούλα 10% Euromerchant Balkan Fund(Λουξεμβ) Εξαγόρασαν το 51%
Βιοχάλκο	Steelmet	Προφίλ αλουμινίου		12.5	99	Αμιγής	
Όμιλης λούλη	Sofia Mel	Άλευρα		10	00	Αμιγής	Εξαγόρασαν 41.3%
Εμπορική Τράπεζα	International Commercial Bank	Τραπεζικός		6.5	96	Αμιγής	Ελέγχει το 93% 7% EBRD
Χαρτοποιία Θράκης	Belovo Papermills	Χαρτοποιία	32 εκατ DM*	6.4	97	Αμιγής	Εξαγόρασε το 58%
Φλόρινα-Χωναίος	Florina BulgariaSA	Χυμοί Αναψυκτικά		6.0	99	Αμιγής	
Alfa Wood	Alfa Wood Bulgaria	Ξυλεία		6.0	00	Αμιγής	Κατέχει πλειοψηφικό πακέτο
Δέλτα	Delta Bulgaria	Γαλακτοκομικά		5.6	93,97	Αμιγής	

³⁰ Σημείωση: ΟΤΕ/COSMOTE , Εθνική Τράπεζα, Vodafone/Panafon,3E/Coca-Cola, Αθηναική ζυθοποιία,Ελληνικά πετρελαία,Δέλτα , Τιτάν , Eurobank, και frigoglass αποτελούν τους κυρίαρχους Έλληνες επενδυτές στα Βαλκάνια. Σημαντική επένδυση στα Βαλκάνια έχει επίσης πραγματοποιηθεί και από τη ΔΕΠΙΑ στη FYROM , από τη Eurobank στη Σερβία με την εξαγορά του 68,3 % της τράπεζας Post Banka και από Eurobank 53.3 % της Ρουμανικής τράπεζας Banc Post και της Εθνικής Τράπεζας στη Ρουμανία με την εξαγορά του 81.6% της τράπεζας Banca Romaneasca. Οι τελευταίες επενδύσεις υπολογίζονται ότι ήταν αξίας περίπου 150 εκατ δολάρια.

	Vitalact						
Chipita	Chipita Bulgaria	Τρόφιμα	11.9 εκατομμύρια DM*	5.6	95	αμιγής	
Μιχαλίδης	Leaf Tobacco-Michailidis	Καπνά		5.0	99	Αμιγής	Μερίδιο συμμετοχής 100%
Glassinvest	Stind	Υαλουργία		4.5	97	Μικτή	90% Γιούλα 10% Euromercha nt Balkan Fund (Λουξε) Εξαγόρασαν το 70%
Τιτάν	Plevenski Cement	τσιμεντο		4.5	98	Αμιγής	Εξαγόρασε το 81%
Intracom	Bulfon	Τηλεπικοινωνια		3.6	95	Αμιγής	
Antenna TV	Nova Televisia Multimex radio Express	M.M.E		3.4	00	Αμιγής	Εξαγόρασε το 100% της Nova Televisia, 10 0% της Multimex, 9 4 % του Radio Express
Νίκας	Nikas Rodopa	Επεξεργασία κρέατος		3.0	99	Αμιγής	
Ιονική Τράπεζα	Ionian Bank	Τραπεζικός		3.0	95	Αμιγής	
Goodies	Balkan restaurant/Goodies	Εστιατόριο		2.1	97	Αμιγής	
Ξιφίας	Europesca	Κονσερβοποιημένα προϊόντα		1.3	00	Αμιγής	
Μηχανική ΑΕ	Michaniki Bulgaria	Τεχνική εταιρεία		1.0	95	Αμιγής	
Χαλκόρ ΑΕ	KOSM JSCo	Προϊοντα χαλκού			00	Αμιγής	Εξαγορά συνόλου ενεργητικού μέσω της Sofia Copper JSCo
Τράπεζα πειραιώς	Τράπεζα πειραιώς	Τραπεζικός		3.5	95		
Γερμανός	Bitex	Πληροφορική		2.1	00		
BITEX COM	BITEX COM	Υπηρεσίες Internet		3.5	01		
Interamerican	Interamerican	Ασφάλειες		1.8	99		
SIDENOR	Stomana Pernik	Χαλυβουργία		16.5	01		Εξαγόρασαν 56.5%

Πηγη : Έρευνα Α. Μπιτζένη

4.2 Τυπολογία ελληνικών άμεσων ξένων επενδύσεων³¹ στις χώρες της βαλκανικής

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στα Βαλκάνια συνδέονται με την ελληνική οικονομία και χωρίζονται στις εξής κατηγορίες. Στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις για τη παραγωγή βοηθητικών εισροών.

- ✓ Στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που προέρχονται από θυγατρικές επιχειρήσεις ομοειδείς μητρικών.
 - ο Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τοπικές εισροές.
 - ο Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν εισαγόμενες εισροές από Ελλάδα.
- ✓ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που αφορούν διάσπαση και μεταφορά μέρους ή και όλης της παραγωγικής διαδικασίας στο εξωτερικό.
- ✓ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις για την παραγωγή βοηθητικών εισροών.

4.2.1 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που προέρχονται από θυγατρικές επιχειρήσεις ομοειδείς μητρικών.

Σ αυτή τη κατηγορία έχουμε τις επιχειρήσεις που έχουν ως στόχο τη δημιουργία βιομηχανικών μονάδων εκτός Ελλάδας αλλά παράγοντας ίδια προϊόντα με τις εγχώριες μονάδες. Τα προϊόντα αυτά που παράγουν είναι κυρίως τελικής χρήσης και απευθύνονται στην τοπική αγορά της βαλκανικής χώρας. Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις παρόλο που ενισχύουν την οικονομία έχουν ένα τεράστιο μειονέκτημα και αυτό είναι ότι ανταγωνίζονται εξαγωγές των αντίστοιχων ελληνικών προϊόντων. Για αυτό το λόγο οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις χωρίζονται σε δύο είδη. Το πρώτο είδος είναι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στα Βαλκάνια εξαιτίας της εξάρτησής τους από τις τοπικές παραγωγικές εισροές. Το δεύτερο είδος είναι οι επιχειρήσεις που ο μόνος τους στόχος είναι η αγορά χρησιμοποιώντας εισροές από την Ελλάδα ή από κάποια άλλη Τρίτη χώρα.

Στο πρώτο είδος που αναφέραμε ανήκουν κυρίως οι βιομηχανίες τροφίμων, οι βιομηχανίες βαμβακιού, η επεξεργασία δέρματος και οι καπνεμπορικές επιχειρήσεις. Στο δεύτερο είδος

³¹ Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998

ανήκουν επιχειρήσεις παραγωγής ποτών και αναψυκτικών³². Η διαφορά αυτή των δύο κατηγοριών ίσως μας βοηθήσει να καταλάβουμε τους λόγους που οδήγησαν τις επιχειρήσεις της δεύτερης κατηγορίας να προχωρήσουν στη δημιουργία μονάδων εκτός Ελλάδας. Όσο αφορά τη πρώτη ομάδα η αναληψη παραγωγικής δραστηριότητας στο εξωτερικό συνδέεται άμεσα με τον έλεγχο της εγχώριας αγοράς και κατ'επέκταση με τον έλεγχο της χρήσης εγχώριων εισροών.

Βέβαια για το δεύτερο είδος επιχειρήσεων δεν είμαστε σίγουροι κατά πόσο η ανάληψη παραγωγής στο εξωτερικό ενισχύει το μερίδιο της αγοράς κάτι το οποίο είναι άμεσα εξαρτόμενο από τα περιθώρια κέρδους που λειτουργούν οι επιχειρήσεις αυτές στο εξωτερικό. Αν υποθέσουμε ότι οι επιχειρήσεις αυτές χρησιμοποιούν τεχνολογία αντίστοιχη της εγχώριας, η διαφορά στο μέσο κόστος πλέον εξαρτάται αποκλειστικά από τις διαφορές μισθών και παραγωγικότητας μεταξύ της Ελλάδας και των Βαλκανικών χωρών. Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι όταν οι διαφορές μισθών είναι τόσο έντονες ώστε να μην εξισορροπούνται από τις αντίστοιχες διαφορές στην παραγωγικότητα εργασίας, το μέσο κόστος της παραγωγής αναμένεται να είναι πιο χαμηλό στις επιχειρήσεις του εξωτερικού.

Πολλές επιχειρήσεις του πρώτου είδους όπως είπαμε πχ βιομηχανίες τροφίμων και επενδύουν στα Βαλκάνια, κύριος προμηθεύτης τους όσο αφορά τον εξοπλισμό τους είναι η Ελλάδα, η ελληνική βιομηχανία. Αυτό το γεγονός παίζει τεράστιο ρόλο στην αναβάθμιση της ελληνικής βιομηχανίας. Άλλωστε είναι ευρέως γνωστό ότι βασικό χαρακτηριστικό των τεχνικών δυνατοτήτων της παραγωγής της Ελλάδος είναι η παραγωγή βοηθητικού εξοπλισμού.

Αντίστοιχα πρέπει να εξεταστούν κλάδοι παραγωγής που είναι συμπληρωματικοί ως προς το πρώτο είδος άμεσων ξένων επενδύσεων όπως η βιομηχανία παραγωγής ψυγείων με την οποία φυσικά συνδέεται άμεσα η βιομηχανία παραγωγής τροφίμων και ποτών. Φυσικά είναι αυξημένος ο αριθμός των εξαγωγών αυτών των προϊόντων σε γειτονικές Βαλκανικές χώρες που παρατηρούνται Άμεσες Ξένες Επενδύσεις. Στη περίπτωση των ελληνικών εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων υπάρχει ισομερής κατανομή μεταξύ των κλάδων ενώ αντίθετα σε πιο απομακρυσμένες αγορές των Βαλκανίων επικρατούν εξαγωγές ενδυμάτων και καυσίμων.

³² *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998

Εν κατακλείδι, όσο αφορά το πρώτο είδος των επενδύσεων από τη στιγμή που η κατηγορία αυτή χρησιμοποιείται στον έλεγχο της αγοράς μέσα από τον έλεγχο των εισροών θα πρέπει να υποστηρίζεται ακόμα και αν αντιστρατεύεται σε κάποιο βαθμό τις ελληνικές εξαγωγές. Παρόλ αυτά οι κύριες αντιδράσεις έρχονται για τη δεύτερη κατηγορία επενδύσεων που έρχονται σε πλήρη σύγκρουση με τις αντίστοιχες ελληνικές βιομηχανικές εξαγωγές. Μιλάμε για αναδιάρθρωση και όχι για μείωση των βιομηχανικών εξαγωγών. Είναι βέβαια ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στα Βαλκάνια θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη των κλάδων ενδιάμεσων εισροών και συνεπώς θα ενισχυθεί η ελληνική βιομηχανία. Συνεπώς συμπεραίνουμε ότι όχι απλά πρέπει να υποστηριχθούν αυτού του τύπου οι επενδύσεις αλλά θα πρέπει να υπάρχουν πολιτικές που να προωθούν επενδυτικά σχέδια που θα ενισχύουν τις εισροές της ελληνικής βιομηχανίας.

4.2.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που αφορούν διάσπαση και μεταφορά μέρους ή και όλης της παραγωγικής διαδικασίας στο εξωτερικό.

Εδώ αναφερόμαστε κατά αποκλειστικότητα στο κλάδο της κλωστουφαντουργίας και του έτοιμου ενδύματος. Ειδικά στη Βουλγαρία που αυτή μας αφορά η πλειοψηφία των επενδυτικών σχεδίων στο σύνολο των βιομηχανικών επενδύσεων βασίζονται σε αυτό το κλάδο. Άλλωστε, η μεταφορά δραστηριοτήτων στις γειτονικές χώρες είναι απόρροια καθαρά των πιέσεων που δέχεται ο κλάδος για να παραμείνει ανταγωνιστικός μέσα από τη μείωση του κόστους εργασίας. Αυτές οι επενδύσεις γίνονται λόγω της απώλειας ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων από τη πλευρά της Ελλάδας. Ένας από τους μεγαλύτερους κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας είναι η ένδυση καθώς χρησιμοποιεί εγχώριες πρώτες ύλες με μεγάλη συμμετοχή στη παραγωγή, την απασχόληση και τις εξαγωγές. Στην Ελλάδα οι επιχειρήσεις του έτοιμου ενδύματος αναπτύχθηκαν τη δεκαετία του 70 κάτω από πολύ ευνοϊκές συνθήκες³³. Το ότι επήλθε μείωση του ανταγωνισμού των ελληνικών επιχειρήσεων ένδυσης σε διεθνές επίπεδο οφείλεται σε πολλούς λόγους. Ως προς τα προϊόντα υψηλής ποιότητας αυτή η μείωση οφείλεται στην αδυναμία παραγωγής ικανοποιητικών σχεδίων μόδας και παρακολούθησης των σύγχρονων καταναλωτικών προτιμήσεων. Όσο αφορά τα προϊόντα χαμηλής ποιότητας η μείωση οφείλεται στο υψηλό κοστολόγιο λόγω του ότι διείσδυσαν στο

³³ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίο Πειραιώς, Απρίλιος 1998

κλάδο νέες χώρες με πολύ χαμηλότερο κόστος εργασίας με πολύ φθινό εργατικό δυναμικό. Οι παραγγελίες μακράς διάρκειας έχουν απομακρυνθεί από την Ελλάδα. Παράλληλα αυξάνονται οι απαιτήσεις προκειμένου ευελιξία στη παραγωγή πολλών χρωμάτων και μεγάλου αριθμού μοντέλων που ζητούν οι εταιρείες στην Ελλάδα. Φυσικά μακράν η πιο αρνητική επίδραση όλης αυτής της πραγματικότητας είναι ότι με τη μεταφορά δραστηριοτήτων στα Βαλκάνια χάνεται ένας πάρα πολύ μεγάλος αριθμός θέσεων εργασίας. Παρότι η επένδυση αυτή συνοδεύεται από μείωση του εισοδήματος στην ελληνική οικονομία δεν είναι αντίστοιχη με τη μείωση της προστιθέμενης αξίας η οποία προκύπτει από τη μεταφορά της παραγωγής σε χώρες με χαμηλότερα επίπεδα μισθών. Βραχυπρόθεσμα συνεπώς φαίνεται ότι η αναδιανομή εισοδήματος που σημειώνεται υπέρ των κερδών και σε βάρος των συνολικών μισθών είναι πιο σημαντική παρά η απόλυτη μείωση του εισοδήματος.

Στηριζόμενοι σε όσα προαναφέρθηκαν βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα ότι μια σοβαρή οικονομική πολιτική θα εμπόδιζε αυτές τις επενδύσεις για το προφανή λόγο ότι έχουν δηλαδή αρνητικές συνέπειες στους τομείς του εισοδήματος και της απασχόλησης. Συνεπώς η αντίληψη ότι ο κλάδος διαγράφει φθίνουσα τροχιά λόγω ανταγωνισμού στα Βαλκάνια με το χαμηλό εργατικό κόστος δεν ισχύει. Ο τομέας της ένδυσης είναι ικανός να διατηρήσει ένα αξιοσημείωτο μέρος παραγωγής και απασχόλησης. Διάφοροι τρόποι για να στηριχθεί ο κλάδος είναι τεχνολογική ανανέωση των εταιρειών, η γενικότερη αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων. Μεγάλο λάθος θα ήταν οποιαδήποτε προσπάθεια αποφυγής των αρνητικών συνεπειών στην απασχόληση και στο εισόδημα που έχουν αυτές οι ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ μέσα από τη παρεμπόδιση των τελευταίων για τους εξής λόγους.

Η γρήγορη ανάπτυξη που είχαν επιχειρήσεις στα Βαλκάνια παρέσυρε μαζί της και άλλους παρόμοιους κλάδους όπως πλεκτήρια κλωστές κ.α

Οι εταιρείες που στηρίζονται στο έτοιμο ένδυμα έχοντας ως κύριο στόχο τη μείωση του μικτού κόστους και την αναδιάρθρωση της παραγωγής τους στην Ελλάδα μεταφέρουν δραστηριότητες έντασης εργασίας στα Βαλκάνια. Αν θέλουμε να υπολογίσουμε το κόστος που προκύπτει από την αποχή από τέτοιες πρωτοβουλίες σημασία έχει η σχετική και όχι η απόλυτη απώλεια θέσεων εργασίας. Δηλαδή αρκεί να σκεφτούμε τι θέσεις θα είχαν χαθεί στο κλάδο αν οι επιχειρήσεις δεν είχαν πάει στα Βαλκάνια.

4.2.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις για την παραγωγή βοηθητικών εισροών.

Σ αυτή τη κατηγορία ανήκουν δραστηριότητες που αφορούν το τρόπο διακίνησης και εμφάνισης του προϊόντος.(π.χ είδη συσκευασίας). Βέβαια αυτές οι επιχειρήσεις έχουν περιορισμένη συμμετοχή στις συνολικές βιομηχανικές επενδύσεις στο εξωτερικό. Αλλά η εξέταση τους έχει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς ένας αξιοσημείωτος αριθμός προϊόντων έχουν ως προορισμό την ελληνική αγορά. Συνεπώς καλό θα ήταν να εξετασθούν οι επιπτώσεις από τον εκτοπισμό αντίστοιχων προϊόντων που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά.

Τα προϊόντα αυτού του τύπου που παράγονται στις Βαλκανικές χώρες φυσικά υπολείπονται ποιότητας σε σύγκριση με αντίστοιχα προϊόντα που υπάρχουν στην ελληνική αγορά. Άρα προφανώς το κίνητρο είναι ένα και μοναδικό, το χαμηλότερο κόστος. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το κόστος συσκευασίας των προϊόντων αυτών είναι χαμηλό οι επενδύσεις αυτές θα αξιολογηθούν με τα εξής κριτήρια.

- Πόσο σχετίζεται η παραγωγή τους με τη χρήση παραγωγικού εξοπλισμού που προέρχεται από την Ελλάδα.
- Πόσο τα παραγόμενα προϊόντα ανταγωνίζονται τα εγχώρια προϊόντα.

Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι οι αυτές οι ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ είναι έμμεσα μια επέκταση στο χώρο δράσης των βιομηχανικών επιχειρήσεων με στόχο την επέκταση των αγορών . Δηλαδή στην ουσία πρόκειται για μια ποσοτική ανάπτυξη της ήδη υπάρχουσας βιομηχανικής δομής. Σε οποιαδήποτε περίπτωση παρατηρείται διάσπαση της παραγωγικής διαδικασίας αυτή συνοδεύεται από μείωση της παραγωγής στην Ελλάδα αντί να συνοδεύεται από επέκταση της παραγωγής στα Βαλκάνια. Αδιαμφισβήτητα οι κλάδοι που εφοδιάζουν τη παραδοσιακή βιομηχανία με εισροές δέχονται θετικές επιδράσεις.³⁴ Το κυριότερο πρόβλημα της ελληνικής βιομηχανίας είναι η αδυναμία της να παράγει τεχνολογικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Άρα οι πιθανότητες μεταφοράς των τμημάτων έντασης εργασίας σε περιοχές χαμηλού εργατικού κόστους με τελική επανασύνδεση των εργασιακών διαδικασιών στον ίδιο οικονομικό χώρο είναι ελάχιστες. Άρα από τη στιγμή που η βιομηχανική δομή της χώρας χαρακτηρίζεται από αυτό το γεγονός η ανάπτυξη της στο εξωτερικό μπορεί να είναι ανταγωνιστική προς την εγχώρια βιομηχανία.

³⁴ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Το πώς επιδρούν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στις οικονομίες των χωρών προέλευσης εξαρτάται από κάποιες βασικές παραμέτρους.

- a. Από το αν είναι δυνατόν να προβλέψουμε τις συνέπειες στην περίπτωση που δεν πραγματοποιείται η ΑΞΕ.
- b. Από την αφήγηση (discourse) που συνοδεύει τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων μιας χώρας στο εξωτερικό.
- c. Από τα χαρακτηριστικά των πολυεθνικών που κάνουν Άμεσες Ξένες Επενδύσεις καθώς και από τα χαρακτηριστικά της χώρας προέλευσης.
- d. Από τον τρόπο που προσεγγίζεται η Διεθνής πολιτική της οικονομίας. Αν προσεγγιστεί ρεαλιστικά η έμφαση δίνεται στα χαρακτηριστικά των κρατών και φυσικά γίνεται διαφοροποίηση ανάμεσα στις χώρες προέλευσης που έχουν αυξημένη ισχύ και στις χώρες όπου η επιρροή τους και η οικονομία τους έχουν εξασθενήσει. Προφανώς για τις πρώτες τα πλεονεκτήματα είναι πολύ περισσότερα ενώ οι δεύτερες έχουν πολλές αρνητικές συνέπειες.

Θα υπολογισθούν οι πολιτικές και οι οικονομικές επιπτώσεις που έχουν για την Ελλάδα όλες αυτές οι επενδύσεις που έγιναν από ελληνικές επιχειρήσεις και που χάρη στην πολιτική εξωστρέφεια μετατράπηκαν σε πολυεθνικές αλλάζοντας ριζικά τη στρατηγική τους το βαθμό επιρροής τους ακόμα και την ίδια τους τη δομή.

Οι βασικές επιπτώσεις/αλλαγές σημειώθηκαν στους τομείς όπως η απασχόληση, οι εξαγωγές, η ανταγωνιστικότητα η εξωτερική πολιτική και η μεταβολή κοινωνικών ισορροπιών. Παρακάτω θα αναφερθούμε αναλυτικά.

Όσο αφορά την ανταγωνιστικότητα πολλοί πιστεύουν ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις βοηθούν την αγορά να διευρύνει τον ορίζοντα της και τις γνώσεις της καθώς και τις δυνατότητες κερδοφορίας της με απόρροια αυτού ένα σημαντικό μέρος των κερδών να επενδύεται στη χώρα της μητρικής εταιρείας. Επιπλέον φυσικά επωφελείται η οικονομία της χώρας προέλευσης από τη προσβαση που έχει η εταιρεία στην οικονομία της χώρας αποδέκτη και από τις τεχνολογικές βελτιώσεις που τις μεταφέρει μέσω της μητρικής στη χώρα της

προέλευσης της Άμεσης Ξένης Επένδυσης. Να αναφέρουμε εδώ ότι είναι προφανές ότι η μεταφορά σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού στη χώρα αποδέκτη θα μπορούσε να οδηγήσει σε απώλεια ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για τη χώρα προέλευσης. Το αρνητικό είναι ότι οι περισσότερες επενδύσεις είναι παλαιότερης τεχνολογίας κι έτσι δε μπορούν να προσφέρουν νέες τεχνολογικές εξελίξεις στη μητρική.

Όσο αφορά την απασχόληση είναι πασιφανές ότι η μεγαλύτερη θετική συνέπεια είναι η αύξηση των θέσεων εργασίας. Λόγω των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων αυξάνονται οι εξαγωγές της χώρας προέλευσης καθώς οι θυγατρικές εισάγουν προϊόντα από τη χώρα που η ΠΕΕ εδρεύει.³⁵ Επιπλέον ζητείται προσωπικό να απασχοληθεί στις διοικητικές θέσεις τόσο στην έδρα της ΠΕΕ όσο και στις θυγατρικές εταιρείες. Τέλος αυξάνονται οι θέσεις εργασίας και σε εταιρείες της χώρας προέλευσης που στηρίζουν τις δραστηριότητες της ΠΕΕ.

Υπάρχει και η αρνητική πλευρά σ αυτή τη πραγματικότητα. Αρχικά , θέσεις εργασίας που μεταφέρονται στο εξωτερικό. Έπειτα το βασικότερο απ όλα και το πιο πιθανό ταυτόχρονα είναι ότι οι ελληνικές εταιρείες που βρίσκονται στο εξωτερικό δε χρησιμοποιούν ως ανθρώπινο δυναμικό Έλληνες στις θυγατρικές τους.

Όσο αφορά τις εξαγωγές οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις οδηγούν σε εξαγωγές από τη χώρα προέλευσης στη χώρα προορισμού δηλαδή στις θυγατρικές. Βέβαια οι ΠΕΕ στο εξωτερικό παράγουν προϊόντα τα οποία προηγουμένως η χώρα προέλευσης τα εξήγαγε. Επομένως είναι λογικό οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις να μειώνουν τον αριθμό των εξαγωγών.

Όσο αφορά τη μεταβολή των κοινωνικών ισορροπιών η αύξηση των επιχειρήσεων και των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό έχει αποδυναμώσει αισθητά τη διαπραγματευτική θέση των εργατικών συνδικάτων. Οι ελληνικές επενδύσεις στο εξωτερικό έχουν επηρεάσει τα δρώμενα με 2 τρόπους.

Αρχικά όπως προαναφέραμε εξασθένησαν τα εργατικά συνδικάτα ειδικότερα σε περιοχές και κλάδους που έχουν πληγεί περισσότερο από τη μεταφορά επιχειρήσεων στο εξωτερικό που αναζητούν ανθρώπινο δυναμικό. Από τη στιγμή που στον ελληνικό χώρο υπήρχαν αντιδράσεις ως προς τη επιχειρηματική δραστηριότητα προς το εξωτερικό θα πρέπει η κυβέρνηση να λαμβάνει υπόψη τις συνέπειες αυτής της εξαγωγής των επιχειρήσεων στο εξωτερικό και να διαμορφώσει πολιτικές ισορροπίας.

Δεύτερον, θα αναφερθούμε στους Έλληνες επιχειρηματίες με ισχυρή θέση πλέον. Το ότι στις Βαλκανικές χώρες οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν παγιώσει και ενισχύσει τη θέση τους

³⁵ Μπαρμπανάσης Σ. (2004). *Νέα Διεθνής οικονομία* , εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

τους δίνει τη δυνατότητα άσκησης οικονομικής διπλωματίας γεγονός που σημαίνει ότι μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική πραγματικότητα και να ανατραπούν καταστάσεις του παρελθόντος όπως

Α) Την επικρατούσα άποψη ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες μετά την μεταπολίτευση δεν κάνουν επενδύσεις και δε μπορούν να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της χώρας. Συνεπώς οι επενδύσεις στα Βαλκάνια ανέδειξε την ελληνική επιχειρηματικότητα ως το ελληνικό θαύμα στα Βαλκάνια.

Β) Τα οικονομικά συμφέροντα του ιδιωτικού τομέα που προέκυψαν από την δραστηριότητα των επιχειρήσεων της ελληνικής δραστηριότητας στα Βαλκάνια επηρεάζουν άμεσα την εξωτερική πολιτική με απότερο στόχο να υποστηρίζονται τα συμφέροντά τους από την οικονομική διπλωματία της Ελλάδος³⁶.

Όσο αφορά τις επιδράσεις στην εξωτερική πολιτική μπορούμε να αναφέρουμε ότι η πλειοψηφία των κυβερνήσεων των χωρών προέλευσης χρησιμοποιούν τις ΠΕΕ ως ένα μέσο για να ασκήσουν εξωτερική πολιτική και πολλές φορές τις υποστηρίζουν αλλά και τις πιέζουν για να ασκούν συμπεριφορές που να εξυπηρετούν την εξωτερική πολιτική. Με την ουσιαστική και ρεαλιστική προσέγγιση είναι σαφές ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις είτε μέσω μικτών εταιρειών είτε μέσω εξαγορών ελέγχουν ένα πολύ μεγάλο μέρος της οικονομίας κάτι που μεταφράζεται σε πολιτική επιρροή από τη στιγμή αφού διεισδύουν στις οικονομίες των χωρών σε τόσο μεγάλο βαθμό.

³⁶ Τσαρδανίδης Χ. (2000). *Η οικονομική διπλωματία της Ελλάδος στα Βαλκάνια στο συλλογικό τόμο Τα βαλκάνια χτες-σήμερα*, Αθήνα- Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού και Γενικής παιδείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

6.1 Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Βουλγαρία κατά τη διάρκεια της μετάβασης

Όταν ξεκίνησε η μετάβαση προς το σύστημα της ελεύθερης αγοράς η Βουλγαρία ήταν στις πρώτες χώρες που το 1991 είχε νομοθετικό πλαίσιο για την προσέλκυση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Το πλαίσιο αυτό επιτρέπει την 100% ξενή συμμετοχή στις ξένες εταιρείες, περιλαμβάνει σπουδαίες φορολογικές ελαφρύνσεις για τις μεγάλες ΑΞΕ και επίσης δεν προέβλεπε επαναπατρισμό των κερδών. Μετά το 1995 πλέον υπάρχει πλήρης ελευθερία εισόδου των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία με εξαίρεση τον κλάδο των ασφαλειών³⁷.

Σημειώνεται ότι η Βουλγαρία έχει απορροφήσει ξένες επενδύσεις ύψους 2162.7 εκατ δολάρια ενώ θα μπορούσε το νούμερο αυτό να ήταν πολύ μεγαλύτερο αν η Βουλγαρία είχε αντιμετωπίσει κάποια προβλήματα σχετικά με τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν.

Πίνακας 6.1
Αξία ξένων επενδύσεων την περίοδο 1992-1999

ΑΞΙΑ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1992-1999			
Έτος	Αξία σε εκατ δολ (ΗΠΑ)	Αριθμός Επενδύσεων	Συμμετοχή ιδιωτικοποιήσεων
1992	34.4	69	-
1993	102.4	604	22
1994	210.9	2276	134.2
1995	162.6	1932	26
1996	256.4	3308	76.4
1997	636.2	1890	421.4
1998	620	553	155.7
Α εξ 1999	139.8	368	45.9

³⁷ Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

Σύνολο	2343.6	11000	955.3

Πηγή: Πρακτορείο Ξένων Επενδύσεων, Βουλγαρία

Στον πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη των επενδύσεων από το 1992 ως το πρώτο εξάμηνο του 1999³⁸.

Στον πίνακα 6.2 θα δούμε την κατανομή των επενδύσεων ανά χώρα προέλευσης μέχρι τα μέσα του 1999 σύμφωνα με το ύψος της επένδυσης, τον αριθμό των επενδύσεων και τη ποσοστιαία συμμετοχή στη συνολική αξία της επένδυσης.

Πίνακας 6.2
Κατανομή επενδύσεων

Χώρες	Αξία σε εκατ δολ	Αριθμός επιχειρήσεων	%επί της αξίας
Γερμανία	409.8	420	17.5
Βέλγιο	307.9	124	13.1
Κύπρος	184.9	200	7.9
ΗΠΑ	150.4	285	6.7
Μεγάλη Βρετανία	145.9	172	6.2
Ολλανδία	139.3	121	6
Αυστρία	119.4	275	5.1
Ισπανία	105.8	30	4.5
Ελβετία	83.1	120	3.5
Ελλάδα	76.8	1331	3.3
Λουξεμβούργο	72.4	38	3.1
Ιρλανδία	55.9	24	2.4
Ρωσία	50.2	604	2.1
Ν. Κορέα	49.5	20	2.1
Τουρκία	48.7	1644	2.1
Γαλλία	47.3	127	2
Λοιποί			
ΣΥΝΟΛΟ	2343.6	11.000	100

Πηγή: Πρακτορείο Ξένων Επενδύσεων, Βουλγαρία

Στο συγκεκριμένο ποσό περιλαμβάνονται και επενδύσεις που έχουν γίνει από την EBRD (περίπου 95 εκατ δολάρια). Αυτές οι επενδύσεις όμως δεν έχουν υπολογισθεί ως επενδύσεις από κάποιες συγκεκριμένες χώρες. Σ αυτό το διάστημα όταν μιλάμε για Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αναφερόμαστε σε επενδύσεις στη βιομηχανία (53.80%). Στη βιομηχανία οι Βελγικές επενδύσεις κατείχαν τη πρώτη θέση στη Βουλγαρία και έπειτα οι Γερμανικές. Στο δεύτερο τομέα που απευθύνονται οι Άμεσες Ξένες επενδύσεις σ αυτό το διαστημα είναι στο

³⁸ Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

τομέα του εμπορίου (20.80%). Στο εμπόριο όμως στη πρώτη θέση έχουμε τις Γερμανικές επενδύσεις. Έπειτα οι τομείς που ακολουθούν είναι ο τραπεζικός, ο τουρισμός και οι μεταφορές³⁹. Αν κοιτάξει κανείς τους μεγαλύτερους επενδυτές της Βουλγαρίας η Ελλάδα σε σχέση με τη Γερμανία στον αριθμό επενδύσεων υπερτερεί τουλάχιστον κατά 3 φορές αν και σε όγκο επενδύσεων υστερεί περίπου κατά 5 φορές. Να υπογραμμιστεί ότι ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ελληνικών επενδύσεων ή καλύτερα ελληνικών συμφερόντων έχει λάβει χώρα μέσω Κύπρου και Λουξεμβούργου. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Βουλγαρικού πρακτορείου Ξένων Επενδύσεων η Ελλάδα κατατάσσεται στη δέκατη θέση.(βλέπε παραπάνω πίνακα)⁴⁰.

Έπρεπε να αλλάξει καθεστώς η χώρα για να ξεκινήσει η άνθιση των Ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία παρόλα αυτά δε παρουσιάστηκε έντονη δραστηριότητα τα πρώτα χρόνια διότι υπήρχε διαστακτικότητα από τις μεγάλες επιχειρήσεις να διεισδύσουν στη τοπική αγορά. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία που έχουμε από τη Βουλγαρία όσο αφορά τις εισροές από τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στο διάστημα 1992-1999 επενδύθηκαν στη Βουλγαρία από Έλληνες επιχειρηματίες σχεδόν 75 εκατομμύρια δολάρια. Ως απόρροια το 1999 το ποσοστό που αντικατόπτριζε τις ελληνικές επενδύσεις ήταν από 0.7-18.6 % (Ζώμας Δ.). Ο αριθμός των ελληνικών εταιρειών στη Βουλγαρία υπολογίζεται περίπου στις 450. Οι 60 από αυτές δίνουν σε βουλγαρικές επιχειρήσεις τον τομέα της παραγωγής τους και 90 είναι εμπορικές επιχειρήσεις που αφοσιώνονται στο τομέα τροφίμων καταναλωτικών προϊόντων γενικότερα με επενδύσεις περίπου 1 εκατομμύριο δολάρια⁴¹. Το 75% των περιπτώσεων ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία είναι οι μικρές επιχειρήσεις. Βέβαια σ αυτές τις περιπτώσεις οι τοπικοί εταίροι είναι το κράτος και δημόσιοι οργανισμοί . Αυτό οφείλεται στα εξής:

- a. Ο ιδιωτικός τομέας στη Βουλγαρία είναι λιγότερο ανεπτυγμένος σε σχέση με άλλες χώρες.
- b. Υπήρχαν σημαντικές καθυστερήσεις στις ιδιωτικοποιήσεις πράγμα που σημαίνει ότι άμα ξεεραστούν θα υπάρξουν σιγά σιγά ιδιωτικοί φορείς.

³⁹ Δουδούμης Ε. (1998). *Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια Γραφείο Συμβούλου οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων*, Σόφια.

⁴⁰ Δουδούμης Ε. (1998). *Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια Γραφείο Συμβούλου οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων*, Σόφια.

⁴¹ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας , Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας ,Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

c. Επειδή οι πιο παλιές επιχειρήσεις έλαβαν χώρα με τη πρωτοβουλία της Βουλγαρικής κυβέρνησης ήταν υποχρεωτική η συμμετοχή κρατικών φορέων σ αυτές.

Στις μικτές επιχειρήσεις οι τοπικοί εταίροι έχουν έναν πολύ συγκεκριμένο στόχο και αυτός είναι η πρόσβαση σε νέες αγορές. Αυτό οφείλεται βασικά στο ότι η εγχώρια αγορά παρουσιάζει περιορισμένες ευκαιρίες τόσο λόγω της κάκιστης οικονομικής της κατάστασης αλλά και λόγω του μικρού της μεγέθους. Οι ελληνικές επιχειρήσεις επιδιώκουν την δημιουργία μικτών επιχειρήσεων διότι έτσι έχουν πιο εύκολη πρόσβαση στη τοπική αγορά μέσω του δημόσιου χαρακτήρα των οργανισμών.⁴²

Με πρώτο το τομέα της ένδυσης, στη δεύτερη θέση για τις ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία βρίσκονται τα τρόφιμα και τα ποτά που παράγονται ή από ελληνικές ή από ελληνοβουλγαρικές επιχειρήσεις. Άλλα προϊόντα που παράγουν επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων είναι το χαρτί, τα αλουμίνια, τα επεξεργασμένα καπνά, το τηλεπικοινωνιακό υλικό καθώς και τα προϊόντα συσκευασίας. Φυσικά και στο τομέα των ασφαλίσεων αλλά και της υγείας έχουν γίνει επενδύσεις. Το 80% των επιχειρήσεων είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η έλλειψη μακροπρόθεσμων επενδυτικών σχεδιασμών είναι ένα πολύ βασικό αρνητικό χαρακτηριστικό των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία με αποτέλεσμα να μπαίνουν εμπόδια στη σωστή χρηματοδότηση των ΜΜΕ αφού τα ειδικά προγράμματα *phare & phare* που απευθύνονται κυρίως στους μικρομεσαίους επιχειρηματίες δεν διαθέτουν αρκετά χρήματα για τη χρηματοδότηση της ίδιας της επένδυσης και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που λειτουργεί στη χώρα στηρίζει μόνο τις μεγάλες επιχειρήσεις⁴³.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Βουλγαρική αγορά έχουν δείξει οι Γερμανοί όπως η εταιρεία ALDI και οι βρετανοί επενδυτές. Πάρα πολλές μεγάλες αγγλικές εταιρείες έχουν έντονη δραστηριότητα στα Σόφια και είναι μικτές. Μια μεγάλη Βρετανική εταιρεία που έχει αναλάβει τη κινητή τηλεφωνία είναι η CABLE & WIRELESS καθώς επίσης και η BRITISH GAS που είναι υπεύθυνη για την εκμετάλλευση του αερίου της μαύρης θάλασσας. Η Ολλανδική εταιρεία SHELL θα συνεργαστεί με τη Βουλγαρική κυβέρνηση για να δημιουργήσει ένα πολύ μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου⁴⁴.

⁴² *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

⁴³ Επιχειρηματικός οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

⁴⁴ *Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας*, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και

Για πρώτη φορά παρουσιάστηκαν ελληνικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία το 1992 και μετά από αυτό είχαμε τα εξής:

- Από το 1992 ως το 1994 οι ελληνικές επιχειρήσεις ασχολήθηκαν κυρίως με το εμπόριο και απέβλεπαν στο εύκολο κέρδος .
- Από το 1994 ως το 1995 είχαμε είσοδο νέων σημαντικών εταιρειών με κύρια δραστηριότητα στους τομείς της βιομηχανίας , του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών αναψυχής.
- Από το 1996 ως το 1997 η Βουλγαρία ήρθε αντιμέτωπη με τρεις οικονομικές κρίσεις και ως αποτέλεσμα δεν σημειώθηκε ουσιαστική ενεργοποίηση των επιχειρήσεων αλλά ακόμα και απόσυρση επιχειρήσεων είχαμε σε κάποιες περιπτώσεις.
- Το 1997 ήταν η χρονιά που η Βουλγαρία σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές προσήλκυσε τις περισσότερες επενδύσεις.
- Από το 1998 και μετά υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από τις ελληνικές τράπεζες στη βουλγαρική αγορά μέσω των εξαγορών.

Αν μελετήσουμε λεπτομερώς τα άρθρα ξένων επενδυτών βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα ότι ο κύριος παράγοντας προσέλευσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων είναι το βουλγαρικό εργατικό δυναμικό που είναι πολύ φθινό σε σχέση με άλλες χώρες , είναι αρκετά καταρτισμένο και έχει περιθώρια μετεκπαίδευσης και βελτίωσης. Ως κίνητρα επενδύσεων στη Βουλγαρία μπορούν να θεωρηθούν η ευκολία πρόσβασης στην εγχώρια και ρώσικη αγορά. Στα άρθρα επίσης αναφέρονται και κάποια προβλήματα προσέλκυσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων όπως οι γραφειοκρατικές καθυστερήσεις που συνοδεύουν τις επενδύσεις (βλέπε ιδιωτικοποιήσεις) καθώς και οι συχνές αλλαγές κανονισμών και νόμων. Επίσης αναφέρουν ότι ένας ανασταλτικός παράγοντας για την πραγματοποίηση Άμεσης Ξένης Επένδυσης είναι η μεγάλη και ασταθής φορολογία⁴⁵.

Τεχνολογίας , Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας ,Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

⁴⁵ Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας , Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας ,Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

6.2 Άμεσες Ξένες Ελληνικές Επενδύσεις στη Βουλγαρία

Οι ξένοι επενδυτές της Βουλγαρίας είναι στη πλειοψηφία τους κηρυγοί αγοράς με ποσοστό 80% και τους ακολουθεί 62% που είναι κηρυγοί συντελεστών παραγωγής, μετά κηρυγοί τοποθεσίας με 50 % και κηρυγοί αγορών από στρατηγικής απόψεως με 33%. Ταυτόχρονα ένα ποσοστό κοντά στο 20 % έχει ήδη επενδύσει για να κερδίσει το πλεονέκτημα του brand name και ένα 18% για να εκμεταλλευτεί διάφορα χρηματοοικονομικά πλεονεκτήματα όπως οι φοροαπαλλαγές και τα επενδυτικά κίνητρα. Ένα πάρα πολύ μικρό ποσοστό επενδυτών υπήρξαν κηρυγοί αποδοτικότητας. Συνεπώς καταλαβαίνουμε ότι οι περισσότεροι ξένοι επενδυτές αρχικά στοχεύουν στα χαρακτηριστικά της αγοράς.⁴⁶ Αν μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι πολυεθνικές εταιρείες εισχωρούν στην αγορά της Βουλγαρίας θα δούμε ότι το 55% των επενδυτών έχουν επιλέξει για κύριο τρόπο επένδυσης τον τρόπο Greenfield Άμεσες Ξένες Επενδύσεις. Ένα ποσοστό κοντά στο 36% των επενδυτών εκμεταλλεύτηκαν προγράμματα ιδιωτικοποίησης και ένα 18% πολυεθνικών που δημιούργησαν joint ventures.⁴⁷

Σε γενικές γραμμές τα τελευταία χρόνια η Βουλγαρία έχει προσελκύσει πολλές επενδύσεις. Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν τους ξένους επενδυτές στο να επενδύσουν στη Βουλγαρία ήταν το ευνοϊκό περιβάλλον για να πραγματοποιηθεί μια Άμεση Ξένη Επένδυση αλλά και οι πολύ μεγάλες ιδιωτικοποιήσεις. Φυσικά στην ενίσχυση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων έπαιξε κομβικό ρόλο η ύπαρξη πολύ ικανού και φθηνού εργατικού δυναμικού αλλά και η σταθερά αναπτυσσόμενη οικονομική κατάσταση. Το χρονικό διάστημα 2001-2002 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις παρουσίασαν μείωση αν και παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα σε σχέση με το 2000 και αυτό οφείλεται στις ιδιωτικοποιήσεις. Το 2003 οι εισροές των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων έφτασαν τα 1.4 δις δολάρια. Η αύξηση αυτή προήλθε από τις ιδιωτικοποιήσεις αλλά και από τις επενδύσεις σε νέες παραγωγικές δραστηριότητες. Ως αποτέλεσμα στο τέλος του 2003 το απόθεμα εισερχόμενων Άμεσων Ξένων Επενδύσεων πλησίασε τα 5 δις δολάρια δηλαδή 640 δολάρια κατά κεφαλήν καθώς και με το 25 % του ΑΕΠ.⁴⁸

⁴⁶ Μπιτζένης Α. (2003). *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Τόμος Β, εκδόσεις Αθ.Σταμούλης..

⁴⁷ Μπιτζένης Α. (2003). *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*, Τόμος Β, εκδόσεις Αθ.Σταμούλης.

⁴⁸ Παπάζογλου Χ. (2005). *Οι οικονομίες της Ν.Α Ευρώπης, προβλήματα και προοπτικές*, Εκδόσεις Κριτική.

Η Βουλγαρική Τράπεζα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία το 2003 έφτασαν περίπου τα 1419.5 εκατομμύρια δολλάρια (7.2% του ΑΕΠ) πράγμα που σημαίνει ότι εμφάνισαν αύξηση σε σχέση με το 2002 (904.6 εκατομμύρια δολλάρια) περίπου 57%. Από τα 1419.5 εκατομμύρια τα 370 εκατομμύρια προέρχονται από ιδιωτικοποιήσεις (αποτελούν το 27% των επενδύσεων) και περίπου τα 374 εκατομμύρια δολλάρια από νέες επενδύσεις (17.7% των επενδύσεων). Επιπλέον, έχουμε 573 εκατομμύρια δολλάρια ένα ποσοστό 40.5 % των επενδύσεων που αναφέρονται ως επενδύσεις όπως τραπεζικά δάνεια και εμπορικές πιστώσεις. Περισεύουν 104 εκατομμύρια δολλάρια που είναι επανεπενδύσεις κερδών. Το 2003 περίπου το 82.8\$ του ελλείματος τρέχουσων συναλλαγών καλύφθηκε από τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις.

Στη Βουλγαρία η μεγαλύτερη επενδύτρια είναι με διαφορά η ΕΕ καθώς στα τέλη του 2003 ήλεγχε ήδη το 63.5 του αποθέματος εισερχόμενων Άμεσων Ξένων Επενδύσεων της χώρας. Αν το πάμε σε επίπεδο χωρών πιο συγκεκριμένα θα δούμε ότι η Ελλάδα εκπροσωπεί το 14 % του συνολικού αποθέματος Άμεσων Ξένων Επενδύσεων κάτι που την κάνει αυτόματα τη μεγαλύτερη επενδύτρια στη Βουλγαρία με επενδύσεις κοντά στα 700 εκατομμύρια δολλάρια. Μετά την Ελλάδα ακολουθούν άλλες χώρες όπως η Γερμανία η Αυστρία και η Ιταλία με μερίδια περίπου 10%. Αν εμβαθύνουμε και αναφερθούμε αναλυτικότερα στους κλάδους θα δούμε ότι στα τέλη του 2003 η βιομηχανία εκροσωπεί περίπου το 32 % των επενδύσεων ενώ ο τραπεζικός τομέας το 21%. Να τονίσουμε εδώ ότι ένα μεγάλο μέρος επενδύσεων γίνονται στο τουρισμό και στο εμπόριο⁴⁹.

Κλαδική σύνθεση αποθέματος εισερχόμενων ΑΞΕ στη Βουλγαρία 2003(% του συνόλου)

2% κατασκευές, 5% Ακινήτη περιουσία, 6% Μεταφορές και τηλεπικοινωνίες, 11% τουρισμός, 18% Εμπόριο, 21% Χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση, 32% Βιομηχανία, 5% Λοιποί κλάδοι.

Συγκριτικά με τη παρουσία της στα Βαλκάνια η Ελλάδα έχει στη Βουλγαρία το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων της. Τα ελληνικά κεφάλαια που έχουν επενδυθεί είναι περίπου 1.5 δις δολλάρια ενώ σημαντικότερη είναι η συμμετοχή της χώρας μας στα κρατικά έσοδα από φορολογία εισροές κ.α.⁵⁰. Οι ελληνικές επενδύσεις αποτελούν σταθμό για την οικονομία της Βουλγαρίας και επηρεάζουν πολλούς τομείς δραστηριοτήτων. Άλλωστε

⁴⁹ Παπάζογλου Χ. (2005). *Οι οικονομίες της Ν.Α Ευρώπης, προβλήματα και προοπτικές*, Εκδόσεις Κριτική.

⁵⁰ Καλαιτζόγλου Α.. *Ο αγώνας δρόμου των βαλκανικών χωρών με στόχο την Ε.Ε : ταχείς ρυθμοί εξυγιάνσεως της οικονομίας Διπλωματία (βαλκάνια)*, τεύχος 5, Σεπτέμβριος.

σύμφωνα με το Βουλγάριο Οργανισμό προώθησης εξαγωγών η Ελλάδα βρίσκεται στη 2^η θέση στο τέλος του 2002 στη κατάταξη των χωρών που έχουν επενδύσει στη Βουλγαρία.

Στη πραγματικότητα τα νούμερα που περιγράφουν την ελληνική επενδυτικότητα το 2002 διαφέρουν πολύ από τα επίσημα βουλγάρικα στοιχεία . Παρακάτω αναφέρονται διάφορες από τις σπουδαιότερες επενδύσεις που έγιναν στη Βουλγαρία το 2002 (όπως και σχέδια για το 2003 ⁵¹ . Η εταιρεία Βιοχάλκο ως το τέλος του 2002 επένδυσε συνολικά 113500000 εκατομμύρια ευρώ με τις εταιρείες steelmet (16 εκατομμύρια ευρώ) stomana industry (33500000 εκατομμύρια ευρώ) Sofia Med(58500000 εκατομμύρια ευρώ) Iesco (500000 ευρώ) και η Terprometal (5000000 εκατομμύρια ευρώ). Οι προγραμματισμένες επενδύσεις της Βιοχάλκο για το 2003 ήταν 62500000 εκατομμύρια ευρώ. Για παράδειγμα ο ΟΤΕ μέχρι το τέλος του 2002 είχε ήδη επενδύσει 300 εκατομμύρια ευρώ και εντός του 2003 οι επενδύσεις θα ανέλθουν σε 100 εκατομμύρια ευρώ.

Τα Ελληνικά πετρέλαια επένδυσαν το ποσό των 115000 δολλαρίων το 2002 και υπάρχει 5ετές επενδυτικό σχέδιο περίπου 110 εκατομμύρια δολλάρια από τα οποία θα διατεθούν κατά το 2003 τα 21 εκατομμύρια.

Η Eurobank-ergasias , η Π. Γερμανός καθώς και ο όμιλος Δασκαλαντωνάκη απέκτησαν το 67.05 % των μετοχών του ξενοδοχείου SHERATON στη Σόφια έναντι 23500000 δολλαρίων .Παράλληλα την ίδια χρονιά ο Όμιλος της Εθνικής Τράπεζας επένδυσε περίπου 10 εκατομμύρια ευρώ , η Μεβγάλ 1.5 εκατομμύριο ευρώ για την εξαγορά μιας τυροκομικής μονάδας , ο Γερμανός 4 εκατομμύρια ευρώ η Eurobank 1.5 εκατομμύριο ευρώ και η DRUJBA Packaging Classware(Γιούλα- Γυαλικά) επένδυσε 10 εκατομμύρια ευρώ .

Να επισημάνουμε ότι στη Βουλγαρία έχουν έντονη δραστηριότητα οι μεγαλύτερες τράπεζες της Ελλάδος όπως η Πειραιώς , η Εμπορική , ο Όμιλος της Εθνικής , η Eurobank και η Alpha Bank.

Η κεντρική τράπεζα της Βουλγαρίας παραθέτει στοιχεία που δηλώνουν ότι το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζών στο σύνολο τους στη Βουλγαρία στο τέλος του 2003 ήταν 1.71 δισεκατομμύρια ευρώ δηλαδή περίπου το 20 % του συνολικού ενεργητικού του βουλγαρικού τραπεζικού συστήματος. Το ότι παρατηρήθηκε μια ενισχυμένη τραπεζική παρουσία στη Βουλγαρία δεν είναι τυχαίο καθώς κατά τη διάρκεια του 2003 είχαμε βελτίωση

⁵¹ www.bulgarianeconomy.gr/gr

της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας αλλά κυρίως είχαμε πετυχημένη εσωτερική αναδιάρθρωση της λειτουργίας όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Βουλγαρίας.

Από το 2000 ως το 2004 σ αυτά τα πέντε έτη είχαμε έντονη ελληνική συμμετοχή από 6.3% ως 29.5% ετησίως . Το πιο ψηλό ποσοστό εμφανίστηκε το 2001 με 240 .4 εκατομμύρια δολάρια και επι συνόλου εισροών στη χώρα 813 εκατομμύρια ευρώ που είναι αδιαμφισβήτητα η μεγαλύτερη εισροή ελληνικών κεφαλαίων στη Βουλγαρία σε ένα έτος. Αντιθέτως η μικρότερη ελληνική συμμετοχή καταγράφηκε σ αυτό το διάστημα το 2004 με περίπου 157 εκατομμύρια δολάρια και ποσοστό 6.3 % επι του συνόλου 2487.5 εκατομμύρια δολάρια (2 δισεκατομμύρια ευρώ) έτος αναφορά για τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία .Τη περίοδο 1992 – 2004 η θέση της Ελλάδας αντιστοιχεί περίπου στο 10.2 % των συνολικών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία ενώ στο διάστημα 2000-2004 έγιναν επενδύσεις 960 εκατομμύρια δολάρια δηλαδή (δηλαδή το 93 % των συνολικών ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία).Απο το 2000 και μετά ξεκινάνε μεγάλες επενδύσεις που έκαναν οι μεγαλύτεροι ελληνικοί όμιλοι κάτι που αντανάκλα την οικονομική ανάπτυξη της Βουλγάρικης οικονομίας – βοήθεια του ΔΝΤ και προσπάθειες ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση – αλλά αντανάκλα επίσης και τη διαφορά που έχει το ελληνικό επενδυτικό ενδιαφέρον ποιοτικά .

Άρα συνοψίζοντας , οι ελληνικές επιχειρήσεις συνεισφεραν ουσιαστικά στη δημιουργία κεφαλαίου στη Βουλγάρικη οικονομία και συνέβαλαν ουσιαστικά στην ιδιωτικοποίηση κλάδων σπουδαίων όπως βιομηχανία τροφίμων ποτών γυαλιού σιδήρου αναψυκτικών , τουρισμός και τράπεζες⁵².

Φυσικά υπήρξαν και Έλληνες επιχειρηματίες που επένδυσαν στη Βουλγαρία χωρίς να έχουν ήδη μια επιχείρηση στην Ελλάδα και ανέπτυξαν μ αυτό τον τρόπο πολύ μεγάλες εταιρείες στην Βουλγαρία. Σ αυτούς τους επενδυτές ανήκουν εκείνοι που μετέφεραν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες σ αυτή την αγορά γιατί ήθελαν να εκμεταλλεύτουν το πολύ χαμηλό εργατικό κόστος αλλά φυσικά και την ευκαιρία ανάπτυξης της ανύπαρκτης βιομηχανικής δομής της Βουλγαρίας διακόπτοντας έτσι την οποιαδήποτε δράση είχαν πριν στην Ελλάδα. Σ αυτή τη κατηγορία ανήκουν οι βιοτέχνες ενδυμάτων οι οποίοι χαρακτηριστικά ήρθαν από περιοχές της Βορείου Ελλάδος που ήταν κοντά στα

⁵² Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Άλλη μια κατηγορία που έκανε ακριβώς το ίδιο πράγμα ήταν είναι εκείνοι που ξεκίνησαν για πρώτη φορά την επιχειρηματική τους δραστηριότητα στη Βουλγαρία είτε άλλαξαν εκεί και επιδόθηκαν σε νέες δραστηριότητες.

Η τάση οι επιχειρηματίες να θέλουν να επενδύσουν κεφάλαια επι Βουλγάρικου εδάφους βασίζεται στη παροχή υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις , την εισαγωγή τους στο χρηματιστήριο της Σόφιας αλλά πάνω από όλα στη κτηματαγορά και στα έργα υποδομής. Γιατί πέρα από τις υγιείς οικονομικές καταστάσεις ο επιχειρήσεις περισσότερο απ όλα χρειάζονται ορθές υπηρεσίες που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα τους και τη δράση τους σε πολλαπλά επίπεδα. Έχουμε και ενδιαφέρον για επενδύσεις από το κλάδο της πληροφορικής και μάλιστα εξειδικευμένων υπηρεσιών σε logistics και δημόσιες σχέσεις . Ο τελευταίος κλάδος συνδέεται άμεσα με τη ραγδαία αύξηση του κύκλου εργασιών του χρηματιστηρίου της Σόφιας.

Τώρα θα αναφερθούμε σε έναν ακόμα πολύ σπουδαίο κλάδο που έχει τεράστιο ενδιαφέρον για τις ελληνικές επιχειρήσεις και αυτός είναι τα τεχνικά έργα, ο οποίος αποτελεί τη Τρίτη φάση επέκτασης της ελληνικής επιχειρηματικότητας στη Σόφια. Με όσα στοιχεία μας παραθέτει η ελληνική πρεσβεία στη Σόφια οι κορυφαίες ελληνικές εταιρείες είναι η Θεμελιοδομή ,η οποία θα κατασκευάσει την jaud p Αβαξ το έργο διαχείρισης υδατων του δήμου Μπλάγκοβγκραντ έργο προϋπολογισμού 8 εκατομμύρια ευρώ , η ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ η οποία έχει αναλάβει ένα πολύ σπουδαίο έργο που είναι η αναβάθμιση αλλά και η ηλεκτροδότηση της σιδηροδρομικής γραμμής Φιλιππούπολη- ελληνοβουλγαροτουρκικά σύνορα με μήκος 37.7 χιλιόμετρα και τον απίστευτο προϋπολογισμό των 86 εκατομμυρίων ευρώ. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι αυτά τα δύο έργα φέρνουν την Ελλάδα στις πρώτες κορυφαίες θέσεις χωρών που αναλαμβάνουν τη κατασκευή τεχνικών έργων με κοινοτική χρηματοδότηση στη Βουλγαρία ⁵³.

Οι πληροφορίες σχετικά με τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία αναφέρουν ότι το 2004 υπήρξε ρεκόρ προσέλκυσης επενδύσεων με το απίστευτο ποσό των 2114 εκατομμυρίων ευρώ ποσό πολύ μεγαλύτερο από το 2003 που ήταν 1850.5 εκατομμύρια ευρώ κάτι που αυτόματα τοποθετεί τη χώρα της Βουλγαρίας στη πρώτη θέση όσο αφορά τις χώρες που προσελκύουν Άμεσες Ξένες Επενδύσεις τόσο μεταξύ των χωρών της ΚΑΕ(10% των συνολικών επενδύσεων) όσο και στα Βαλκάνια (30% του συνόλου που επενδύθηκαν στη περιοχή). Αρθροιστικά όλα τα ξένα κεφάλαια που επενδύθηκαν στη Βουλγαρία το 2004

⁵³ Χαροντάκης Δ. (2005). *Μεγαλοεπενδυτές οι Έλληνες στη Βουλγαρία*, Το Βήμα (Ανάπτυξη/Ερευνα ,B5).

αντιστοιχούν περίπου σε ποσοστό 10.1% του ΑΕΠ της χώρας έναντι ποσοστού 10.5% το 2003.⁵⁴

Μετά από αυτές τις πληροφορίες αλλάζει η κατάταξη και έχουμε αλλαγή στις πρώτες θέσεις και ως αποτέλεσμα η Ελλάδα βρίσκεται στη δεύτερη θέση πίσω από την Αυστρία . Φυσικά αυτό οφείλεται στις πολύ μεγάλες επενδύσεις που έκανε η Αυστρία στη Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια και ειδικά το 2004 κυρίως μέσω της εξαγοράς του Βουλγάρικου Οργανισμού τηλεπικοινωνιών. Οι επενδύσεις αυτές υπολογίζονται στα 713 εκατομμύρια ευρώ ένα ποσό πολύ μεγαλύτερο από τις επενδύσεις της Ελλάδος οι οποίες ήταν 122.4 εκατομμύρια ευρώ . Η ανακατάταξη αυτή επίσης οφείλεται και στο ότι η Εθνική Κεντρική Τράπεζα της Βουλγαρίας χρησιμοποίησε στοιχεία για να παρακολουθήσει τη κίνηση των επενδύσεων . Όλα αυτά τα στοιχεία αναθεωρήθηκαν από το 1999 και εκείνη τη χρονιά ίσχυαν στοιχεία της τράπεζας και όχι του οργανισμού επενδύσεων .⁵⁵

Ως απόρροια αυτής της αναθεώρησης τα ελληνικά κεφάλαια που επενδύθηκαν στη Βουλγαρία περιορίστηκαν στα 1034.5 εκατομμύρια δολάρια για το διάστημα 1992-2004(αντιθέτως από τη Βουλγαρία έρχονταν στοιχεία που ανέφεραν ότι τα ελληνικά κεφάλαια ήταν 1167.6 εκατομμύρια δολάρια ακριβώς για το ίδιο διάστημα). Άρα αφού τροποποιήθηκαν τα στοιχεία έχουμε τη τελική κατάταξη. Η Κύπρος βρίσκεται στην 6^η θέση αντι για τη 10^η θέση που ήταν με επενδύσεις ύψους 418 εκατομμύρια ευρώ έναντι 272 εκατομμυρίων ευρώ γεγονός που δικαιολογεί τη μείωση των ελληνικών επενδύσεων.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη των επενδύσεων για τη διετία 2003-2004 σε εκατομ ευρώ.

Πίνακας 6.3
Επενδύσεις 2003-2004

	2003	2004	2004-2003	% μεταβολής
ΑΞΕ στη Βουλγαρία	1850.5	1957.7	107.2	+5.8%
Από ιδιωτικοποιήσεις	312.0	936.3	624.3	+200.00
Εκτός ιδιωτικοποιήσεις	763.2	468.7	-294.5	-38.6
Λοιπά κεφάλαια	553.3	421.9	-131.4	-23.7
Κέρδη επανεπενδυμένα	222.0	130.7	-91.3	-41.1
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στο Εξωτερικό	-23.3	174.8	198.1	850.2

⁵⁴ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

⁵⁵ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

Ξένες επένδυνσεις-καθαρή θέση	1827.2	1483.0	-344.2	-18.9
Εξαγορές και συγχωνεύσεις			-649.5	
Εισπράξεις			450.5	
Πληρωμές			-1100.0	

Πηγή: Εθνική Τράπεζα Βουλγαρίας

Από το πίνακα αυτό βγάζουμε το συμπέρασμα ότι η αύξηση που παρατηρείται το 2004 στις Άμεσες Ξένες οφείλεται ξεκάθαρα στις εισπράξεις από τις ιδιωτικοποιήσεις(συν 200%) με πρωταγωνιστικό ρόλο να διαδραματίζει η ιδιωτικοποίηση του Βουλγάρικου Οργανισμού τηλεπικοινωνιών. Από την άλλη πλευρά οι επενδύσεις που είναι ανεξάρτητες των ιδιωτικοποιήσεων μειώθηκαν κατά 38.6%, τα υπόλοιπα κεφάλαια όπως τα χρηματοδοτικά δάνεια και η πίστωση προμηθευτών κατά 23.7 % ενώ παράλληλα τα επανεπενδυμένα κέρδη (ζημιές εταιρειών) μειώθηκαν κατά 41.1%. Οι δείκτες αυτοί προβληματίζουν με το κατά πόσο η εισροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία θα συνεχίσει με τους ίδιους ρυθμούς , με δεδομένα ότι οι ιδιωτικοποιήσεις τελειώνουν.

Το 2005 έλαβε μέρος η ιδιωτικοποίηση των Boyana studios και τριών υδροηλεκτρικών σταθμών. Η υπηρεσία των ιδιωτικοποιήσεων σχεδιάζει την έναρξη της διαδικασίας της Bulgarian River Shipping Corporation. Φυσικά και άλλα σχέδια που υλοποιήθηκαν είναι η Avtotechnika Pirin, η Zarmeni Hrani(γεωργικοί πόροι), η Meditsinska Technika (ιατρικός εξοπλισμός) και εταιρείες συντήρησης οδών. Άλλες περιπτώσεις ιδιωτικοποιήσεων έλαβαν παύση για διάφορους λόγους. Σ αυτές τις εταιρείες περιλαμβάνονται η Navigation Maritime Bulgare , η Bulgaria Air, το τουριστικό γραφείο νεότητας Orbita, τα εργοστάσια παραγωγής γύψου Gips και στο Voitech κ.α. Επιπλέον αναμένεται έγκριση της στρατηγικής ιδιωτικοποίησης των εταιρειών παραγωγής στρατιωτικού υλικού Kintex , Teraton και VMZ-Spoot. Πολλά και σημαντικά έσοδα για τη κυβέρνηση της Βουλγαρίας αναμένονται από τη ιδιωτικοποίηση υδροηλεκτρικών σταθμών όπως Ustovo , Rossita, Lukovit, Beli, Iskur, Simeonovo και Topolnitsa αν λάβουμε υπόψη τις υψηλές τιμές πώλησης στις δημοπρασίες. Σ αυτές τις περιπτώσεις φυσικά υπάρχουν εμπόδια όπως ιδιοκτησιακά θέματα , αναθεώρηση αποτιμήσεων κ.α. Βέβαια όσο αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις υπάρχει και η μαύρη λίστα των ιδιωτικοποιήσεων στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η εταιρεία BDZ που είναι εταιρεία

σιδηροδρόμων , η εταιρεία μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και το πυρηνικό εργοστάσιο Κοζλοντούι⁵⁶.

Όσο αφορά τη κατανομή σε γεωγραφικό επίπεδο των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία η πρώτη χώρα προέλευσης είναι η Αυστρία με ποσοστό 16.4%(αναφερόμαστε μέχρι και το 2004 , δεύτερη έρχεται η Ελλάδα με ποσοστό 10.2% Τρίτη η Ολλανδία με ποσοστό 9.1% τέταρτη η Γερμανία με ποσοστό 9 % και μετά η Ιταλία με 7%. Συγκεκριμένα το 2004 η Αυστρία κάλυψε το 37.4%, η Τσεχία το 14.4%, 13.7% η Ολλανδία , 10% η Γερμανία και 6.3% η Ελλάδα των επενδύσεων στη χώρα. Στο ίδιο έτος έχουμε και τα ποσοστά που αφορούν τη κλαδική κατανομή . Έχουμε ένα μεγάλο ποσοστό κοντά στο 35.7 % των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων που τοποθετήθηκαν σε ηλεκτρισμό φυσικό αέριο και ύδρευση. Στην αποθήκευση και σε επικοινωνίες το 18%, σε λιανικό και χονδρικό εμπόριο το 15.2%,σε μεταποίηση το 10.5% και το 9.7% σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

Έτσι τη περίοδο μέχρι και το 2004 σχεδόν από το 1992 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία χωρίζονται στις εξής κατηγορίες.

1. Στις τηλεπικοινωνίες (12%)
2. Στις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες (20%)
3. Σε ηλεκτρισμό , αέριο και ύδρευση (12.1%)
4. Εμπόριο (18%)
5. Ακίνητα(5.5%)

Φυσικά έχουμε και Άμεσες Επενδύσεις από τη Βουλγαρία στο εξωτερικό και μάλιστα το 2004 ανήλθαν στα 174.8 εκατομμύρια ευρώ δείχνοντας με έμφαση τη δυναμική κάποιων τομέων που έχει η βουλγάρικη οικονομία⁵⁷.

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τη ροή των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων διαχρονικά στη Βουλγαρία για τη περίοδο 1992-2004 σύμφωνα πάντα με τα πρόσφατα στοιχεία ,τα οποία στηρίζονται αποκλειστικά στις εισροές κεφαλαίων μέσω των τραπεζικών ιδρυμάτων. Όπως είναι εμφανές στο πίνακα τα μεγέθη αυτά δεν έχουν και πολλές πιθανότητες να επαναληφθούν στο μέλλον για αρκετούς λόγους όπως η ολοκλήρωση των ιδιωτικοποιήσεων (και αυτές που εκκρεμούν δεν δίνουν μεγάλη σημασία στα ελληνικά κεφάλαια) καθώς και ότι

⁵⁶ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

⁵⁷ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια.

τελειώνει ο κατάλογος των ελληνικών επιχειρήσεων που μπορούν αλλά δεν έχουν κάνει ακόμα επενδύσεις στη Βουλγαρία⁵⁸.

Πίνακας 6.4
Ελληνικές εταιρείες που μπορούν να επενδύσουν στη Βουλγαρία

Country	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Total by country
Austria	13	1	14.7	1.4	12.1	12.5	46.9	74.6	70.5	93.6	160.6	238.4	927.3	1666.4
Greece	0.2	5.1	3	29.8	14.6	16.1	3.3	2.3	99.1	240.2	239.3	224.6	156.9	1034.5
Netherlands	0.1	0.5	37.9	0.9	46.3	10.8	41.3	105.6	-10.2	80.3	30.9	242.6	340.7	927.8
Germany	0.1	56.6	111	16.2	53.1	31.4	55.7	40.4	39	67.4	85.4	108.5	251.6	916.4
Italy		0.2	5.2	1.4	1.2	0.4	2.1	6.9	338.3	146.5	45.2	100.5	67.1	715.9
Cyprus	0.3	1.2	0.4	16.1	7.5	20.6	109	161.8	74.8	17.8	-8.2	120.9	38.4	545.9
USA		10.5	16.2	10	20.7	46.6	38.6	54.7	58.2	44.5	56.2	128	41.6	531.9
Belgium&Luxembourg		0.1	0.3	0	8.5	255.2	21.9	0.2	100.2	60.8	0.3	31.3	9.9	498.7
Hungary	12.3	0.1	0	2.3	0.1	0	0.7	7.4	2	1	9.5	3792	54.1	466.4
Czech Rep.			0.1	7.9	2.3	4.7	0.6	0.1	0.7	2.6	62.1	-6.8	376	444.6
Switzerland	0.4	6.7	0.2	13.7	23.1	31.4	6.6	8,7	24.7	33.5	36.3	144.6	6.3	330.5
UK	6.2	5.6	2.4	5	7.3	15.8	58.9	28.1	-3.3	20.1	0.7	96.1	58.9	310.5
France		0.2	4.2	15.1	6.5	0.8	3.4	78.1	36.9	15.1	8.6	22.7	22.1	203.7
Russia	0.3	1.4	2.3	13.7	14.4	2	14.8	99.5	21.5	-4.4	4.5	30.9	-8.4	194
Turkey		9.8	1.3	0	7.3	9.9	23.8	12.3	25.4	-9.7	15.3	-5.4	26.5	130.2
Spain		0.1	0	0	0	49.6	56.8	3.88	1	5.1	0.1	4.6	7.1	128.1
Denmark			1.1	0	0	1.1	1.6	-1.1	2.1	-0.5	4.1	49.2	22	79.5
Sweden			0	17.4	1.4	2.4	0.9	0.4	2.2	5.7	28.5	6.9	18.5	67
Ireland			0	0	0.2	5.2	1	15.8	3.2	-5.8	-2.1	2.8	20.3	58
Liechnestein		1.1	0.1	0	0	2.5	0.8	4.8	4	6.99	6.4	12.9	2.4	41.8
Israel			0.9		1.5	0	0	14	8.3	0.1	3.1	5.5	7	40.3
Canada					0.1				0.2	0	-0.03	9.49	24.59	34.4
Slovenia				0.5					0.2	0	0	37	-3.7	33.6
Japan			0.1	0.1	0.6	1.9	1.9	1.8	1.6	3.1	13.6	0.6	0.1	25.8
Malta					0.1	0.1	8.9	-1.2	0.9	2.7	1.1	8.4	0.1	21.1

⁵⁸ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για την πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος –Βουλγαρίας 2004-2005, Σόφια

Lebanon					0.3	0.7	0	2.4	0.3	-1.1	9.8	4.9	2	19.3
Panama							0.1	0.1	0.1	0.9	5.6	3.7	4	14.5
China											0.2	0.5	6.5	7.1
Slovakia						6.5	1.8	0.1	1.7	0.4	-0.1	-3.2	-0.9	6.3
Korea			0.3	0.2	22.3	22.9	1.8	3.8	4	-9.2	-41	0.2	-0.8	4.5
Total by years	34.4	102.4	210.9	162.6	256.4	636.2	620	818.8	1001.5	812.9	904.7	2096.9	2487.5	10145.2

Οι εταιρείες εμφάνισαν τα στοιχεία τους βοηθώντας έτσι όλους εμάς να καταγράψουμε τις επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων στη Βουλγαρία. Ως σήμερα έχουν καταγραφεί περίπου 375 επιχειρήσεις βλέπε παράρτημα 5 αν και εκτιμάται ότι ο αριθμός τους ο πραγματικός είναι περίπου 3πλάσιος . Βάσει αυτών των πληροφοριών λοιπόν μπορούμε να φτιάξουμε μια λίστα με τις ελληνικές εταιρείες και είναι η εξής:

- Εμπορικές 120 μονάδες
- Βιομηχανικές 150 μονάδες
- Κατασκευές 50 μονάδες
- Λοιπές υπηρεσίες 90 μονάδες.

Σε αυτές τις μονάδες έχουμε επενδύσεις από μεγάλους ελληνικούς ομίλους σε διάφορους κλάδους όπως:

- Τηλεπικοινωνίες (1 εκατομμύριο από 2 μεγάλες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας)
- Χαλυβουργία (1 εκ των 2 χαλυβουργιών)
- Τσιμέντα
- Ζυθοποιία
- Υαλουργία
- Τράπεζες (5 με 300 περίπου υποκαταστήματα και κάλυψη του 25 % τραπεζικού τομέα της χώρας).
- Κατασκευές
- Γαλακτομικά – Είδη τροφίμων
- Οργάνωση τυχερών παιχνιδιών
- Καύσιμα-πετρέλαια –λιπαντικά
- Κλωστοφφαντουργικά –ένδυση
- Πληροφορική

- Ξενοδοχεία – Τουρισμός
- Κτηματομεσιτικά
- Υπηρεσίες(λογιστικές, νομικές, υγείας , τηλεόρασης, διαφημιστικές)
- Εμπόριο – διανομές τροφίμων και ειδών ευρείας κατανάλωσης

Σπουδαίες επενδύσεις έχει να αναδείξει ένας ολυ σημαντικός κλάδος ο κλάδος της ενέργειας (παρόλο που η ιδιωτικοποίηση του εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής στο Μπομποβ Ντολ η οποία κατοχυρώθηκε από τη ΔΕΗ έχει παγώσει). Και η ενέργεια και οι ανανεώσιμες πηγές της είναι σπουδαίοι κλάδοι. Επίσης κλάδος που έχει αρκετές επενδύσεις είναι διάφορα ακίνητα για επαγγελματική χρήση στη Σόφια και η επέκταση εμπορικών δικτύων που με έδρα την Ελλάδα αντιπροσωπεύουν επιχειρήσεις στο εξωτερικό. Αυτή η περίπτωση είναι η πιο ουσιαστική ευκαιρία να επεκταθούν οι ελληνικές εταιρείες στη Βουλγαρία αλλά ακολουθούν μαζί της τα έργα υποδομής και οι κατασκευές. Παράλληλα στο τομέα των επενδύσεων και του εμπορίου παρατηρούμε μειωμένη δραστηριότητα. Αυτοί οι δύο τομείς χαρακτήρισαν τις 2 πρώτες φάσεις ανάπτυξης της Βουλγαρίας.

Έχει αναφερθεί πολλές φορές πιο πάνω ότι η Βουλγαρία αποτελεί έναν τόπο που ελκύει και ελληνικές αλλά και ξένες επιχειρήσεις γ αυτό ακριβώς το λόγο η Βουλγαρία επιχείρησε να μεγαλώσει και να βελτιώσει ουσιαστικά τις σχέσεις της με όλες τις χώρες και κυρίως τις γειτονικές της. Άρα θα αναφερθούμε εκτενέστερα στις επενδυτικές δραστηριότητες διάφορων χωρών όπως Αμερική Τουρκία και Ιταλία στη Βουλγαρία.

Αρχικά , η Τουρκία έχει επενδύσει στη Βουλγαρία περίπου 130.2 εκατομμύρια ευρώ στο διάστημα 1992-2004 (για την ακρίβεια στη λιστα των επενδυτών έχει τη 15^η θέση) αλλά δεν έχει επενδύσει μόνο η Τουρκία στη Βουλγαρία. Υπάρχουν περίπου 88 βουλγαρικές εταιρείες που λειτουργούν στη Τουρκία και πάνω από τις 40 άρχισαν να λειτουργούν το 2004. Μόνο το 2004 ήταν τόσο κομβικό έτος για τις επενδύσεις της Τουρκίας στη Βουλγαρία καθώς πραγματοποιήθηκε το 20% των τούρκικων επενδύσεων δηλαδή σε ποσό περίπου 16.5 εκατομμύρια ευρώ.

Η Τουρκία στη Βουλγαρία κυρίως δραστηριοποιείται στο τομέα των κατασκευών με πολλά και σημαντικά έργα στο ιστορικό της. Κατατάσσεται στη 5^η θέση των χωρών που έχουν τεχνικές εταιρείες που ανέλαβαν τεχνικά έργα χρηματοδοτούμενα από τα κοινοτικά προγράμματα Phare and Israto διάστημα 1999-2004 με το ποσό των 26 εκατομμυρίων ευρώ. Στην ίδια κατηγορία η Ελλάδα είναι στην θέση 7 έχοντας αναλάβει έργα ύψους 7 εκατομμύρια ευρώ . Σ αυτή τη κατηγορία στη 1^η θέση με το μεγάλο ποσό των 107

εκατομμυρίων ευρώ βρίσκεται η Αυστρία. Η τούρκικη κατασκευαστική εταιρεία ανέλαβε την κύρια κατασκευή συμπληρωματικών έργων στον θερμοηλεκτρικό σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Maritsa Iztoki την οποία ανέλαβε η αμερικανική εταιρεία AES.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε για τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις της Ιταλίας οι οποίες στο διάστημα 1992-2004 βρίσκονται στη 5^η θέση με κεφάλαια ύψους 715.9 εκατομμύρια ευρώ και βρίσκεται πίσω από την Ολλανδία τη Γερμανία την Ελλάδα και την Αυστρία. Η ουσιώδης διαφορά της Ιταλίας από τις άλλες χώρες που επενδύουν στη Βουλγαρία είναι ότι οι επενδύσεις της Ιταλίας αφορούν τα βιομηχανικό τομέα και όχι το τομέα των υπηρεσιών (τράπεζες , τηλεπικοινωνίες). Επίσης άλλη διαφορά από τις άλλες χώρες επενδυτές οι επενδύσεις που έρχονται από την Ιταλία δεν έχουν επίδοση στις ιδιωτικοποιήσεις του βουλγαρικού κράτους. Κάτι που σημαίνει ότι η πλειονότητά τους έγιναν σε νέες επενδύσεις και όχι σε εξαγορά παλιών . Στο τομέα της ένδυσης ένας τομέας που ανέκαθεν η Ιταλία ήταν ισχυρή η Ιταλία έχει εξαιρετική θέση με πολλά κεφάλαια επενδυμένα. Στο κατασκευαστικό τομέα που αναφέραμε πιο πάνω η Ιταλία δεν έχει καμιά ισχυρή θέση. Η μόνη αξιόλογη παρουσία της είναι το Gruppo Todini το οποίο ανακατασκεύασε με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα Phare τον οδικό άξονα Σόφια- Κούλατα.

Ας περάσουμε στη περίπτωση της Αμερικής. Σύμφωνα με στοιχεία που μας παραθέτει η κεντρική τράπεζα της Βουλγαρίας. Οι επενδύσεις των Ηπα στο διάστημα 1992-2004 αγγίζουν τα 531 εκατομμύρια ευρώ στα οποία φυσικά περιλαμβάνεται και η κατά 65% εξαγορά της βουλγαρικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών από την Advert International θυγατρική της VIVA Ventures. Η Αμερικανική πρεσβεία στη Σόφια μας παραθέτει στοιχεία που αναφέρουν ότι το τεράστιο επενδυτικό έργο που ετοιμάζει η αμερική στη Βουλγαρία είναι ο θερμοηλεκτρικός σταθμός Maritsa East 1 κόστους 1.3 δισεκατομμυρίων δολλαρίων που το ανέλαβε η AES Corporation.

Η Κεντρική Τράπεζα της Βουλγαρίας ανακοίνωσε στοιχεία που δείχνουν ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία το 2005 μειώθηκαν σε σχέση με το 2004. Το 2004 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ήταν 2278.2 εκατομμύρια ευρώ ενώ το 2005 ήταν 1876 εκατομμύρια ευρώ και το 2003 1850.5 εκατομμύρια ευρώ. Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις του 2004 αντιπροσωπεύουν το 11,7 % του ΑΕΠ ενώ οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις του 2005 αντιπροσωπεύουν το 8.9% του ΑΕΠ.

Μέσα από την ανάλυση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων το 2005 προκύπτει ότι το χρόνο που πέρασε δεν υπήρξαν εισροές κεφαλαίων από ιδιωτικοποιήσεις. Τα κεφάλαια που

εισέρευσαν για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ήταν 757.7 εκατομμύρια ευρώ το 2004 και 1579.4 εκατομμύρια ευρώ το 2005 ενώ παράλληλα τα επανεπενδυμένα κέρδη μειώθηκαν στα 209.2 από 286 εκατομμύρια ευρώ το 2004. Βέβαια οι εισροές από τα λοιπά κεφάλαια αυξήθηκαν από 412.9 στα 909.1 εκατομμύρια ευρώ.⁵⁹

Αν βάλουμε σε σειρά τις χώρες που επένδυσαν σε ότι αφορά τα κεφάλαια που επενδύθηκαν στη Βουλγαρία πρώτη έρχεται η Αυστρία με επενδύσεις 686.6 εκατομμύρια ευρώ (πρόκειται για ένα ποσοστό 36.6 % του συνόλου των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων του έτους). Μετά την Αυστρία έρχονται 3 χώρες σχεδόν με ίδιο αριθμό επενδύσεων . Η Αγγλία με 199 εκατομμύρια ευρώ (ποσοστό 10.6%), έπειτα η Ελβετία με 188.4 εκατομμύρια ευρώ (ποσοστό 10.5%) και έπειτα η Ελλάδα με ποσοστό 9.6%.

Θα ήταν καλό να υπογραμμιστεί ότι πολλές ελληνικές επενδύσεις χρηματοδοτούνται με κεφάλαια από τραπεζικά ιδρύματα που είναι στη Βουλγαρία ήδη . Οι περιπτώσεις αυτές θα πρέπει να συνυπολογιστούν στις ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία. Απότομη μείωση είχαμε στις επενδύσεις της Γερμανίας που το πρώτο εξάμηνο του 2005 δεν κατέγραψε εισροή στη Βουλγαρία. Εν αντιθέσει το 2004 ήταν το έτος με τις πιο πολλές γερμανικές επενδύσεις που έγιναν ποτέ στη Βουλγαρία και αναφερόμαστε σε κεφάλαια ύψους 251.6 εκατομμυρίων δολλαρίων.⁶⁰ Ο κυριότερος λόγος που παρατηρήθηκε αυτή η μείωση το 2005 ήταν ότι καθυστέρησαν άλλες οι ιδιωτικοποιήσεις λόγω της προεκλογικής περιόδου. Οι περισσότερες Άμεσες Ξένες Επενδύσεις αυτή τη περίοδο αφορούν σε επέκταση ή σε εξαγορά επιχειρήσεων και όχι για εισροή κεφαλαίων που θα χρησιμοποιηθούν σε πλάνα ιδιωτικοποίησης.

Το 2005 οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις χωρίστηκαν στους εξής κλάδους

- Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες(22.8%)
- Επιχειρηματικές δραστηριότητες , ακίνητα, ενοικιάσεις (18.4%)
- Κατασκευές (8.3%)
- Βιομηχανία (8%)
- Μεταφορές , Αποθηκεύσεις , Επικοινωνίες 27.7%)⁶¹

Βάσει των παραπάνω συμπαιρένουμε τα εξής

⁵⁹ Ζώμας Δ. (2006). Έκθεση για τη πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις ελληνοβουλγαρικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, Ενημερωτικό Δελτίο Νο 2.

⁶⁰ Ζώμας Δ. (2005). Έκθεση για τη πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις ελληνοβουλγαρικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, Ενημερωτικό Δελτίο Νο 9.

⁶¹ Ζώμας Δ. (2006). Έκθεση για τη πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις ελληνοβουλγαρικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, Ενημερωτικό Δελτίο Νο 2

1. Το 2005 τα κεφάλαια που επενδύθηκαν από την Ελλάδα πλησίασαν τα 180 εκατομμύρια ευρώ. Σε σχέση με το 2004 μειώθηκαν γιατί το 2004 το ίδιο ποσό ήταν στα 204.15 εκατομμύρια ευρώ παρόλα αυτά έμειναν στην ίδια τάξη μεγέθους της τελευταίας πενταετίας.
2. Ο κύριος λόγος της μείωσης των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων ήταν η μείωση των έργων προς ιδιωτικοποίηση .
3. Η ελκυστικότητα της Βουλγαρίας το 2006 μειώθηκε κάτι το οποίο το είχαν προβλεψει μελετητικοί οργανισμοί όπως το κέντρο οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό το κέντρο για την ακρίβεια προέβλεψε ότι οι εισροές θα ήταν 1100 εκατομμύρια ευρώ.
4. Στη 1^η θέση των χωρών προέλευσης των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία παραμένει η Αυστρία και πιο συγκεκριμένα μέσα από στοιχεία που εξέδωσε η Εθνική Τράπεζα της Βουλγαρίας για το διάστημα 1996-2005 οι επενδύσεις της ανέρχονται στα 2139.5 εκατομμύρια ευρώ (19.2% σε σχέση με το σύνολο).
5. Στη 2^η θέση των χωρών προέλευσης των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία βρίσκεται η Ελλάδα με συνολικές επενδύσεις τη δεκαετία που προαναφέρθηκε (1996-2005) ύψους 1223.6 εκατομμύρια ευρώ (ποσοστό 11%)
6. Στη 3^η θέση των χωρών προέλευσης των Άμεσων Ξένων επενδύσεων στη Βουλγαρία βρίσκεται η Ολλανδία με συνολικές επενδύσεις 770.6 εκατομμύρια ευρώ (6.9 % στο σύνολο). Έπειτα είναι η Ιταλία με 738,4 (ποσοστό 6.6%) μετά η Γερμανία με 730,1 εκατομμύρια ευρώ (ποσοστό 6.5%) και τέλος η Κύπρος με 612.8 εκατομμύρια ευρώ (ποσοστό 5.5 %).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΦΟΡΟΑΠΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

7.1 Παράδεισος των ελληνικών ΑΦΜ Βουλγαρία

Θα δούμε πόσες είναι πραγματικά οι ελληνικές εταιρείες⁶² που ανθούν στη γείτονα χώρα εκμεταλλευόμενες το ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς και άλλα προνόμια. Πότε και γιατί ξεκίνησε η εξαγωγή. Τι άλλαξε στα χρόνια της κρίσης και πού βρίσκεται σήμερα η κατάσταση. Η «Εφ.Συν.» ερεύνησε την εξέλιξη του φαινομένου, μίλησε με επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας, ενώ παράλληλα παρουσιάζει αναλυτικά τα συμπεράσματα διδακτορικής μελέτης του Έλληνα ερευνητή του Πανεπιστημίου του Μπρίστολ, Νίκου Καπιτσίνη, που αναιρούν τμήματα της κυρίαρχης αφήγησης για το φαινόμενο βουλγαροποίησης των ελληνικών εταιρειών.

Στην κοιλάδα του ποταμού Στρυμόνα, στους πρόποδες των βουλγαρικών βουνών Ρίλα και Πιρίν, 100 χιλιόμετρα νότια από τη Σόφια, βρίσκεται μια πόλη 75.000 κατοίκων, το Μπλαγκόεβγκραντ. Πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού, στον οποίο μεταξύ άλλων βρίσκεται το κοσμοπολίτικο Μπάνσκο. Αυτή η «αδελφοποιημένη» με τις Σέρρες πόλη, που στα βουλγαρικά σημαίνει «καλοσυνάτη», κοντά στα σύνορα με την ΠΓΔΜ, αποτελεί την τελευταία δεκαετία αγαπημένο προορισμό Ελλήνων επιχειρηματιών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Δεν πάνε για σκι όπως στο Μπάνσκο. Το 46% των ελληνικών επιχειρήσεων που έχουν μετακομίσει στη γείτονα μετά την κρίση του 2008 έχουν την έδρα τους στην περιφέρεια του Μπλαγκόεβγκραντ.

Σε μια απλή αναζήτηση στο διαδίκτυο, εντοπίζονται 78.100 καταχωρίσεις στο λήμμα «ίδρυση εταιρείας στη Βουλγαρία». Η μεταφορά της ελληνικής επιχειρηματικότητας ειδικά στη Βουλγαρία προϋπάρχει της επιδείνωσης της οικονομίας των τελευταίων χρόνων και εντοπίζεται ως μαζικό φαινόμενο ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Το Μπλαγκόεβγκραντ, δύο ώρες από τη Θεσσαλονίκη, συγκέντρωνε πριν από το 2007 ήδη το 55% των ελληνικών συμφερόντων επιχειρήσεων. Αυτό που συμβαίνει όμως τους τελευταίους

⁶² <http://www.efsyn.gr/arthro/voylgaria-o-paradeisos-ton-ellinikon-afm>

μήνες στις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας δεν έχει προηγούμενο. Ορκωτοί λογιστές, ειδικοί «βουλγαρολόγοι» φοροτεχνικοί, δικηγόροι με ειδίκευση στο είδος παραδίδουν εντατικά σεμινάρια συμβουλευτικής για επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες που σκοπεύουν να ανοίξουν ή να επεκτείνουν την επιχείρησή τους στη Βουλγαρία και δευτερευόντως στην Κύπρο. Τα σεμινάρια αυτά κοστίζουν 150-200 ευρώ ημερησίως και υπόσχονται εγγυημένη επιτυχία και διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας. «Γρήγορα, εύκολα, άψογα», «δωρεάν έδρα, Έλληνες δικηγόροι» είναι μερικά από τα σλόγκαν των διαφημιζομένων σε έναν κλάδο που μοιάζει και αυτός πλέον κορεσμένος. Μόνο στο λήμμα «σεμινάρια ίδρυσης εταιρείας στη Βουλγαρία» εντοπίζονται διαδικτυακά 41.100 διακριτές καταχωρίσεις.

Μόνο μέσα στο 2016 περισσότερες από 5.000 επιχειρήσεις άνοιξαν ΑΦΜ στη Βουλγαρία προκειμένου να έχουν τραπεζικούς λογαριασμούς και να προσπελάσουν τους περιορισμούς των capital controls. Συνολικά υπολογίζεται πως πάνω από 20.000 ΑΦΜ ελληνικών συμφερόντων υπάρχουν στη γείτονα χώρα, όμως στην πραγματικότητα, βάσει των στοιχείων που παρουσιάζουμε σήμερα, ο πραγματικός αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων, αν και δύσκολο να προσδιοριστεί επακριβώς, δεν ξεπερνά τις 3.000, οι περισσότερες μικρομεσαίες. Ο αντίστοιχος αριθμός το 2006 εκτιμάται σε 1.000. Είναι τόσο μεγάλη η ζήτηση για έναρξη ελληνικών επιχειρήσεων, που οι φοροτεχνικές εταιρείες οι οποίες ασχολούνται μόνο με αυτό το θέμα έχουν αυξηθεί κατακόρυφα τα τελευταία χρόνια στη Βουλγαρία, ενώ ο ανταγωνισμός μεταξύ τους είναι σκληρός και συχνά αθέμιτος.

7.2 Η λάθος συνταγή των Μνημονίων

«Στόχος μας είναι ο εντοπισμός των επίπλαστων καταστάσεων, που ορισμένοι φορολογούμενοι δημιουργούν, εκμεταλλευόμενοι κατά τρόπο καταχρηστικό τις ελευθερίες που παρέχει το δίκαιο της Ε.Ε., αλλά και να εφαρμόσουμε τη φορολογική νομοθεσία, η οποία περιλαμβάνει προβλέψεις ακριβώς για την αντιμετώπιση τέτοιων καταχρηστικών πρακτικών».

Από τα ευρήματα της πρωτότυπης διδακτορικής εργασίας του ερευνητή Νίκου Καπιτσίνη, σε πολιτικό επίπεδο επιβεβαιώνεται με ποσοτικά στοιχεία «η λανθασμένη προσήλωση των ελληνικών κυβερνήσεων (σ.σ. και των δανειστών) στη μείωση του εργατικού κόστους.

Αποδεικνύεται πως η περικοπή του εργατικού κόστους όχι μόνο δεν προσελκύει επενδύσεις, αλλά χιλιάδες επιχειρήσεις έχουν αποχωρήσει από την Ελλάδα εξαιτίας της μείωσης της κερδοφορίας τους.

Θεωρείται δεδομένο πως οι επιχειρηματίες θα εξακολουθήσουν να μεταφέρουν τις εταιρείες τους όσο θα συνεχίζονται οι πολιτικές λιτότητας και περικοπών που εφαρμόζονται τα τελευταία έξι έτη.

Η μείωση του εργατικού κόστους έχει επιφέρει μεγάλη πτώση της εσωτερικής ζήτησης, η οποία προστέθηκε στη δυσκολία εξωτερικής χρηματοδότησης, την κατάρρευση της εμπιστοσύνης και την αύξηση της φορολογίας, του κόστους ενέργειας και της μη ευελιξίας του κράτους, συνθέτοντας ένα εξαιρετικά δυσμενές οικονομικό και θεσμικό περιβάλλον», υπογραμμίζεται στη μελέτη του Πανεπιστημίου του Μπρίστολ.

Η έρευνα για τις ελληνικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία χωρίζεται σε δύο χρονικές περιόδους, η πρώτη αναφέρεται στην περίοδο 1991-2007 και η δεύτερη από το 2008 μέχρι σήμερα.

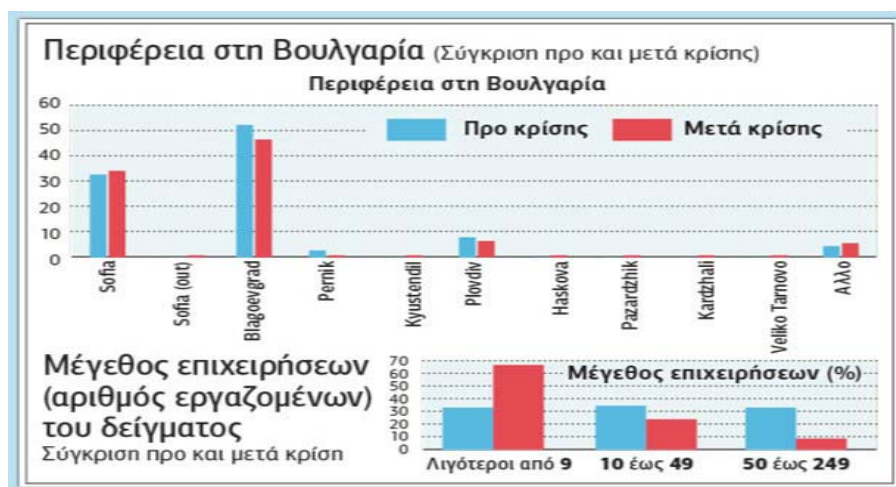
Τράπεζες, ασφαλιστικές και κατασκευαστικές εταιρείες από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 αποφάσισαν να επεκταθούν στην αγορά της Βουλγαρίας. Η βιομηχανία, και κυρίως η κλωστοϋφαντουργία, υπήρξε ο κυρίαρχος κλάδος που μετακινήθηκε στην περίοδο πριν από το 2007.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ελληνικών βιομηχανικών εταιρειών που είχαν εγκατασταθεί στη Βουλγαρία πριν από το 2007 σταδιακά αποχώρησε από τη βουλγαρική επικράτεια προς πιο κερδοφόρες περιφέρειες στις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ασίας, ειδικά μετά το 2007 και το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Εν αντιθέσει, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του εμπορίου, των κατασκευών και των υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης έχουν αυξηθεί σημαντικά.

Η αύξηση των εταιρειών του τελευταίου κλάδου μπορεί να εξηγηθεί, εν μέρει, και από τη ροπή των Ελλήνων επιχειρηματιών να εκμεταλλευτούν τον μεγάλο αριθμό Ελλήνων (φοιτητών και άλλων επιχειρηματιών) στη Βουλγαρία, προσφέροντας τέτοιου είδους υπηρεσίες. Για παράδειγμα, επιχειρηματίας διατηρούσε συνεργείο επισκευής οχημάτων στη Β. Ελλάδα μέχρι το 2014, όταν αποφάσισε να δραστηριοποιηθεί στην πόλη Πετρίτσι στον τομέα της εστίασης. Ο ίδιος δήλωσε ότι «άνοιξα εστιατόριο εδώ, αφού στην πόλη υπάρχουν πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες».

Ωστόσο, η συγκεκριμένη επιχείρηση έκλεισε ύστερα από έξι μήνες, διότι η ζήτηση δεν ήταν στα απαραίτητα επίπεδα, ενώ εμφανίστηκαν πολλά απρόοπτα έξοδα για την εταιρεία.

Διάγραμμα 7.1
Η Βουλγαρία στην κρίση

Πηγή: <http://www.protothema.gr/economy/article/501140/i-krisi-dekaplasiase-ton-arithmo-ton-epiheiriseon-pou-efugan-gia-voulgaria/>

7.3 Κίνητρα μετακίνησης

Η Βουλγαρία εξακολουθεί να προσελκύει ξένες επιχειρήσεις παρά την πολιτική αστάθεια των τελευταίων χρόνων (πέντε εκλογικές αναμετρήσεις από το 2009, εναλλαγή κυβερνήσεων και 10 ψήφους εμπιστοσύνης στη Βουλή). Ούτε όμως και η δεδομένη διαφθορά της γείτονος αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τις επιχειρήσεις.

Στα ερωτηματολόγια στα οποία απάντησαν 176 επιχειρηματίες, υπήρχαν πολλές απαντήσεις που έδειχναν την κυνική αποδοχή της θεσμικής διαφθοράς από πλευράς τους, την οποία πολλοί δικαιολογούσαν «εξαιτίας των χαμηλών μισθών Βουλγαρίας».

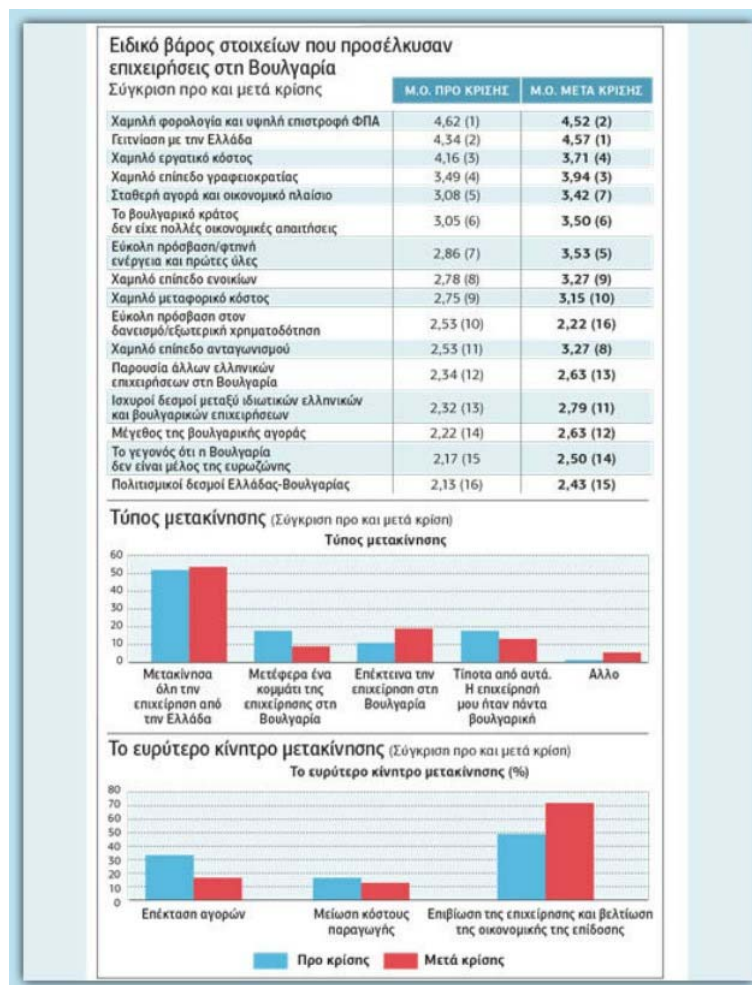
Εκτός του πλεονεκτήματος της γειννίας, η σταθερή φορολογία, ανεξαρτήτως κυβερνήσεων, ο χαμηλότερος φορολογικός συντελεστής και το χαμηλότερο εργατικό κόστος σε όλη την Ε.Ε. από το 2007, η ελάχιστη γραφειοκρατία και οι ηλεκτρονικές συναλλαγές με το κράτος διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο για την επιλογή των επιχειρηματιών.

Καθοριστικός παράγοντας όμως αναδεικνύεται και η έλλειψη ανταγωνισμού στη Βουλγαρία για τις σχετικά αδύναμες ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες πιο δύσκολα θα άντεχαν σε δυνατότερες δυτικές χώρες.

Βάσει της σχετικής βιβλιογραφίας, προκύπτει πως οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις ιστορικά, ακόμη και σε περιόδους μακροοικονομικής μεγέθυνσης, έχουν μικρά περιθώρια κέρδους και χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας και δημιουργικότητας, ενώ είναι έντονα εξαρτημένες από τον τραπεζικό δανεισμό.

Σύμφωνα με σχετικές έρευνες οικονομικών γεωγράφων και κοινωνιολόγων (Castells, Λαμπριανίδης, Harvey), οι επιχειρηματίες μεταφέρουν τις επιχειρήσεις τους αποσκοπώντας στη μείωση του λειτουργικού και παραγωγικού κόστους, τη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και προσφερόμενων υπηρεσιών και την επέκταση αγορών. Αυτές οι μετακινήσεις θεωρούνται ευκαιριακές, υπό την έννοια ότι οι ιδιοκτήτες των εταιρειών προσεγγίζουν τη μετακίνηση ως ευκαιρία για υψηλότερα κέρδη. Μόνο το 15% των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία μετακινήθηκε με κυρίαρχο κίνητρο την αύξηση του περιθωρίου κέρδους.

Πρόκειται για δυνατές επιχειρήσεις, που απασχολούν πάνω από 100 άτομα συνήθως και οι οποίες θα μεταφέρονταν και πριν από την οικονομική κρίση. Ομως πάνω από το 60% των ελληνικών επιχειρήσεων που μεταφέρθηκαν στη Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια το έπραξαν με μοναδικό κίνητρο την επιβίωσή τους.

Διάγραμμα 7.2
Λόγοι προσέλκυσης επενδύσεων

Πηγή: <http://www.protothema.gr/economy/article/501140/i-krisi-dekaplasiase-ton-arithmo-ton-epiheiriseon-pou-efugan-gia-voulgaria/>

7.4 Εταιρείες-σφραγίδες

Στα μέσα του 2014, 14.000 ελληνικές επιχειρήσεις ήταν εγγεγραμμένες στο βουλγαρικό μητρώο επιχειρήσεων αριθμός που εκτινάχθηκε μέσα σε δύο χρόνια. Ο Νίκος Καπιτσίνης μελέτησε στοιχεία από 11.500 από αυτές τις εταιρείες, καταλήγοντας πως τα περισσότερα δεδομένα δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα.

Από το σύνολο των 11.500 επιχειρήσεων που είχε από μια λίστα του το 2014, παρατηρήθηκε το εξής φαινόμενο σχετικά με τις 10.000 από αυτές: Ανά ομάδες των 200, οι 6.000 είχαν τα ίδια στοιχεία επικοινωνίας, ενώ 4.000 εταιρείες δεν είχαν καθόλου στοιχεία επικοινωνίας.

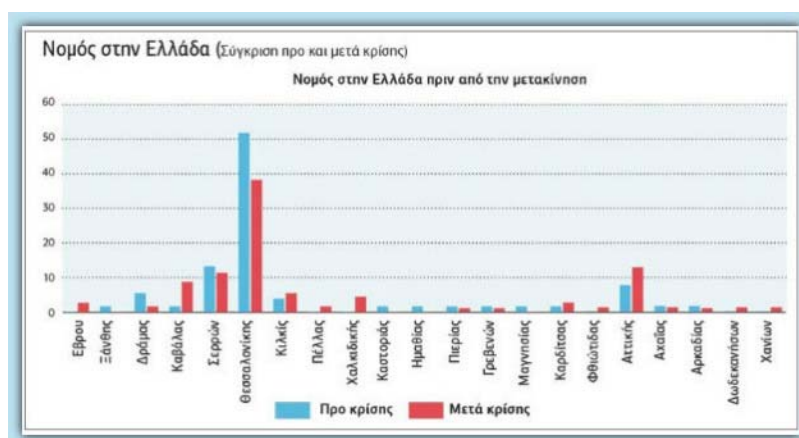
Οι υπόλοιπες 1.500 επιχειρήσεις δεν μπόρεσαν να εντοπιστούν, διότι κατά την επίσκεψη του ερευνητή στις πόλεις Πετρίτσι και Σαντάνσκι διαπιστώθηκε ότι οι διευθύνσεις τους, όπως αυτές ήταν δηλωμένες στη λίστα, δεν αντιστοιχούσαν σε ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά αντίθετα σε κατοικίες.

Στη Βουλγαρία δεν υπάρχει επίσημη λίστα εταιρειών ελληνικών συμφερόντων, ενώ δεν υφίσταται και η υποχρέωση των επιχειρήσεων να εντάσσονται στα βουλγαρικά επιμελητήρια.

7.5 Μεγάλη διαρροή από την Αττική

Αναζητώντας τους λόγους και τους τρόπους που διάφοροι επαγγελματίες αναζητούν την πραγματική αλλά και την εικονική μετανάστευση. Οι περισσότερες επιχειρήσεις στην προ κρίσης περίοδο μετακινήθηκαν από τις ελληνικές περιφέρειες που συνορεύουν ή βρίσκονται κοντά στα σύνορα με τη Βουλγαρία (78%) προς τη συνοριακή περιφέρεια του Μπλαγκόεβγκραντ (52%) και κυρίως στις πόλεις Πετρίτσι, Σαντάνσκι, Μαρικοστίνοβο και Μπλαγκόεβγκραντ.

Ο σκοπός των επιχειρηματιών ήταν να εκμεταλλευτούν τη γεωγραφική γειτνίαση. Αντιθέτως, στη μετά την κρίση περίοδο, αυξητικές τάσεις γνωρίζει το ποσοστό των επιχειρήσεων που μετακινούνται από την Αθήνα, η οποία ως η μητροπολιτική περιφέρεια της Ελλάδας αντιμετωπίζει τις μεγαλύτερες επιπτώσεις της κρίσης, ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων οι οποίες ήταν εγκατεστημένες στις ελληνικές περιφέρειες που συνορεύουν ή βρίσκονται κοντά στα σύνορα με τη Βουλγαρία μειώνεται (66%).

Διάγραμμα 7.3
Σύγκριση στην Ελλάδα της κρίσης

Πηγή: <http://www.protothema.gr/economy/article/501140/i-krisi-dekaplasiase-ton-arithmo-ton-epiheiriseon-pou-efugan-gia-voulgaria/>

7.6 Προνόμια και παγίδες

- ✓ 5% φορολογικός συντελεστής για τη διανομή μερισμάτων.
- ✓ Οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές απαλλάσσονται του ΦΠΑ σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία EU 2006/112/EC.
- ✓ Η Βουλγαρία έχει υπογράψει συμβάσεις «περί αποφυγής διπλής φορολογίας» με περισσότερες από 60 χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας).
- ✓ 2,5% της αξίας ενός ακινήτου είναι περίπου ο φόρος για τη μεταβίβασή του.
- ✓ Το βουλγαρικό νόμισμα είναι συνδεδεμένο με το ευρώ με σταθερή ισοτιμία.
- ✓ Υπάρχει μεγάλη δυνατότητα επιλογής βιομηχανικών χώρων, εμπορικών κέντρων και εκτάσεων σε ανταγωνιστικές τιμές και με απλές διαδικασίες μεταβίβασης ή μίσθωσης.
- ✓ Εργατικό δυναμικό με χαμηλό μισθό και συνολικό κόστος (250 ευρώ ο κατώτατος μισθός, περίπου 450-500 ευρώ ο μέσος μισθός).
- ✓ Αγορά οχημάτων στο όνομα της εταιρείας, σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, με πολύ χαμηλή φορολογική επιβάρυνση και χαμηλότατο κόστος κατοχής και συντήρησης.
- ✓ 200-350 ευρώ ο μέσος όρος των ενοικίων για τα γραφεία. Το μέσο ενοίκιο για αποθήκες είναι περίπου 2-4 ευρώ ανά τετραγωνικό μέτρο.
- ✓ 150-600 ευρώ το ενοίκιο για διαμερίσματα (τα πιο ακριβά βρίσκονται στη Σόφια).
- ✓ 20% φόρος για τιμολόγια εντός Ε.Ε.
- ✓ 70 ευρώ τον μήνα για ασφάλιση (αν δεν υπάρχει ασφάλιση σε άλλη χώρα εντός Ε.Ε.).

Συμπερασματικά :Χάνει η Ελλάδα, δεν κερδίζει πάντα η Βουλγαρία. Εκτός από τον τεράστιο αριθμό εικονικών επιχειρήσεων, διαπιστώνεται πως το υψηλά αμειβόμενο προσωπικό αυτών των επιχειρήσεων εκεί είναι Έλληνες που πηγαينوέρχονται στην Ελλάδα. Επιπλέον οι πρώτες ύλες πολλών επιχειρήσεων εισάγονται στη Βουλγαρία από το εξωτερικό, ενώ πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες δεν πουλούν καν στη Βουλγαρία τα προϊόντα τους. Αυτές οι παρατηρήσεις δεν υποδηλώνουν ότι δεν υπάρχει όφελος, αλλά σε καμία περίπτωση δεν επιβεβαιώνεται ανάλογη αύξηση των θέσεων εργασίας, συνεισφοράς στο ΑΕΠ και στους ρυθμούς ανάπτυξης», τονίζει στην «Εφ. Συν.» ο καθηγητής Νίκος Καπιτσίνης.

Υπάρχουν και πιο αποτελεσματικοί τρόποι να μεταφέρεις στην Ελλάδα τα αποκρυφθέντα εισοδήματα. Μια καλή κομπίνα είναι η αγορά ενός ακινήτου. Αγοράζεις λοιπόν ένα σπίτι, π.χ. στη Σόφια, ως φυσικό πρόσωπο και μετά το «πουλάς» σε υψηλότερη τιμή φυσικά στην εταιρεία σου. Έτσι πλέον νομιμοποιείς όλα τα χρήματα από τα μερίσματα που είχες και

ενδεχομένως εκμεταλλεύεται τη διαφορά φορολογικών συντελεστών μεταξύ του κράτους σου και της Βουλγαρίας ως προς τον φόρο στις αγοραπωλησίες.

Φυσικά οι εταιρείες, οι ισχυροί επιχειρηματίες και οι εφοπλιστές στην Ελλάδα και διεθνώς δεν «ανακάλυψαν τώρα την Αμερική», το παράδειγμα του City του Λονδίνου αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Μια από τις λίστες φοροδιαφυγής που έχουν στα χέρια τους οικονομικοί εισαγγελείς αφορά δεκάδες ελληνικά ονόματα που «επένδυσαν» με αυτόν τον τρόπο στο City.

7.7 Βουλγαρικές πινακίδες και βουλγαρικά κινητά

Τουλάχιστον οι μισές εικονικές εταιρείες στη Βουλγαρία υπολογίζεται ότι γίνονται για την αγορά αυτοκινήτων, συνήθως υψηλού κυβισμού, από Έλληνες που προσπαθούν να γλιτώσουν από τα υψηλά τέλη κυκλοφορίας, τα τεκμήρια αλλά και τον φόρο πολυτελούς διαβίωσης. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, το πρώτο εξάμηνο το αυτοκίνητο δεν μπορεί να βγει από τη βουλγαρική επικράτεια.

Ωστόσο, η γειτονική χώρα ανήκει στην Ε.Ε. και στα σύνορα σπάνια γίνεται ο τυπικός έλεγχος. Πολλοί μάλιστα πληρώνουν ένα νοίκι πολύ χαμηλό στη Βουλγαρία ώστε στους ελέγχους στα σύνορα να δείχνουν αποδεικτικά ότι μένουν μόνιμα στη Βουλγαρία.

Με αυτόν τον τρόπο πληρούν μία από τις βασικές προϋποθέσεις (μόνιμη κατοικία στο εξωτερικό) για να κυκλοφορεί νόμιμα Ι.Χ. με ξένες πινακίδες. Σε αυτή την περίπτωση ένα δίκτυο ανθρώπων στη γειτονική χώρα έχει ήδη φροντίσει για τη δημιουργία ενός εικονικού προφίλ μόνιμου κατοίκου Βουλγαρίας.

Σχετικά πιο πρόσφατο «κόλπο» περιλαμβάνει τη μεταβίβαση του οχήματος σε εταιρεία ενοικίασης αυτοκινήτων της Βουλγαρίας και με κάποιο ιδιωτικό συμφωνητικό ο Έλληνας ιδιοκτήτης του οχήματος διασφαλίζει την κατοχή της «κυριότητας» του αυτοκινήτου το οποίο όμως στα χαρτιά δεν του ανήκει.

Ο Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας, βάσει ενός νόμου του 1988 (επί υπουργίας Γιώργου Πέτσου), προβλέπει βαριές κυρώσεις και πρόστιμα, τα οποία για παράνομα κοινοτικά επιβατικά οχήματα (π.χ. Βουλγαρίας) κυμαίνονται από 2.500 έως 10.000 ευρώ. Οι νέες αυξήσεις των τελών κινητής τηλεφωνίας μαζί με την επικείμενη κατάργηση της περιαγωγής από το 2017 πανευρωπαϊκά μπορεί να οδηγήσουν τους καταναλωτές σε φτηνότερες συνδέσεις από τις γειτονικές χώρες. Δηλαδή μπορεί να υπάρξει δυνατότητα, με την

κατάργηση της περιαγωγής, κάποιος να αγοράσει σύνδεση από άλλη χώρα, όπως τη Βουλγαρία, και να κάνει όλες του τις κλήσεις μέσω περιαγωγής χωρίς επιπλέον χρέωση. Ενα τέτοιο ενδεχόμενο αναμένεται να πλήξει τόσο τις εταιρείες εντός Ελλάδας όσο και τα δημόσια έσοδα.

Το επιχείρημα «Μειώστε τους φόρους» και τα μερίσματα Η φυγή των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία επαναφέρει συνεχώς το επιχείρημα περί μείωσης των φόρων στις επιχειρήσεις, οι οποίες ασφυκτιούν. Τόσο η μελέτη του Πανεπιστημίου του Μπρίστολ όσο και αρκετές ανάλογες (INE ΓΣΕΕ, ΟΣΑ κ.ά.) αντικρούουν εν μέρει το επιχείρημα. Μια σχετικά άγνωστη πτυχή της ιστορίας μάς πάει πίσω στην κυβέρνηση Καραμανλή. Υπήρξε μια σύντομη χρονική περίοδος στην οποία ο φόρος στα μερίσματα των επιχειρήσεων ήταν επί της ουσίας μηδενικός. Κράτησε λίγο, αλλά ήταν το απαραίτητο «πράσινο φως», το κλείσιμο του ματιού στην επιχειρηματική ελίτ να διανείμει μερίσματα εκείνη την περίοδο αποφεύγοντας να φορολογηθεί με υψηλότερους συντελεστές. Πριν από λίγες μέρες ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κυριάκος Μητσοτάκης δεσμεύτηκε για «μείωση και του φόρου στα μερίσματα στο 5% από το 15% που είναι σήμερα».

7.8 Τζίρος των ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία

Ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων με έδρα τη Βουλγαρία, όπου ο εταιρικός φόρος είναι μόλις 10%, έχει αυξηθεί σε 17.000 από 2.000 το 2010, όταν η Ελλάδα μπήκε για πρώτη φορά στο μνημόνιο, σύμφωνα με τα στοιχεία των βουλγαρικών Αρχών. Η τάση είναι συνεχώς αυξητική: Φέτος 3.642 επιχειρήσεις έχουν μεταφερθεί στη γειτονική χώρα, έναντι 3.262 το 2015. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι και η πόλη των Σερρών, πολύ κοντά στα σύνορα, που έχει δεχτεί μεγάλο πλήγμα από το φαινόμενο αυτό. Το εμπορικό επιμελητήριο της πόλης έχει μείνει με 10.000 επιχειρήσεις από τις 17.000 που είχε πριν. Από αυτές οι 7.000 έχουν κλείσει, οι 1.000 πήγαν στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της πρεσβείας της Ελλάδας στη Σόφια, οι ελληνικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία έχουν ετήσιο τζίρο 5 δισ. ευρώ και απασχολούν περίπου 53.000 εργαζόμενους.

Η ελληνική κυβέρνηση σχεδιάζει μια σειρά από φορολογικούς ελέγχους σε συνεργασία με τη Βουλγαρία για να αποφασίσει αν οι κινήσεις αυτές αποτελούν απλά relocation ή συνιστούν μια συνειδητή προσπάθεια να αποφευχθεί η καταβολή φόρων. «Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις στις γειτονικές χώρες είναι οικονομικά πιο ενεργές στην Ελλάδα. Σύντομα μπορεί να βρεθούν αντιμετώπιες με καταβολή φόρων και στις δύο χώρες, αλλά και με

πρόστιμα» σχολιάζει ο Γιώργος Πιτσιλής, επικεφαλής της ΓΓΔΕ. Από την πλευρά της η βουλγαρική κυβέρνηση είναι διατεθειμένη να μοιραστεί φορολογικά δεδομένα με τις ελληνικές Αρχές.

7.9 Φορολογικό περιβάλλον της Βουλγαρίας

Ένα μεγάλο σοκ στην ελληνική οικονομία καθώς 15.000 ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκονται ήδη στη Βουλγαρία. Η φυγή των ελληνικών επιχειρήσεων στις χώρες των Βαλκανίων κινδυνεύει να πάρει διαστάσεις τσουνάμι, καθώς αποτελεί μονόδρομο, κυρίως για τις ΜΜΕ, που δεν μπορούν να αντέξουν το εξοντωτικό καθεστώς υπερφορολόγησης στην Ελλάδα.

Η προτροπή του διοικητή του ΟΑΕΕ «όποιος δεν μπορεί να πληρώνει εισφορές να πάει στη Βουλγαρία», εκτιμούν παραγόντες της αγοράς θα γίνει πραγματικότητα στο επόμενο διάστημα. Με την αύξηση των φορολογικών και ασφαλιστικών εισφορών πολλές επιχειρήσεις θα αναγκαστούν να πληρώνουν έως και το 75% του εισοδήματός τους.

«Αν δεν ανατρέψουμε αυτές τις πολιτικές, αν περιμένουμε μέχρι τις αρχές του Γενάρη του 2017, οπότε και θα εφαρμοστεί η φορολογική νομοθεσία που έχει περάσει, θα έχουμε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες με κέρδη άνω των 40.000 ευρώ ετησίως, που θα φορολογούνται με διαφορετικό επίπεδο από 60% έως 75% του ετήσιου εισοδήματός τους. Φυσικά καταλαβαίνετε ότι αυτά τα ποσοστά δεν υπήρχαν ούτε στη Σοβιετική Ένωση» αναφέρει ο πρόεδρος του ΕΒΕΑ, Κωνσταντίνος Μίχαλος και προειδοποιεί για μαζική φυγή επιχειρήσεων. (Αυτό που πρόκειται να δούμε στους προσεχείς μήνες είναι η μετεγκατάσταση πολλών ελληνικών επαγγελματικών τάξεων σε άλλες γειτονικές χώρες, όπως η Βουλγαρία, αλλά κυρίως στην Κύπρο, όπου ο φορολογικός συντελεστής δεν ξεπερνά το 17%)

. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Endeavor Greece (Μάρτιος 2016) το 39% των επιχειρήσεων εξετάζουν το ενδεχόμενο μεταφοράς της έδρας τους στο εξωτερικό, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο από την αντίστοιχη έρευνα της Endeavor τον περασμένο Ιούλιο (2015), μετά την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων και της τραπεζικής αργίας. Το ποσοστό αυτό υποδηλώνει ότι συνολικά περισσότερες από 9.000 μικρές, μεσαίες και μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις αξιολογούν αυτή τη στιγμή τα συν και πλην της μεταφοράς τους σε χώρα του εξωτερικού. Ταυτόχρονα, σε ποσοστό 15%, οι επιχειρήσεις του δείγματος δηλώνουν ότι έχουν ήδη μεταφέρει την έδρα τους στο εξωτερικό.

7.10 «Δημοφιλής» προορισμός η Βουλγαρία

Κύριοι λόγοι της ελκυστικότητας της Βουλγαρίας ως επενδυτικού προορισμού για τους Έλληνες είναι η γεωγραφική γειτνίαση, η χαμηλή φορολογία, το φθηνότερο σε ορισμένες περιπτώσεις εργατικό κόστος και τα χαμηλότερα κόστη λειτουργίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της βουλγαρικής υπηρεσίας Εμπορικού Μητρώου και εκτιμήσεις της βάσης νομικών και εμπορικού ενδιαφέροντος δεδομένων CIELA, οι εγγεγραμμένες και (τυπικά) ενεργές εταιρείες με ελληνική συμμετοχή ανέρχονταν το α' 4μηνο του 2016 σε περίπου 15.000 (στα τέλη του 2015 υπολογίζονταν σε 13.500, ενώ το 2013 ήταν γύρω στις 9.000) και απασχολούσαν 53.000 εργαζομένους.

Με κριτήριο την εθνικότητα των συμμετεχόντων, οι εταιρείες με ελληνική συμμετοχή κατατάσσονται στη δεύτερη θέση, καθώς προηγούνται αυτές με βρετανική (περίπου 15.500) και ακολουθούν αυτές με ρωσική (περίπου 11.900).

Στη γενική κατάταξη των ξένων επενδυτών στην Βουλγαρία, η Ελλάδα υποχώρησε στο τέλος του 2015 στην τέταρτη θέση (από την τρίτη που κατείχε), μετά την Ολλανδία, την Αυστρία και τη Γερμανία, με συνολικές επενδύσεις (απόθεμα) ύψους 2,39 δισ. ευρώ (έναντι σχεδόν 2,49 δισ. ευρώ το 2014, 2,58 δισ. ευρώ το 2013 και 2,75 δισ. ευρώ το 2012).

Αυτό αναφέρεται στην ετήσια έκθεση για το 2015 του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελληνικής Πρεσβείας στη Σόφια, που δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική σελίδα για τις εξαγωγές του υπουργείου Εξωτερικών.

Οι ελληνικές επενδύσεις παρουσιάζουν ευρεία κλαδική και γεωγραφική διασπορά με σημαντικότερο κλάδο τον χρηματοπιστωτικό (3 τραπεζικοί όμιλοι). Μεγάλες επενδύσεις έχουν πραγματοποιηθεί, επίσης, στη βιομηχανία, την ενέργεια, τις κατασκευές, τα τρόφιμα, τις υπηρεσίες κ.ά.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι πολλές από τις εν λόγω εταιρείες έχουν ιδρυθεί με μοναδικό σκοπό την αγορά ακινήτου ή αυτοκινήτου και όχι οπωσδήποτε για τη μετεγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων. Σε κάθε δε περίπτωση, και όταν ακόμη οι επιχειρήσεις αυτές ασκούν πραγματική εμπορική και παραγωγική δραστηριότητα, πρόκειται στη συντριπτική τους πλειοψηφία για μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που λόγω του περιορισμένου μεγέθους τους δεν ασκούν ιδιαίτερη επιρροή στη συνολική εικόνα των ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία.

Όπως αναφέρεται στην ετήσια έκθεση «διαπιστώσαμε, άλλωστε, ήδη ότι, παρά την αυξανόμενο αριθμό νέων εταιρειών με ελληνική συμμετοχή, τα τελευταία έτη δεν σημειώθηκε αντίστοιχη αύξηση των συνολικών ελληνικών επενδύσεων στη Βουλγαρία. Αντιθέτως, σε επίπεδο ροών καταγράφεται στασιμότητα και σε επίπεδο αποθεμάτων μικρή μείωση».

Τα συνολικά έσοδα των εταιρειών με ελληνική συμμετοχή στη Βουλγαρία κινούνται στα 5 δισ. ευρώ ετησίως, ενώ τα συνολικά τους κέρδη ήταν στα τέλη του 2014 περίπου 100 εκατ. ευρώ. Σε ό,τι αφορά τη γεωγραφική τους κατανομή, οι περισσότερες από τις εταιρείες με ελληνική συμμετοχή (περίπου 5.900) είναι εγκατεστημένες στην Σόφια.

Περίπου οι μισές εταιρείες με ελληνική συμμετοχή (7.000) είναι εγκατεστημένες στην πλησίον των ελληνικών συνόρων περιφέρεια Blagoevgrad. Μόνο στην πόλη του Πετρίτσι είναι εγκατεστημένες περίπου 3.500 εταιρείες και στο Sandanski άλλες 1.900. Η περιφέρεια Φιλιπούπολης συγκεντρώνει περίπου 1.000 εταιρείες με ελληνική συμμετοχή, το Χάσκοβο 350, το Μπουργκάς και η Βάρνα από περίπου 200, το Smolyan 100 και το Kardzhali 85.

7.11 Κεφάλαια επένδυσης.

Οι καταγραφείσες εισροές επενδυτικών κεφαλαίων, κατά το 2015, ανήλθαν, σύμφωνα με τα επικαιροποιημένα στοιχεία της στατιστικής βάσης της Βουλγαρικής Κεντρική Τράπεζας, σε 1,6 δισ. ευρώ (περίπου 3,8% του ΑΕΠ), αυξημένες κατά 45,8% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Παρά, όμως, την όχι αμελητέα αυτή άνοδο πέρυσι, συνολικά οι σχετικές ροές την τελευταία εξαετία χαρακτηρίζονται από στασιμότητα που δεν ευνοεί την περαιτέρω ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας.

Σύμφωνα με τη Βουλγαρική Κεντρική Τράπεζα, από το 2002 έως το 2007 οι εισροές επενδυτικών κεφαλαίων παρουσίασαν συνεχή ετήσια άνοδο, ενώ μόνο κατά την τελευταία πριν από την κρίση τριετία η Βουλγαρία προσέλκυσε επενδυτικά κεφάλαια από το εξωτερικό αξίας περίπου 22 δισεκ. ευρώ. Στα τέλη 2014, το ύψος των συνολικών ξένων επενδύσεων στην Βουλγαρία (stocks) υπολογιζόταν σε 38 δισ. ευρώ.

Οι χώρες της ΕΕ συμμετέχουν με ποσοστό περίπου 76% στις συνολικές επενδύσεις και οι τέσσερις πρώτες χώρες σε επενδύσεις, δηλ., η Αυστρία (5,3 δισεκ. ευρώ), η Ολλανδία (4,6 δισεκ. ευρώ), η Γερμανία (2,5 δισεκ. ευρώ) και η Ελλάδα (σχεδόν 2,4 δισεκ. ευρώ) συμμετέχουν με ποσοστό περίπου 39% στα συνολικά επενδεδυμένα κεφάλαια στην χώρα.

Περιπτώσεις αποεπενδύσεων την τελευταία τριετία καταγράφονται από Ολλανδία (κυρίως το 2015), Αυστρία και Ελλάδα.

Αντιθέτως, αύξηση επενδυτικών ροών προς τη Βουλγαρία εμφανίζουν η Γερμανία, η Κύπρος, η Ρωσία και το Λουξεμβούργο. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ Λουξεμβούργου και Ολλανδίας προέρχονται από ξένες εταιρείες νόμιμα εγκατεστημένες στις χώρες αυτές, κυρίως για φορολογικούς σκοπούς (χαρακτηριστική περίπτωση της LUKOIL PETROL, μεγαλύτερου επενδυτή στην Βουλγαρία).

Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της Βουλγαρικής Κεντρικής Τράπεζας, κατά το επτάμηνο 2016 οι ΑΞΕ αυξήθηκαν κατά 987,3 εκατ. ευρώ (ή 2,2% του ΑΕΠ) έναντι 1,1 δις ευρώ (ή 2,6% του ΑΕΠ) την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Πάντως, σημειώνεται ότι τα εν λόγω προσωρινά στοιχεία συχνά υπόκεινται σε μεταγενέστερες αναθεωρήσεις (ακόμη η Βουλγαρική Κεντρική Τράπεζα αναθεωρεί σχετικά στοιχεία του 2013). Οι μεγαλύτερες εισροές επενδύσεων την ως άνω περίοδο προήλθαν από την Ολλανδία και την Αυστρία. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ο κύριος όγκος των ΑΞΕ προήλθε από εταιρικές συμμετοχές (equity capital) και, λιγότερο, από επανεπενδύσεις κερδών. Στα κεφάλαια εταιρικών συμμετοχών, η συμμετοχή των ιδιωτικοποιήσεων ήταν μηδενική γεγονός αναμενόμενο, καθώς καμία μεγάλου μεγέθους αποκρατικοποίηση δεν έλαβε χώρα την τετραετία 2012 - 2015.

7.12 Τομείς δραστηριοποίησης

Κατά τομέα, η αγορά ακινήτων, ο χρηματοπιστωτικός και οι κατασκευές, σε πλήρη επενδυτική άνθηση μέχρι την οικονομική κρίση, γνώρισαν τη μεγαλύτερη υποχώρηση από το 2008 μέχρι το 2011. Το 2012, την πρώτη θέση στις εισροές ΑΞΕ κατέλαβε ο κλάδος της ενέργειας, το 2013, το 2014 η ενέργεια και το 2015 ο χρηματοπιστωτικός κλάδος. Σε ό,τι αφορά τον κλάδο των επικοινωνιών, επισημαίνεται η έντονη επενδυτική κινητικότητα καθόλη την πενταετία 2011-2015 με εξελίξεις, όπως η διαρκής επέκταση δραστηριοτήτων της αυστριακών συμφερόντων εταιρείας κινητής τηλεφωνίας M-Tel (στο διάστημα αυτό εξαγόρασε διαδοχικά τους τηλεπικοινωνιακούς/τηλεοπτικούς παρόχους Megalan Network, Spectrum Net και Blizoo), οι ιδιοκτησιακές μεταβολές της (πρώην κρατικής) τηλεπικοινωνιακής εταιρείας Vivacom (τρίτης σε αριθμό συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας στη Βουλγαρία) και η πώληση της, δεύτερης σε αριθμό συνδρομητών, εταιρείας κινητής τηλεφωνίας στη Βουλγαρία Globul (και του δικτύου καταστημάτων ΓΕΡΜΑΝΟΣ στη χώρα)

από τον ΟΤΕ στη νορβηγική TELENOR. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, το μεγαλύτερο επενδυτικό δυναμισμό επιδεικνύουν την τελευταία διετία ο χρηματοπιστωτικός κλάδος, η μεταποίηση και το εμπόριο.

7.13 Πως επηρέασε η κρίση των τελευταίων ετών τις επιχειρήσεις που έφυγαν στη Βουλγαρία.

Η κρίση δεκαπλασίασε τον αριθμό των επιχειρήσεων που έφυγαν για Βουλγαρία⁶³. Πριν από πέντε χρόνια έφταναν τις 1.500 και πλέον ξεπερνούν τις 14.000 - Οι περισσότερες δραστηριοποιούνται στον τουρισμό, το εμπόριο και τα ακίνητα. Εξαιτίας της κρίσης πολλοί επιχειρηματίες προτιμούν να μεταφέρουν τις έδρες των εταιρειών τους εκτός Ελλάδας. 60.000 ενδέχεται να μεταφερθούν στη Βουλγαρία, προειδοποίησε πρόσφατα ο πρόεδρος της ΕΣΣΕ Βασίλης Κορκίδης. Η είδηση προκάλεσε αίσθηση και στα βουλγαρικά ΜΜΕ.

Πολύ καιρό πριν κλείσουν οι τράπεζες στην Ελλάδα και ξεκινήσουν οι έλεγχοι κεφαλαίων, οι Έλληνες άνοιξαν τραπεζικούς λογαριασμούς και εταιρείες στην γειτονική χώρα. «Τους τελευταίους μήνες καταγράφονται νέοι τραπεζικοί λογαριασμοί αλλά και ελληνικές εταιρείες, ιδιαίτερα στις περιοχές κοντά στα σύνορα. Αλλά αυτό ξεκίνησε ήδη από το 2009. Από τότε υπάρχουν όλο και περισσότερες επιχειρήσεις στη Βουλγαρία», λέει ο Κράσεν Στάντσεβ από το Ινστιτούτο για την οικονομία της αγοράς στη Σόφια.

Ο Στάντσεβ παραθέτει μάλιστα μερικά πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία: προ κρίσης, πριν από πέντε χρόνια περίπου, στη Βουλγαρία υπήρχαν περίπου 1.500 ελληνικές επιχειρήσεις. Σήμερα είναι περίπου 14.000. Οι εργαζόμενοι που απασχολούν οι εν λόγω επιχειρήσεις υπολογίζονται περίπου στις 70.000. Οι Έλληνες δραστηριοποιούνται ιδιαίτερα στον τομέα του τουρισμού, του εμπορίου, των ακινήτων και της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης.

«Οι απλοί άνθρωποι και οι επιχειρηματίες κατάλαβαν πολύ πιο νωρίς από τους πιστωτές ότι η Ελλάδα πρακτικά έχει χρεοκοπήσει. **Αναγνώρισαν ότι μπορούν να επωφεληθούν από τη χαμηλή φορολογία.** Μετά το 2010 αυτό ενισχύθηκε. Το τραπεζικό σύστημα στη Βουλγαρία είναι σταθερό, τα κεφαλαιακά αποθέματα των βουλγαρικών τραπεζών είναι διπλάσια από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ένας ακόμη παράγοντας είναι η φορολογία. Οι προϋποθέσεις εδώ είναι πιο ξεκάθαρες σε σχέση με την Ελλάδα και οι φόροι είναι χαμηλοί. 10% φόρος εισοδήματος

⁶³ <http://www.protothema.gr/economy/article/501140/i-krisi-dekaplasiase-ton-arithmo-ton-epiheiriseon-pou-efugan-gia-voulgaria/>

και φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων εδώ και επτά χρόνια» εξηγεί ο Στάντσεβ. Πράγματι στη Βουλγαρία οι επιχειρηματίες για κέρδος 50.000 ευρώ πληρώνουν 10.000 ευρώ φόρους λιγότερο απ' ό,τι θα πλήρωναν στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα δυνατό επιχείρημα που οδηγεί πολλές επιχειρήσεις στη γειτονική χώρα.

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Λέβον Χαμπαρζούμιαν, διευθυντής της μεγαλύτερης τράπεζας στη Βουλγαρία, UniCreditBulbank, η Βουλγαρία δεν επωφελείται από τα πραγματικά μεγάλα ποσά. «Το μεγάλο ελληνικό κεφάλαιο, που έφυγε πριν ξεκινήσουν στη χώρα τα capital control πήγε στα μεγάλα οικονομικά κέντρα και τις παράκτιες ζώνες, όχι όμως στη Βουλγαρία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Βασικοί παραγοντές που φρενάρουν το ρυθμό ανάπτυξης των οικονομιών αποτέλεσαν το ατελές νομοθετικό πλαίσιο, η εγκληματικότητα, η ασταθής οικονομία, η παραοικονομία, η κρατική νομοθεσία, η περιορισμένη ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος, οι πολιτικές συγκυρίες, οι πολιτικές συγκρούσεις, ο επιχειρηματικός κίνδυνος καθώς και η αδυναμία ανάληψης του πολιτικού κόστους από τη κάθε κυβέρνηση για την ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης της παραγωγής. Συνεπώς είναι λάθος να κρίνουμε την ανάπτυξη των οικονομιών βάσει των μακροοικονομικών τους μεγεθών. Και αυτό οφείλεται στο ότι τα μεγέθη αυτά δείχνουν στην κατανάλωση ενός μικρού ποσοστού του πληθυσμού καλύπτοντας τη παραοικονομική δραστηριότητα η οποία όπως σε πολλές χώρες είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Ο σημαντικότερος επενδυτής στα Βαλκάνια είναι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς τα μεγαλύτερα ποσοστά τα κατέχουν χώρες όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Ελλάδα και η Ιταλία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ΑΞΕ όπως είδαμε το απορροφά ο βιομηχανικός τομέας, κάτι που δείχνει πόσο σημαντικό είναι το χαμηλό εργατικό κόστος ως συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων οικονομιών. Είδαμε ότι μαζί με το χαμηλό κόστος εργασίας και η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων βοήθησε στην αύξηση του επιπέδου των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

Συμπερασματικά ο λόγος που επιχειρήσεις προχωρούν σε Άμεσες Ξένες Επενδύσεις είναι πρώτον το φθηνό εργατικό δυναμικό αλλά και η αναζήτηση νέων αγορών της φιλοξενούσας χώρας για εξαγωγές και προς την Ελλάδα και προς άλλες χώρες. Η πλειοψηφία των ελληνικών ΑΞΕ γίνεται για να αποφύγουν το σκληρό νομοθετικό πλαίσιο.

Οι ελληνικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στα Βαλκάνια και στη Βουλγαρία είχαν και θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Όσο αφορά τα θετικά είναι ο επαναπατρισμός των κερδών στην Ελλάδα, η επέκταση των ελληνικών εταιρειών εκτός της χώρας, η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων στα Βαλκάνια καθώς και η αύξηση των ελληνικών εξαγωγών. Η αρνητική πλευρά αυτής της πραγματικότητας είναι η απώλεια των επενδύσεων αυτών στο ελληνικό εθνικό εισόδημα.

Συνοπτικά , οι ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκουν στη Βουλγαρία προϋποθέσεις επωφελών επενδύσεων σε διάφορους τομείς οι οποίοι μπορούν να αναπτυχθούν και σε συνεργασία με τις εγκαταστάσεις στην Ελλάδα που πολλές φορές έχουν στηρίξει χρηματοοικονομικά. Κάτι σημαντικό που πρέπει να κατανοήσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι ότι η αγορά της Βουλγαρίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ευκαριακά αλλά μπορεί να φανεί πολύ επικερδής διότι είναι μια δυναμικά αναπτυσσόμενη αγορά που πλέον λειτουργεί όπως και οι υπόλοιπες αγορές.

Κυριο συμπέρασμα είναι το εξής

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις είναι η μόνη αποτελεσματική μέθοδος για την αναδιάρθρωση των οικονομιών .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Πετράκος Γ. (2000). *Η ανάπτυξη των Βαλκάνιων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές χώρες- Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους /Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την Οικονομία φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανικής Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστημίου Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

Μπιτζένης Α. (2003). *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς*, Εντοπίζοντας Επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, Τόμος Β, εκδόσεις Αθ.Σταμούλης.

Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

Ζώμας Δ. (2005). *Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις οικονομίες & εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Βουλγαρίας 2004-2005*, Σόφια.

Καλαϊτζόγλου Α.. *Ο αγώνας δρόμου των βαλκανικών χωρών με στόχο την Ε.Ε : ταχείς ρυθμοί εξυγιάνσεως της οικονομίας Διπλωματία (βαλκάνια)*, τεύχος 5, Σεπτέμβριος..

Ανασκόπηση Αμυντικής και Εξωτερικής πολιτικής 2003: Η Ελλάδα και ο Κόσμος 2002-2003, ΕΛΙΑΜΕΠ, εκδόσεις Παπαζήση, 2003.

Σωτηράκου, Γ., Μαρούτσου, Ι. (2012). *Έκθεση για τις οικονομικές εξελίξεις στην Βουλγαρία και την πορεία των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδος- Βουλγαρίας κατά το α τρίμηνο του 2012*, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια, Γραφείο οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Αλεξίου, Σ. (2010), *Η επίδραση των Ελληνικών ΑΞΕ στην οικονομική ανάπτυξη της Βουλγαρίας*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Οικονομικών και Κοινωνικών σπουδών.

Χρηστίδης, Γ., (2003) «Τα Κομμουνιστικά Βαλκάνια», εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη

Παραπομπή ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Συμφωνία ή Συμφωνία Σύνδεσης: ΕΕ L 358 της 31.12.1994

Καρφωτάκης, Ε. Ι., (1999), « Οι βαλκανικές οικονομίες στο πρώιμο στάδιο της μετάβασης 1990 -1996 » , Επιστημονική Βιβλιοθήκη, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Πουρναράκης, Ε.Δ., (2004) « Διεθνής οικονομική. Μια εισαγωγική προσέγγιση », Τρίτη έκδοση, Αθήνα.

Ζώμας Δ., (2008) « Έκθεση για την πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδος - Βουλγαρίας για το 2007 », Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια, Γραφείο εμπορικών και οικονομικών υποθέσεων.

Η Τράπεζα Πειραιώς τον Ιούνιο του 2000 πραγματοποίησε την ενοποίηση των τραπεζικών δραστηριοτήτων της στην Ελλάδα, μέσω της απορρόφησης των εμπορικών τραπεζών Μακεδονίας – Θράκης και Χίου, συγχώνευση που ολοκληρώθηκε με επιτυχία, δημιουργώντας μια από τις τρεις μεγαλύτερες ιδιωτικές τράπεζες στην Ελλάδα.

¹ Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

Μπαρμπανάσης Σ. (2004). *Νέα Διεθνής οικονομία*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τσαρδανίδης Χ. (2000). *Η οικονομική διπλωματία της Ελλάδος στα Βαλκάνια στο συλλογικό τόμο Τα βαλκάνια χτες-σήμερα*, Αθήνα- Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού και Γενικής παιδείας.

Επιχειρηματικός Οδηγός Βουλγαρίας, 1999, ΔΙ.ΠΕ.Κ

Δουδούμης Ε. (1998). *Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια Γραφείο Συμβούλου οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων*, Σόφια.

Ελληνικές Βιομηχανικές Επενδύσεις στις Βαλκανικές Χώρες – Διεύρυνση του Ισοζυγίου Κόστους/Οφέλους για την Εθνική Οικονομία και την οικονομία της φιλοξενούσας χώρας, Υπουργείο Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ερευνητικού Δυναμικού, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 1998.

Παπάζογλου Χ. (2005). *Οι οικονομίες της Ν.Α Ευρώπης, προβλήματα και προοπτικές*, Εκδόσεις Κριτική.

Χαροντάκης Δ. (2005). *Μεγαλοεπενδυτές οι Έλληνες στη Βουλγαρία, Το Βήμα (Ανάπτυξη/Έρευνα, Β5)*.

Ζώμας Δ. (2006). *Έκθεση για τη πορεία της Βουλγαρικής οικονομίας και τις ελληνοβουλγαρικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις*, Ενημερωτικό Δελτίο Νο 2.

Ζώμας Δ. (2005). *Έκθεση για τη πορεία της Βουλγάρικης οικονομίας και τις ελληνοβουλγαρικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις*, Ενημερωτικό Δελτίο Νο 9.

Ανακοινώσεις εθνικού στατιστικού ινστιτούτου , επεξεργασία : Γραφείο ΟΕΥ Σόφιας.

Εθνικές στατιστικές ισοζυγίου πληρωμών, ΔΝΤ, στατιστικές ισοζυγίου πληρωμών, διάφορα ζητήματα και εκθέσεις του προσωπικού της χώρας (Staff Country Reports) (www.imf.org) Εκτιμήσεις UNECE. Υπολογισμοί και τροποποιήσεις του Α.Μπιτζένη.

Ξένη

World Investment Report 2004, UNCTAD

Chatzidimitriou Y. (1997). *Reasons and Internalization Strategies and the Greek companies (in Greek) Market without borders 3 (2)*, Greece.

Labrianidis L. (1996). *Subcontracting in the Greek Garment industry and the opening of the Balkan Markets*, Cyprus Journal of Economics, Vol 9, No 1.

Paschaloudis D., Markovits Y. (1998). *Penetration and investment in the Balkan area : the case of Greece*, Proceeding of the 5th International Congress of the Economic society in Thessaloniki ,Greece.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development),(2000), *Review of Agricultural Policies : Bulgaria*, OECD centre for Co-operation with Non-Members, Paris σελ 152-153.

Διαδικτυακοί Τόποι

<https://www.euretirio.com/ameses-xenes-ependyseis/>

<https://www.focus-economics.com/countries/bulgaria>

www.bulgarianeconomy.gr

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7_PEST

<http://www.bulgarian-companies.com/>

<http://www.bnb.bg/>

www.bulgarianeconomy.gr/reasons

www.bulgarianeconomy.gr/gr

www.efsyn.gr/arthro/voylgaria-o-paradeisos-ton-ellinikon-afm

<http://www.protothema.gr/economy/article/501140/i-krisi-dekaplasiase-ton-arithmo-ton-epiheiriseon-pou-efugan-gia-voulgaria/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη Βουλγαρία

ABA 99	TEXTILE MANUFACTURING, IMPORTS, EXPORTS
ACCOUNTING SERVICE	ACCOUNTING SERVICE
ACS COURIER	COURIER SERVICES
ADAMS CAFÉ	IMPORT & TRADE OF CAFFE
ADO BULGARIA LTD	CONSTRUCTION, CONSULTING REAL, ESTATE DEVELOPMENT
ADONIS 95 LTD	READY TO WEAR
AEGEAN LTD	KITCHEN FURNITURE, DOY, REPRESENTATIVE OF AKRITAS INDUSTRIAL TIMBER
ALBA	COSMETICS, PRODUCTION-WHOLESALE
AGROMET	PACKING & TRADE OF DRIED FRUITS, HERBS & OTHER FOOD STUFF
AIG LIFE	LIFE INSURANCES
AGROTRANS	TRADE WITH MEAT PRODUCTS
AFRODITA TRADE LTD	IMPORT OF FRUIT & VEGETABLE
AGRIBUL LTD	CHEMICALS FOR ARGICULTURE
ALEXANDRIS ENGINEERING	MACHINES & SPAREPARTS TRADE
ALEXANDER TRANS	READY TO WEAR
ALFA WOOD BULGARIA	WOOD PROSSECING
ALPHA COPY LTD	NOKIA MOBILE PHONES GENERAL AGENT,SALES, MARKETING AND POSTSALES TECHNICAL SERVICES
ALPACK LTD	PACKING MACHINES
ALIMKO LTD	IMPORT-EXPORT OF FEEDSTOCK
ALMATEX-B LTD	READY TO WEAR
ALMORIA LTD	MAN AND WOMAN FASHION
ALUMIL BULGARIA LTD	ALUMINUM EXTRUSION INDUSTRY
AMPEREL LTD	COSMETICS, PHOTOGRAPHIC EQUIPMENT
AMPOTIS LTD	READY TO WEAR
ANAKO ANBAL LTD	REAL DEVELOPMENT AGENCY
ALPO LTD	TRADE OF ALUMINIUM PROFILES, ACCESSORIES,DOORS
ALPHA GRISSIN IMOTI	COSTRUCTION
ALPHA GRISSIN INFOTECH	COMPUTER SUPPORT SYSTEMS AND TELECOMMUNICATION CENTRE
AM INTERNATIONAL	PHARMACEUTICALS, COSMETICS
AM ASPECT LTD	ACCOUNTING SERVICES
AMPEREL LTD	COSMETICS, PHOTOGRAPHIC EQUIPMENT, CLEANING MATERIAL TRADE

ANAKO	REAL ESTATE DEVELOPMENT AGENCY
ANABAL LTD	REAL ESTATE & CONSULTING
ATLAS TRADING BULGARIA	IMPORT OF FUJI FILMS, IMPORT OF PAINTS, VARNISHES & CONSTRUCTION MATERIALS
ATHENE	SWEETS
ATINA LTD	PLASTIC SOLES FOR SHOES
ASTAKOS	READY TO WEAR TRADE
ARGO MARKET	ELECTRICAL HOME APPLIANCES TRADE
AP SIS LTD	FASHION TRADE
ANDRIAS LTD	TEXTIL
A.N.I TOURS	TRAVEL AGENCY
ASPA LTD	TRADE OF INDUSTRIAL MATERIALS
ASTROI LTD	IMPORT OF CONSTRUCTION MATERIAL
AUTOTECHNICA LTD	TRADE OF VEHICLES, IMPORT OF AUDI & SEAT
AXON BULGARIA	TRADE OF VEHICLES- OPEL
AXXON BULGARIA LTD	TRADE WITH BATTERIES(TOSHIBA), HOUSEHOLD(INTERSTAR)
ATTICA MEDIA JSC	PUBLISHING HOUSE
ALTRIUM ELBEKI	FURNITURES
BALKAN 7 G.T OOD	ADVERTISING AGENCY
BALKAN AM OOD	ALUMINIUM PROFILE PRODUCTION
BALKAN MEDICAL SERVICES	TRADE WITH PHARMACEUTICALS
BALKAN CONSTRUCTION	CONSTRUCTION
BEIT LTD	DISTRIBUTORS OF ROLCO BIANIL
BALKAN WOOD	REAL ESTATE & MEDIA PRODUCTIONS
BALKANTEX LTD	READY TO WEAR
BALKAN RESTAURANTS	GOODY S RESTAURANT
BALKAN PRINT	PRINTING-PUBLISHING-ADVERTISING
BELJOHN STYLE LTD	CHILDREN WEAR
BEST FOODS	PRODUCTION OF CROISSANTS
BEST OF THE NEXT BULGARIA LTD	KNITWEAR MANUFACTORY
BIOKARPET LTD	IMPORT & TRADE WITH CURTAINS
BIA LTD	TEXTILE
BITEX COM	INTERNET & TELECOM PROVIDER ALL AROUND BULGARIA
BIC BALKAN INTERNATIONAL CONTRACTORS	REAL ESTATE MANAGEMENT & INVESTMENTS, CONSTRUCTION
BLUE POINT LTD	SWIMWEAR & SPORTS WEAR
BRASS-CO	INDUSTRY OF HARDWARE TRADE
BULSTAR FOOD	TEXTILE PRINTING
BUKET LTD	FLOWERS, HOUSE ACCESSORIES
BULFANO S.A(FANKO)	SPORTS WEAR MANUFACTURES
BULGARIA STYLWEAR	READY TO WEAR

LTD(TRICOPLEX S.A)	
BRIYANT LTD	SEWING THREADS, HIGH TENACITY
BULLS LTD	CURRIERY
BULGARIAN RETAIL SERVICES	CONSUMER LENDING CREDITS EUROLINE CREDIT CARDS
BULTEKS LTD	SHIRTS, T SHIRTS
BULTEX	READY TO WEAR
BULVARIA AUTOMOTIVE PRODUCTS LTD(VARDINOIANNIS GROUP)	LUBRICANTS, FUELS, PUMPS BENZENES
CALORIA LTD(RIELLO)	HEATING & SOLAR SYSTEM, GAS INSTALLATIONS
CARE DIRECT	DIRECT MARKETING
CENTRE HOME	REAL ESTATE OFFICE AND TRANSLATE
CERAMICS ET-K SERAKLIDIS	TRADE OF SANITARY & BATH EQUIPMENT
CB SHIPPING LTD GALLITSIS S.A GROUP	TRANSPORT AGENCY
CHIPITA(CHIPITA INTERNATIONAL SA)	FOODSTUFF(CROISSANTS)
CITRUS 97	IMPORT OF FRUIT AND VEGETABLE
CHIPITA FOODS BULGARIA JSD	PRODUCTION OF CONFECTIONERY SWEET ROLLS
CHROTEX	TRADE OF PAINTS AND VARNISH
CLARINA BULGARIA(COCA COLA HELLENIC BOTTLING)	COCA COLA, FANTS
CRESNA TEXTILE	TEXTILE PODUCTION
COTTON FEED LTD	READY TO WEAR
CONTROL SYSTEM BULGARIA EOOD	TRADE WITH INDUSTRIAL CONTROL SYSTEMS
COMMERCIAL CAPITAL(COMMERCIAL BANK GROUP)	FINANCING
CLR-K ADVISORS	CONSULTING, CORPORATE FINANCE,EUPROJECTS
CANVOY-WORLD S.A	
CONSTRUCTION APPLICATION LTD- BULGARIA CONAP(DOMIKI EFARMOGI)	INFRASTRUCTURE BUILDING WORKS,TELECOMMUNICATION PROJECTS
DANI TRADING CO	IMPORT AND EXPORT OF METALS
DDB	ADVERTISING
DELTA BULGARIA SA	PRODUCTION AND TRADE OF DELTA ICE CREAM
DARVOEXPORT LTD	PALLETES PRODUCTION AND TRADE OF WOOD
DEMO BULGARIA SA	PRODUCTION OF FABRIC
DMITRA LTD	SUPERMARKETS, IMPORT OF OLIVES

DIKA	PRODUCTION OF LADY S READY TO WEAR
DID LTD	TRADE OF OLIVES AND OIL
DIEKAT STORY SA	CONSTRUCTION AND ENERGY
DIN	FUELS
DISCOVERY TRAVEL BULGARIA LTD	TRAVEL AGENCY
DIANA TEXTILE	READY TO WEAR
DNK LTD	PRODUCTION OF READY TO WEAR
DIONYSOS MARBLE LTD	PRODUCTION OF MARBLE
DOMOKAT SA	CONSTRUCTIONS
DOMOPLAN LTD	DESIGN AND ENGINEERING SOFTWARE
DOMUS CENTRE	SWIMWEAR, LADIES LINGERIE
DR INK LTD	REFILL CENTRE FOR PRINTERS
DROMEAS BG-FOOD	FURNITURES
DRESTI FRUIT	FRUIT IMPORT
DRUJBA SA HEAD OFFICE	CLASS MANUFACTURER CONTAINERS
DRUJBA SA STIND DIVISION	BOTTLE MANUFACTURE
EFTHYMIADIS	PETISIDES SALES
EL-SPORT(AE XANTHOPOULOS)	READY TO WEAR
ELDONS LTD	OILS,GREASES,BRAKE FLUIDS
ELLAS FOOD	PRODUCTION OF SHOES
ELVE LTD	READY TO WEAR
EKO-ELDA BULGARIA EAD	PLASTICS
ELVIP LTD	MACHINERY FOR TEXTILE
ELVIRA ET	FOOD MANUFACTURE
EM&VILTD	WOMEN FASHION
ENERGY	PRODUCTION OF COSMETICS, KITCHEN UTENSIL,BATHROOM ARTICLES
ERGOTRAK LTD	CONSTRUCTION
ERGON BG LTD	DESIGN AND ASSEMBLY OF METAL STRUCTURES
ERGO HOSPITAL	HEALTH CARE
ERMIS VICTORIA GLORIA LTD	TRADE WITH PLASTICS, GAS STATION
ERNTS & YOUNG BULGARIA EOOD	AUDITING AND CONSULTING SERVICES
ESHA LTD	BITUMINUS & SYNTHENIC WATERPROOFING, THERMAL INSULATION
ESPO GROUP	OFFICE CONSUMABLES AND SERVICES
EUROBALKAN PRINT LTD	TEXTILE PRINTING
EUROCAPITAL FINANCE SA	PRIVATE INVESTMENTS CONSULTING,SUPPORT FOR PRIVATE PROJECTS FINANCING
EUROCAPITAL CONSULTANTS SA	CONSULTING-PUBLIC WORKS FINANCING BY EU
EUROCAPITAL REAL ESTATE SA	REAL ESTATE MANAGEMENT, REAL

	ESTATE INVESTMENT PROJECTS
EUROCERT BULGARIA	EUROPEAN INSPECTIONS & CERTIFICATIONS COMPANY
EURO TARGET LTD	ACCOUNTING AND TAX SERVICES
EUROCOMMERCE 95(VERTICAL ABEE)	CLOTHES-FASON
EUROFOOTBALL LTD(INTRALOT SA)	LOTTERY SYSTEMS
EUROLINE LTD(NODUS)	FURNITURES
EUROP. CENTRE FOR QUALITY	
EUROPE MATRIX BULGARIA LTX	FINANCIAL SERVICES-COLLECTION OF DELAYED PAYMENTS
EUROTRADE BULGARIA LTD	LOGISTICS EQUIPMENT
EVERGREEN LTD	INTERNATIONAL TRADE AND CONSULTING
EXALCO BULGARIA SA	TRADE WITH ALLUMINIUM
EXOTIC FRUIT	FRESH FRUITS INTERNATIONAL TRADE
EXECUTIVE WORLDWIDE TOURIST TRAVEL & CONGRESSES LTD	TOURISM AND TRAVELS
FAINS	FUR MANUFACTURE
FANBA LTD	LIGHTING EQUIPMENT
FEDON	SWEETS
FLORINA BULGARIA	FRUIT JUICES AND SOFT DRINKS
FEMINA IMPORT-EXPORT(DRAMA)	READY TO WEAR
FOOD YARD HOLDING	FOOD TRADE
FORCE DELTA	SECURITY
FORMATIC LTD	SANITARY SYSTEMS
FOUNDATION FOR MEDITERRANEAN COOPERATION	ORGANISATION OF CONGRESSES, POLITICAL EVENTS, EXHIBITIONS
GALPRO	PRODUCTION OF CHARCOALS
GARDEN V LTD	IMPORT EXPORT ARTIFICIAL FLOWER, GIFTS AND SOUVENIRS
GENCO/GENERAL CONSTRUCTION ENGINEERING BG	CONSTRUCTIONS
GENCO BULGARIA LTD	WHOLESALE OF HOME ELECTRICAL APPLIANCES
GOTRANS 2001 LTD	SEWING AND PACKING CLOTHES
GERMANOS TELEKOM(GERMANOS ABEE)	TRADING
GLOBAL BULGARIA EOOD(SOSTAR)	EQUIPPING AND SERVICE OF SEWING ENTERPRISES
GLOBAL FINANCE(LATSIS GROUP)	FINANCING

GROSSMAN LTD	READY TO WEAR
GREEK STYLE LTD	READY TO WEAR
G.B.A COMPANY EOOD	READY TO WEAR
GLOBUL	GMS OPERATOR
GLOBALNET SOLUTIONS LTD(INTRACOM GROUP)	TRADE REPRESENTATIVE OF GLOBUL
HARIESSA(KALESTESIA)	READY TO WEAR
HARRY KATIKAS SA	EQUIPPING AND SERVICE OF SEWING ENTERPRISES
HB BODY	AYTOMOTIVE REFINISH PRODUCTS
HELLASCOM SA	TELECOMMUNICATIONS INFRASTRUCTURE WORKS
HAT INTERNATIONAL	TRADE WITH MOBILE PHONES
HELLENIC PRODUCTS	ACTIVITY CONSTRUCTURES
HEMUS-M LTD(VENUS MARBLE GROUP)	PRODUCTION OF MARBLE, LIMESTONE, POLISHED STONES
HERMES EXPORT	CLOTHES REPRESENTATIVE
HERMES TEXTILE	READY TO WEAR
HOME STUDIO LTD	HOUSEWOLD TEXTILES
HRYMEX	SAFES, SECURITY DOORS, DOORS, BANKING EQUIPMENT
HERTZ(AUTO HELLAS HERTZ, VASILAKIS GROUP)	RENT A CAR
HUTS	ADVERTISING AGENCIES
IEK DELTA LTD	EUROPIAN CENTRE FOR PROFESSIONAL EDUCATION AND DEVELOPMENT
ILIOS-99 LTD	BYING UP, PROCESSING AND EXPORT OF FARM PRODUCE
ILAKATI LTD(IRINNA)	TEXTILE
ILEKTRALTD	LADIES LINGERIE
ILMATEX	READY TO WEAR
IMAGE DIGIPRINTING LTD	DIGITAL PRINTING ADVERTISING
INDERMA LTD	MATERIALS OF SHOE INDUSTRY
INTERCAR 3000	CAR PARTS IMPORT-EXPORT
INTERAMERICAN(INTERAMERICAN SA)	INSURANCE
INTERFOODS(PAPADOPOULOS)	BISCUITS
INTERION	TRADE REPRESENTATIVE OF ION PRODUCTION
INTERFASHION LTD	WOMEN FASHION
IPOMA SA(TRADE PLASTICS)	PRODUCTION, EXPORT OF PLASTIC PACKANGING
ICOTTOM LTD	TEXTILES
INTRACOM BULGARIA SA	TELECOMMUNICATIONS
INTEX 99	READY TO WEAR, JEANS
INTERMODEN	READY TO WEAR

INTERMETAL	INDUSTRIAL EQUIPMENT
INTERMEDICAL BULGARIA EOOD	IMPORT AND TRADE OF MEDICAL GOODS
INTERLEASE NBG GROUP,BIA	LEASE FINANCING
ISOMAT INTERNATIONAL	BUILDING MATERIALS
ISKPA P.BULGARIA LTD	TRADE WITH WOOD
IVONA LTD(XANTHOPOULOS AE THESNIKH)	READY TO WEAR
JAN-MARRY KAFANDARIS&CO	UNDERWEAR, SWIMWEAR, SPORTSWEAR
K&K CONSULTING INTERNATIONAL	ACCOUNTING,CONSULTING,LEGAL SERVICES ,AUDITING
K&A INSURANCE&BROKERS LTD	INSURANCES
KARAT BULGARIA(ELBISKO SA)	ALATINI,ELIA
KAZADZIS & PARTNERS	LAW FIRM
KAVAGIKO	REAL ESTATE INVESTMENTS
KAVALA-92	BATHROOM EQUIPMENT
KENTIMA	STITCHERY
KIDS FASHION	CHILD READY TO WEAR
KIKIMEX	CHILD READY TO WEAR
KIMARKO LTD(D.IOANY A.I.T.D)	SYNTHETIC FOOTWEAR, LEATHER
KONSTANTINOS -96	EXPORT OF WOOD, IMPORT OF LEATHER GOODS
KORMOPALIAT LTD	COALS
KORONIA LTD (KIRITSOU AFOI, KALOHORI THESSALONIKIS)	TRADE OF IRONING MACHINES
KOSMOS TEXTILE	BLUE JEANS
KOSMOTEX LTD,FEDRA LTD, FIOMA	READY TO WEAR
LASTEX LTD	ELASTIC LACES MANUFACTURING FOR LINGERIE AND UNDERWEAR
LATIN CLUB EOOD	PRODUCTION OF UNDERWEAR
LAVADI LTD	PACKANGING OF DETERGENTS
LEAF TOBACOO-A MICHAILIDES SA SANDANSKI BULG	TOBACOO PROCESSING
LEDI LTD	READY TO WEAR
LEONTARIDIS BLUETRADE	OFFICE FURNITURE
LEMAN LTD	READY TO WEAR
LESTAN LTD	REAL ESTATES,IMPORT OF CONSTRUCTION MATERIALS
LISA INTERNATIONALS	READY TO WEAR
LOTUS 94-LD	COSMETICS
LYGEA BULGARIA LTD, LYGEAS SA	CONTRUCTION
MAILIS BULGARIA	PACKAGING SYSTEM
MARAK BULGARIA EOOD	TELECOMMUNICATIONS,ENVIROMENTAL SOLUTIONS

MANOUEL MEN S FASHION	FASHION PRODUCTION AND TRADE
MARVEL LTD(BELLE)	READY TO WEAR
MARGARITA FASHION LTD(MOUSTOPOULOU M & SIA OE)	TEXTILE
MARIMEX EOOD(BITSIANI AE)	OFFICIAL READY TO WEAR FOR MEN AND BOYS
MARKET TREND	MARKETNG, CONSULTING PR AGENCY
MATHIOS JSC(MATHIOS PYRIMAHA SA)	PRODUCTION OF DECORATIVESTONE REVETMENT
MEDIABUL	INDUSTRIAL INTERNATIONAL TRADE
MAVA INDUSTRIAL SA(VAMVAKAS INDUSTRIAL EQUIPMENT)	PACKANGING MATERIAL EQUIPMENT
MEGA COMMUNICATIONS	TV-TELECOMMUNICATION SERVICES
MAXIMUM CENTRE	TRADE OF PAINTS
MELLON BULGARIA	CONSULTING AND FINANCIAL SERVICES
MEL-TEX LTD (HRIS & IOAN SKARAS AE)	READY TO WEAR
MENTOR(KANELLOS)	CONSULTING
MENTOR PRESS	GREEK PRESS DISTRIBUTION
METALLO TECHNIKA	BANK EQUIPMENT,VAULTS
METKO ODD	LADIES LINGERIE
MEVGAL BULGARIA LTD(MEVGAL SA)	PROCESSING OF MILK , EXPORT CHEESE
MICHANKI BULGARIA SA	CONSTRUCTION
MIKA BULGARIA EOOD	TOY S PRODUCTION
MINERAL WATER BANKIA LTD	MINERAL WATER
MIRANTA LTD	WEARS FACTORY
MIRKAT LTD(SFAKIANAKIS ABEE)	SUZUKI REPRSENTATIVE
M.M.C &K	BUSINESS COMMUNICATION
MOTHERCARE	BABY PRODUCTS
MOTODYNAMICS LTD	MOTORCYCLES
MPEMPE TEXTILE	READY TO WEAR
MULTIMEDIA CHOICE	PUBLIC RELATIONS, ADVERTISING, GRAPHIC ART
MULTIRAMA	COMPUTERS, IT SHOP
NOVA TELEVISIA(ANTENNA)	TV CHANNEL
NIKOLAS FASHION	SPORTSWEAR
NIKAS-RODOPA	PRODUCTION OF PROCESSED MEAT
NIANEL LTD	UNDERWEAR, SWIMWEAR,SPORTSWEAR
NEOSET LTD	FURNITURE
NEGEA BUL(INFO COFFEE)	COFFEE SHOPS AND INTERNET CLUBS
NAVAL LTD	TRANSPORT & FORWARDING

NAPREDAK SA	WOOD PROCESSING
OTORAM 90	ART GALLERY,FRAMES,PAINTINGS
OTEPLUS BULGARIA EAD	TECHNICAL MAND BUSINESS SOLUTON CONSULTING
ORPHEY-B JSC	WOOD TRADE
ORBIT LTD	INTERNATIONAL FORWARDERS
OMEGA TEXTILE	UNDERWEAR FOR MEN
OLYMPICO	IMPORT OF FURNITURE
OLYMPIC TRAVEL	TOURISM AGENCY, COURIER SERVICES
OLYMPIC AIRWAYS	TRANSPORT
O.K BAZAR	TRADE OF CLOTHES
PANKO FASHION	ELABORATION-SEWING-PACKING OOF READY CLOTHES
PAPAS OLIO PIC	PLANTATION PRODUCTS
PALIRRIA BULGARIA LTD	TRADITIONAL READY MEALS
PALLETA LTD	WOOD PROCESSING
PAMI BULGARIA LTD	PRODUCT SWEETS
PANDA LTD	PRODUCTION OF SHOULDER PADS
PANGALEA FACON LTD	FACON FOR CHLIDREN AND LADIES GARMENTS
PANGALEA SA	PRODUCTION OF KNITTED GARMENTS
PETRA	HOME APPLIANCE& TITLES
PIZZA RESTAURANT GUSTOZA	PIZZA RESTAURANT
PIRAEUS LEASING BULGARIA SA	LEASING SERVICES
PHAROS(STRATEGAKIS SCHOOLS)	SCHOOLS OF LANGUAGES AND COMPUTING
PLAISIO COMPUTERS(PLAISIO COMPUTERS SA)	COMPUTERS, OFFICE CONSUMABLES,TELECOMMUNICATIONS
POLIMEX SOFIA(EURODRIP GROUP)	AGRICULTURAL WATER MANERCHY
POLIS CONSTRUCTION	TECHNIKAL WORKS, TELECOM APPLICATIONS
POROTEX LTD	READY TO WEAR
PRAXIS GROUP	TRADING OF EQUIPMENT
PRETTY COMPANY PC	COSMETICS
PRIME ENGINEERING LTD	TRADE WITH HYDRAULIC ENGINNEERING
PRINTAMAX SA	ADVERTISING,DIGITAL PRINTING
PROAD	ADVERTISING
PROCOM	INTERNATIONAL TRADE CENTRE,TRANSPORT AND LOGISTICS
PROMITHEAS LTD	EXPORTS OF WOOD
PROMOTA BULGARIA EAD	PROMOTIONAL PRESENTS AND BARGAIN
PROODEVTIKI(PROODEVTIKI SA)	INFRASTRUCTURE CONSTRUCTION

PROPLEX EOOD	KNITWEAR FACTORY
RAPID GROUP LTD	HOUSEHOLD FURNITURE
REVMA TM	ELECTRICAL AND INDUSTRIAL EQUIPMENT
RILATEX LTD	WOMENS CLOTHING
ROZOVO- SINIO (PINK-BLUE)	READY TO WEAR
ROKAS AND PARTNERS LTD	LAW FIRM
ROTOR ADVERTISING OOD	JEWELLERY
SAKIS-KM LTD	WEARS FACTORY
SARANTIS BULGARIA	COSMETIK IMPORT
SATO BULGARIA	OFFICE FURNITURE
SIAMATRAS	CONSTRUCTIONS
SID-PACK BULGARIA	TRADE WITH METALS
SIGMA TRUCKS BULGARIA JSC	IMPORT OF RANAUT TRUCKS
SINGULAR(DELTA SINGULAR GROUP)	COMPUTER APPLICATIONS
SHERATON HOTEL	HOTEL AND RESTAURANT SERVICES
SHOE ART	TRADE OF FOOTWEAR,LEATHER
SMT BULGARIA EOOD	SECURITY MANAGEMENT TECHNOLOGIES
SCARLI LTD	CONSTRUCTION
SIEMENS EOOD	TRADE WITH ELECTRONIC EQUIPMENT
SIRRI LTD	SEREALS
SOFIA MED SA(HALKOR)	BRASS PRODUCTS AND COPPER PRODUCTION
SOFIA MEL(LOULIS HOLDING)	FLOUR
SOFI 92 LTD	LADIES COAT
SOLARLINE(SOLAR MACHINE SYSTEMS)	SOLAR ENERGY SYSTEM
SORBO DESIGN LTD	SANITARY EQUIPMENT AND BATHROOM ACCESSORIES
SOULIS BULGARIA	HEATING APPLIANCES , AIR CONDITIONS
SPORTMEN	READY TO WEAR
SPS SIGMA	GENERALA TRADE
SPIDER COURIER	COURIER SERVICES
STANMETAL	IRON TRADE
STATUS(ROTOR ADVERTISING)	JEWELLERY
STILIMPEX LTD	TRADE WITH MARBLE
STEELMET SA(VIOCHALKO)	PRODUCTION OF ALUMIL PROFILES
STEFATOS BULGARIA LTD	PHARMACEUTICAL CLEAN ROOM DESIGN
STELMA JSC	MANAGING AND SUPERVISING
STEMA ODD	SPORT & TENNIS SHOP
STOMANA INDUSTRY SA	PRODUCTS OF STEEL SEMI PRODUCTS
STUDIO M LTD	PRODUCTION OF SHOES

SUCCESS	PAPER BAGS
STYLLING	WOMEN CLOTHES
SUNFRUIT LTD	IMPORT OF FRUIT
SUNLIGHT	BATTERIES GERMANOS
SUPERFRUIT	FRUIT IMPORT
TEAMCO LTD	CONSTRUCTION
TEHNIKON LTD	INDUSTRY-TRADING
TEKA SYSTEMS PLC	ENGINNERING
THEODORA EOOD	CLOTHES-FACON
THERMOPLAST- BG LTD	BUILDING AND CONSTRUCTION
TEX-TECHNIKA LTD	EQUIPPING AND SERVICE OF SEWING
TEXTILE TRADE LTD	EQUIPMENT FR SEWING ENTEPRISES
TM AUTO LTD(TOYOTA)	TOYOTA REPRESENTATIVE
TOP FASHION SA	READY TO WEAR
TOP LINE LTD	READY TO WEAR
TRANS MONDO LTD	INTERNATIONAL TRANSPORT
TRAVELSTORM.COM	TOURIST
TUV BULGARIA	INSPECTONS
TYRBUL SA	PURCHASE
UNISOFT BULGARIA SA(ALTER GROUP)	BUSINESS AND ACCOUNTING SOFTWARE
UNISOFTWARE LTD	BUSINESS SOFTWARE
UNITED MILK COMPANY	PRODUCTION OF DAIRY PRODUCTS
VRANOS LTD	PRINTING, ADVERTISING
VITAMINA SA	FRUIT
VITALAKT SA	PRODUCTION MILK
VIMAY	MANAGEMENT CREATION HEALTH INSTITUTE CONSULATION
VIMA-INTERNATIONAL EOOD	INTERNATIONAL TRANSPORT – FUELS
VIA-EXPO	FAIRS
VETERIN BULGARIA	ARGICULTURAL MACHINES
VESERAI LTD	READY TO WEAR
VERIKOKO LTD	READY TO WEAR
VERDOSA LTD	CLOTHES PRODUCTION
VEN TRADE	DISTRIBUTION AND DELIVERY
VENTA LTD	READY TO WEAR
VEM DESIGN LTD	MANUFACTURING OF OFFICE FURNITURE
VASILLIAS INTERNATIONAL	ELECTRICAL HOME APPLIANCES
VAS LTD	TRADE OF HOUSEHOLD ARTICLES
VANA ART	TEXTILE EMBROIDERY
VAMPY LTD	READY TO WEAR
XENIA LTD	READY TO WEAR
YAMATA BULGARIA LTD	INDUSTRIAL SEWING MACHINE
ZAGORKA(ATHINAIKI ZYTHOPOHIA)	BREWERY
ZLATNA PANEGA CEMENT	CEMENT FACTORY

JSC(TITAN)	

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια (ενημέρωση 13/01/06).

Σημείωση : Περιλαμβάνονται εταιρείες οι οποίες γνωστοποίησαν τα στοιχεία τους και εξακολουθούν να γνωστοποιούν ενδεχόμενες αλλαγές.